

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1616

Cap. Lib. Vndecimi sunt XII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14007

IOANNIS
AZORII LOR-
CITANI E SOCIE-
TATE IESV,

INSTITVTIONVM
MORALIVM
Pars secunda:

LIBER VNDECIMVS,
De Regibus & Principi-
bus.

CAPVT I.

De Regum Origine, officio, & po-
testate.

Xtat libellus Durandi, in quo tractat de origine iurisdictionis, & in quaestione prima agit de origine Regiæ potestatis. Ioannes Parisiensis Dominicanus, edidit Tractatum de Papali, & Regia potestate, sed caute legendus est, vt qui Imperatoriam potestatem contra Pontificiam vbique defenderit, cap. 1. agit de Regio Principatu.

Primo quaeritur, Quo iure Reges sint instituti? Respondeo, esse distinguendum: Aut enim sermo est vniuersim, seu generatim de Regibus: aut speciatim de his, vel illis Regibus. Si generatim loquamur, Reges iure Gentium sunt instituti. I. Ex hoc iure, ff. De Iustitia & Iure, legimus sic: Iure gentium sunt instituta dominia, & regna constituta. Vnde Cicero libro tertio de Legibus: sine Imperio, ait, nec domus ulla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuersum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest. Aug. lib. 4. contra Iulianum c. 12. sic ait: Tullius lib. 3. de Republica: At non, inquit, cernimus optimo cuique dominatum ab ipsa natura cum summa utilitate inferiorum datum? Aristot. lib. 3. Polit. c. 4. dicit sic: Hominem esse naturam civilem animalis exposuit: ac proinde homines etiam si ope mutua nihil indigeant, tamen nihil fecerunt ad conuictum esse proclines. Sed & publica quoque commoditas facit, vt homines in locum vnum conueniant, prout quisque potest recte viuendi particeps esse. S. Thom. lib. 1. de Regimine Principum cap. 1. Naturale est, inquit, homini, vt in societate multorum viuat, & necesse est esse in hominibus, per quos multitudo regatur. Nam cum vnusquisque id, quod sibi est congruum prouideat, multitudo in diuersa dispergitur, nisi sit qui boni communis curam gerat. Vnde Salomon ait: Vbi non est gubernator, dissipabitur populus. Oportet igitur, vt prater id quod mouet ad proprium bonum vnus cuiusque, sit etiam aliud quod moueat ad bonum commune multorum: propter quod in omnibus, qua in vnum ordinantur, aliquid inuenitur, quod alia regat. Idem prorsus docet Aegypt. Romanus tract. de regim. Principum lib. 2. par. 1. cap. 1. Plato in Protagora: Congregati homines, ait, sibi inuicem nocebant, se inuicem iniuriis, & damnis afficiebant: quare dispersi, ita vni a feris laecerantur. Necessè igitur fuit, vt congregati in officio per vnus imperium continerentur. Vnde S. Thom. in Matth. c. 12. Tertia, inquit, communitas est regni: qua est communitas consummat a. Quia enim nisi esset timor hostium, non posset per se vna ciuitas subsistere: ideo propter timorem hostium, necessaria est communitas plurium ciuitatum, qua faciunt vnum Regnum. Chrylost. in c. 3. Isaia. Nihil vnquam est intractabilius Republica, qua vacat principatu: quemadmodum neque periculosius quidquam est nauis suo gubernatore destituta. Idem ad popu-

lum Antioch. hom. 6. Si Principes de Ciuitatibus abstuleris, feris irrationabilibus similem irrationabilem degemus vitam, inter nos mordentes, & nos deuorantes, pauperior & potentior mansuetiorem audacior. Senec. lib. 1. de Clementia, Imperium est vinculum, per quod Respublica coheret: & spiritus vitalis, quator millia trahunt, nil esse per siuuant nisi vnus, & prada si mens illa Imperii subtrahatur. Est imperium virgilla Circa qua tracta fera, hominesque miscent, qua seroces obediens facit, vbi non est hoc firmamentum, omnia ruunt, & fluunt omnia, vbi non est hoc vinculum.

Ex his igitur perspicuum est natura duce, regna esse constituta, creatos Reges, vt essent alij alijs priores, & posteriores essent, qui praesiderent, & qui subessent, qui impetrarent, & qui parerent: sicut igitur natura instinctu homines congregati sunt, & ita ciuitas est constituta: sic plures ciuitates, natura duce, in vnam prouinciam conuenire, qua se inuicem tuentur, & ita regna orta, & instituta sunt. Duran. lib. citato q. 1. Ioan. Parisiens. Dominicanus tractatu praedicto. cap. 1.

Si vero sermo sit speciatim de his, vel illis Regibus, iure ciuili, non naturali sunt instituti. Singula enim ciuitates, vel prouinciae, hos vel illos Reges sibi delegerunt. Quemadmodum ergo iure gentium sunt vniuersae dominia distincta, quod vero haec res sit mea, illa tua, humanis legibus factum est: sic etiam generatim, quod regna sint, siue Reges, iure gentium factum est; quod vero hi, vel illi sint Reges, fecit electio popularum, siue ciuitatum.

Objicies, Paulum ad Romanos 13. dicentem: Non est enim potestas nisi à Deo: qua autem sunt, à Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. & c. Pet. 2. dicitur, Subiecti estote omni humanae creaturae propter Deum, si Regi quasi praecellenti. & Prouerb. 8. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Et cap. Ad hoc, dicitur 89. legitur: Ad hoc dispensationis diuinae prouiso gradus diuersos, & ordines constituit, vt dum reuerentiam minores potentioribus exhibent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordia fieret, & ex diuersitate contextio, & recte officiorum generatur administratio singulorum: Ergo iure diuino, non humano sunt instituti Reges & regna. Respondeo, solum hoc argumento concludi, Reges quidem esse à Deo, non tamen proxime, sed per electionem popularum, vel ciuitatum: ac proinde quod reges sint & regna, id iure gentium est, siue naturalis, non diuini: nam diuini iuris esse dicimus, qua Deus per seipsum proxime constituit, vel fieri iubet: iuris vero naturalis, siue gentium sunt ea, qua Deus per naturam, siue per communem gentium consensum & placitum statuit & decreuit. Aliquos vero Reges, vel Principes Deus per seipsum iussit constitui: sic Moysi datum est principatus à Domino in populum Israeliticum, & deinde Iosue, & quibusdam alijs iudicibus, hoc est, Populi administratoribus: ita datum est etiam regnum Saul, & Dauidi. Nam quamuis Samuel eos vnxit, id fecit iussu & nomine Dei.

Secundo quaeritur, An Reipublicæ sit vtilior principatus vnus, quam paucorum, vel multorum: Vetus admodum est quaestio à Philosophis, & legumlatoribus diu multum que agitata, verum melius sit Rempublicam administrari & regi per vnum, An per paucos, vel per multos? Quotquot de Republica scriperunt, tria Reipublicæ gubernandæ genera tradiderunt. Aut enim Rempublicam gubernat vnus, aut pauci, aut multi. Principatus vnus Graece dicitur Monarchia. Latine Regnum: Principatus paucorum dupliciter appellatur: aut enim dicitur Aristocrazia, hoc est, Optimatum principatus, siue administratio, siue Imperiū: Aut Oligarchia, hoc est, paucorum principatus. apud Aristotelem vero in Politicis Aristocrazia in bonam, Oligarchia in malam partem accipitur: quoniam Aristocrazia est, cum pauci, sed boni tamen & ob commune Reipublicæ commodum gubernant. Oligarchia vero, cum pauci, sed diuites, seu potentes; nec ob commune, sed ob priuatum suum bonum Rempublicam administrant. Principatus multorum dicitur Democratia,

hoc est,

hoc est, Popularis principatus, siue status: Et Polyarchia, id est, multorum principatus: quamuis apud Aristotelem in Politicis Democratia malum sonet, nimirum quia ille, cum multi gubernant, & communi Reipublice utilitati consulunt, vocat huiusmodi administrationem Politicam, quasi dicas civilem gubernationem, siue Republicam. Cum vero multi regunt, & suis tantum priuatis commodis prospiciunt, Democratiam appellat. Et idcirco idem Aristoteles tres bonas Reipublice administrandae formas, dicit in tres malas nonnunquam euadere, & degenerare: Videlicet, Monarchiam in Tyrannidem: Aristocratiam in Oligarchiam: Politicam in Democratiam.

His politis, extat apud Herodotum lib. 3. Disputatio inter septem Optimates, qui post mortem Cambysis Regis Persarum occiderant Smerdin magnum, qui per tyrannidem Regnum Persarum occupauerat, vtrum melius esset rem Persicam per vnum Principem gubernari, an per paucos, an per multos: hoc est, An inter tres Reipublice administrandae species optima esset Monarchia? Oranes magis Democratiam probabat, hoc est, Popularem principatum. In primis, quia cum vnus praest & dominatur, omnia pro libidine impune facit. Deinde omnibus inuidet, insolentior fit: quae duo, inquit, mala, inuidia scilicet, & insolentia, innumera alia mala pariunt. Praeterea Monarchia optimos quosque odit, pessimos amat, diuites & potentes deprimit, & deiecit, inde calumniae & criminationes in bonos nascuntur, inde bonorum exilia, & neces. Adde, quod si Principem aut Regem siue modeste laudes, & mireris, offenditur, quod non effuse ipsum commendes: siue immoderate id facias, indignatur, tanquam ipsis assenteris. Accedit, quod facilius est vnum corrumpi, quam multos. Plus vident & sciunt multi quam vnus. Quid si Monarchia incidat in amentiam, & insaniam. Denique Monarchia quicquid lubet, id sibi licere facere putat: ac proinde iura patriae labefactat, foeminis vim affert: supra & adulteria committit, fontes absoluit, infontes condemnat: At cum popularis est principatus, est *ισονομία*, hoc est, pulcherrima iuris, & ciuium, honorum, & dignitatum aequalitas, quia populus imperat ipse, & patet: Magistratus ipse etiam populus eligit & creat: administrationis ratio exigitur, & redditur: omnia consilia in commune referuntur. Megabissus Oligarchiam, siue Aristocratiam, hoc est, vti supra diximus, paucorum, siue bonorum, principatum magis commendabat, Monarchia & Democratia improbat. Monarchia quidem, quia saepe in tyrannidem degenerat. Democratia vero, quia popularis multitudo non raro furit & insanit, tumultus excitat, seditiones & factiones fouet, nimia licentia tranquillitatem corrumpit: Magistratus contemnit, & despicit, & quisquis in ea pro arbitrio & libidine sua viuat: nihil itidem est ea insipientius. Item Populus sibi non constat, in studia incerta, dubia, & varia diuiditur, & longe maior est populi scititia, quam Principis: At vero cum Optimates gubernant, recta consilia dant, bono communi prospiciunt, prudentia, & virtute vigent.

Darius Hystaspis filius tertio loco sententiam dixit: & improbatam Democratiam, & Aristocratiam, Monarchiam, hoc est, Principatum vnus maxime laudauit: quia ex Democratia dissidia, simultates & factiones oriuntur: Aristocratia vero saepe in Democratiam deiecit ac definit: At cum vnus tantum praest, & imperat, tumultus sedat, seditiones & factiones extinguit, hostes repellit, pacem & concordiam tuetur, ciuium libertatem conseruat, charitatem & amicitiam fouet. *Hac illi sapienter apud Herodotum.*

Ex trib. illis rerum publicarum formis, Monarchiam esse omnium optimam, omnes Philosophi, & Legum latrores communi sententia prodiderunt: Aristoteles in libro octauo Ethicorum ca. decimo. Plato in libro de Republica. Plutarchus in libello, de trib. Rei publicae generib. Xenophon, Socrates, Dion, Philosophi.

Ex iure ipso ciuili habemus, pacatius, facilius, & commodius res per vnum, quam per plures geri, & expediri. Nam in l. Necessarium. §. Nouissimo. ff. de Origine iuris. dicitur Nouissime sicut ad pauciores iuris constituendi via transisse ipsi res distantibus videbatur, per paucos deuenit, ut esset necesse Reipublica per vnum consuli. Nam Senatus non perinde omnes prouincias probe regere poterat. Igitur consuetudo Principe datum est eius, ut quod constitisset, ratum esset. Et in l. Si plures, §. Apparet. ff. de administrat. & periculo tutorum, habetur: Apparet igitur tutori cura fuisse ne tutela per plures administraretur, quippe et si pater non destinauerit quis gerere debeat, id tamen egit, ut per vnum administraretur. Sane enim futilius vnus tutor & adiones exerceat, & excipit, ne per multos tutela spargatur.

Quibus in locis Accursius, Albericus, & alij Iurisconsulti, Monarchiam esse optimam Reipublice administrandae rationem, & formam testantur. Sanctus Thomas libro primo, de Regimine Principum. c. primo, & Aegydius Romanus Philosophus & Theologus insignis in tractatu, de Regimine Principum, libr. tertio, parte secunda, c. tertio. Quarto, inquit, rationib. probatur, commodius esse Reipublicam per vnum, quam per plures administrari. Prima ratio sumitur ex pace & concordia, qui est Reipublice finis: nam quo plures sunt, qui gubernant, eo magis motib. & voluntate dissident. Vnde illud:

Velle sum cuiq. est, nec voto vnus vnus.

Secunda ratio ducitur ex ciuili potentia, quae est ad ciues tuendos, & conseruandos necessaria: at virtus, facultas, siue potestas quo magis vnita, est robustior, & fortior. Tertia est ex ipsa natura: nam vbicumque naturaliter multa reguntur, est vnum quod caetera regit. In corpore animalis est, vnum cerebrum, a quo sensus ducuntur: vnum cor, a quo omnes corporis motus pendunt: vnum caput, a quo caetera membra diriguntur. Sic in mundo vnus Sol, qui praest diem: vna Luna, quae praesidet nocti: vnum primum caelum, & vnus primus motus, a quo reliqui caeli, & motus conseruantur. Apes vnum Regem agnoscunt: & grues vnum ducem sequuntur: vnus est dux in gregibus, & in armentis ductor vnus. Sumitur quarta ratio ab ipsa experientia. Experimus enim, ciuitates, & prouincias, quae sunt in vnus potestate, pace & tranquillitate frui, rerum copia affluere, commodius, & melius conseruari. Nam facilius vnus Imperio, quam multorum patetur: facilius subditorum impetus reprimuntur, & quo oportet animi reuocantur. Vnde in difficillimis quibusque temporibus Dictator ROMAE creabatur, qui summum Imperij ius habebat. Praeterea stabilior, firmior, & diuturnior est Monarchia, quam Democratia, vel Aristocratia. Teste Diode libro secundo, capitulo septimo. regnasse Assyrij perhibentur a Niro primo Rege, quo regnante natus est ABRAHAM, mille, & quadringentos annos, vsque ad Arbace Medorum primum Regem, qui Assyriorum Imperium euerit, vel secundum Eusebium in Chronico, annos mille ducentos quadraginta: Medi vero, teste eodem Eusebio, post destructum, Assyriorum Imperium ab Arbace, ducentis quinquaginta quinque annis. Aegyptij antequam Aegyptus esset in prouinciam per Romanos redacta, ad mille octingentos sexaginta annos regnarunt, ex eodem Eusebio. Perse olim ante Alexandrum Magnum, annis fere trecentis: Sycionij annis octingentis sexaginta duob. Gothorum Regnum cepit in Hispania, ante annum Domini CCCXIII. Circa eadem tempora Francorum Regnum in Gallia. Scotorum Regnum cepit annis ante Natalem Dominicum 330. & numerantur a Fergusio vsque ad Iacobum VI. continuata annorum serie centum & septem Reges, teste Ioanne Lesao Episcopo Rossensi lib. primo, de rebus gestis Scotorum. Angli in tota Britannia regnare ceperunt ANNO DCCCL. post natum Dominum, ut refert Polydo. libro quinto, de Histor. Anglicana. Apud Germanos mansit Augustalis, & Imperatoria dignitas per octingentos fere annos, ex quo cepit in Carolo Magno, Glutis humane 801. Dion Cassius lib. 44.

Penes Vnum, inquit, summam esse Republicam, conducibile omnium maxime est: facilius enim vnus vir bonus quam multi reperiantur. Quo fit, vt si quis summa rerum vicius praestit, factus tamen sit, quam à suis similitum multitudinis Republicam administrari. Cuius rei fidem facere possunt res gesta Graecorum, Barbarorumque, & ipsorum etiam Romanorum. Nimirum cum semper, & praestantiora longe, & plura sub Regibus, quam sub populari gubernatione urbes, ac priuati ciues beneficium adepti fuerint, longo quo minus rerum aduersarum sub vnico, quam sub Imperio multitudinis sustinuerint. Curtius libro vltimo: Imperium quod sub vno stare potuisset, dum à pluribus sustinetur, ruit. Proinde Iure meritoque Populus Romanus salutem se Principi suo debere profiteatur. Beatus Cyprianus in Oratione de Idololorum vanitate: Quando vnguan regni societas, aut cum fide capis, aut sine cruore desit? Sic Thebanorum germanitas rupta, & permanens regis dissidentibus etiam in morte discordia. Et Romanos geminos vnus non capis Regnum, quos vnus vteri cepit hospitium. Pompeius & Caesar affines fuerunt, nec tamen viciissitudinis fedus in amula potestate tenuerunt. Ideo Lucanus libro secundo merito dixit:

*Nulla fides regni sociis, omnisque potestas,
Impatiens consortis erit: nec genibus, vllis
Credite, Nec longe fatuorum exempla potantur.
Frater no primi maduerunt sanguine muri.*

Et Ouidius:

Non capit vna duos maiestas regis fratres.

Denique Deus vnus Moses populo Hebraeorum praefecit, deinde Iosue: post quem, per vnum Iudicem totam Republicanam administravit: & tandem Sauli primo, post Dauidi, & posteris eius Regiam potestatem concessit.

Obijciat quispiam id quod scriptum est: *Regum & reprehensum populū à Deo fuisse, quod Regem more Gentium petierit.* Respondeo, nequaquam reprehensum fuisse Populum, quod Regem postulauerit, sed quod maluerit per Regem, quam per Dominum gubernari. Nam cum Iudices Populum administrabant, non more Regum gubernabant, cum illi ex praescripto diuinæ legis Populum regere cogentur, vnde nulla eis erat potestas condendi, leges imponendi tributa, aut quippiam suo arbitratu imperandi: ac proinde tunc Deus dicebatur eos gubernare: & Samuelli dixit Deus: *Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos.*

Deinde quis obijciat, Regium nomen odiosum fuisse Romanis, & Atheniensibus: cum tamen vtrique in Republicæ administratione maxime commenderentur. Item Lacedæmonij, quorum Republica plurimum laudatur, magis Democratiam, quam Monarchiam probarunt. Respondeo, hisce gentibus Regium nomen odiosum fuisse, quia earum Reges ab auita virtute iam degenerauerant. Vitium igitur Regum fuit. Et quidquid sit de Romanis, Tacitus li. 1. *Annalium* scribit: *Vrbem Romam à principio reges habuere libertatem & consulatum. L. Brutus instituit. Dictaturæ ad tempus sumebantur: neq; Decemviralis potestas vltra biennium: neque Tribunorum militum consulare ius diu valuit: non Cinna, non Sylla longa dominatio: & Pompeij Graesq; potentia cito in Casarem, Lepidum atq; Antonij arma in Augustum cessare, qui cuncta discordiis ciuilibus sessa nomine Principis, sub imperio accepit.* Tertio obijciat aliquis, M. Tullium in li. de Republica. & Aristotelem li. 3. *Politico.* c. 8. & 10. insinuare, optimam esse eam Republicanam, quæ ex duobus tribusve gubernandi generibus conflata, mixtaque sit: Respondeo, eos laudasse quidem Aristocratiam, & Democratiam, sed Monarchiam eas non prætulisse. Falsum igitur est, quod quidam aiunt, posse Republicanam constitui ex duobus vel tribus generibus, videlicet ex Monarchia, Aristocratia, & Democratia. Nam si Monarchia est, tunc penes vnum summa potestas, & summum imperium est: at in Aristocratia, & Democratia supremum ius, & auctoritas, non penes vnum, sed penes plures consistit. Per Democratiam Populus habet ius statuta condendi, magistratus creandi, bellum indicendi, suscipiendi & gerendi:

ad quem, Populum scilicet, in causis, & litibus, omnibus, vltima est prouocatio. In Aristocratia, penes paucos, videlicet optimates, siue proceres, suprema æqualiter potestas est, ita vtiq; forum: ac que sit, statuta condere, magistratus eligere, bella indicere. At vero in Monarchia penes vnum tantummodo est principatus, & Imperium. Ipsus est leges sancire, magistratus instituire, tributa populo imponere, hostibus bellum indicere, monetam cudere, & ad ipsum vnus est in omnibus prouocatio.

Quarto obijciat: quia tria quæ sunt Republicæ maxime necessaria, melius penes multos, quam penes vnum videtur posse consistere. Hæc tria sunt, Perpicacitas in consilijs, & iudicijs: Honestas finis, & Perfecta stabilitas: ac plus vident duo oculi, quam vnus: plus sapiunt multi homines, quam vnus: plus possunt duæ manus, quam vna. Item, quo plures sunt Rectores, eo magis ad commune bonum animum, & mentem intendunt: facilius itidem corrumpitur vnus, quam duo, ergo perpicacius, commodius, & firmitus Republica administratur per plures, quam per vnum. Respondeo: cum Monarchia cæteris regendæ Republicæ generibus præfertur, de ea sermone esse, in qua vnus dominatur, sed bonus, hoc est, prudentia, sapientia, & virtutem præditus, & qui bonorum, prudentium, & sapientium consilijs vtrius. Vnde quamuis per seipsum non omnia pericipiat, prudentium tamen & bonorum consilio, & opera iuuatur.

CAP. II.

De creatione Regum, quæ fit per Hereditariam successionem.

Quamquam varijs modis Regnum comparari & acquiri solet: videlicet auctoritate superioris, adoptione, donatione, emptione, permutatione, & iure belli, duobus tamen potissimum comparatur, Aut enim per electionem, hoc est, per suffragia liberi populi, aut per hereditariam successionem regnum suscipitur. Electio antiquior: at successio recentior, & aspectu aliquo melior, quia verum est minore discrimine sumi Principem, quam quæri, magnis aut nouis conatibus opportuni sunt transitus rerum: præuæ multorum spes cohibentur si successor non in incerto sit. Vnde ardua semper questio fuit. Vtrum melius sit, regnum per successionem hereditariam suscipere: An per suffragia quærere? Hanc quaestionem tractant *Ægydius Romanus tract. de Regimine Principum li. 3. par. 2. c. 5.* *Buridanus li. 3. Politico. g. 22.* & *Maior 2. q. 44. q. 4.* *Ioan. Leccic. tract. de Primogen. li. 2. q. 14.*

Certe difficile est, vtra ratio sit melior, diiudicare: nam siue per electionem, siue per successionem ad Regnum perueniatur, in vtraque ratione multa infunt, quæ laudanda, atque improbanda merito videntur. Et in præfenti negotio sermo non est de Regnis, quæ acquiruntur electione, vel successione, iuxta mores receptos, vel constitutas leges in patria cuiusque, vel prouincia, vel gente: tunc enim vel mores, vel leges huiusmodi merito seruantur, ne mutatio præter mores, vel leges inducta, in perniciem populi conuertatur: sermo igitur nobis est absolute & simpliciter, vtrum præferat Regem eligi, an Regem ex Rege nasci: nam quemadmodum ex arbore annosa, & peruerso trunco noua nascitur, quæ antequam antiqua decidat, radices agit, & vires assumit. Sic ex rege femine iunior Princeps minori discrimine sumitur, quam aliunde quæritur.

Conuenit inter omnes, melius esse, Regem successione suscipere, quam suffragio quærere. Hoc multa comprobant. Nam in primis filij regum sunt bene nati, bene educati & instituti. Deinde sunt Populo magis grati & cari, quam externi: diliguntur tanquam alumni & consortes. Et hinc est vt populus libentius suscipiat eiusmodi Regem & ei libentius pareat. Deinde huiusmodi reges probe nouerunt mores, vires, & potentiam populi, & ingenia hominum subditorum. Præterea cum externi suffragio

diliguntur.

diliguntur, solent mores gentis & patriæ mutare, ægre eis populi parent, aliquando etiam rebellant. Adde his, quod sub Regibus successione ad regnum venientibus, minus populus tributis vexatur: quia cum Reges suffragio Regnum capessunt, necesse est, ut populus noua munera offerat, noua soluat ut militum stipendia, noua quoque hostilitia pareat & exhibeat ad recipiendos eos, qui cum nouo externo rege veniant. Insuper veniente Principe, cum Regnum suffragijs acquiritur, de successore subinde contulatur, struuntur illi insidias, oriuntur coniurationes & factiones, calumniæ texuntur. Item nobiles & primarios viros magna dominandi libido incescit: iisdem ingenti ambitione, ad regnum aspirant: quilibet ad id se satis dignum & idoneum putat, ægre alteri cedit, prædicat sua, eleuat aliena, suffragia aucupatur: singulorum animos & voluntates conciliare sibi nititur, muneribus & pecunijs, fraudibus, promissis, forsitan etiam minis, & mille alijs artibus. Vixitidem electio sit sine odijs, dissidijs, tumultibus, calumnijs, detractionibus, & corruptio-nibus suffragiorum. Accedit quod qui eligitur, postea fauet suis, eos amat, colit, ad honores, dignitates, & officia promouet, alijs aduersatur, eos deprimat, negligit: ac proinde non facile omnibus fidiã. Interregia etiam sæpe longa contingunt, in quibus populus sine Principe fluctuat: omnia rapinis, latrocinijs, & cædibus replentur: via publica tutæ non sunt, ciuitates, & populi turbantur. Quid quod regna non raro mutantur, & ad nouas familias transferuntur? ætarijs, & iura libertatis imminuuntur, quia ea minus curant reges, qui per electionem, quam qui per successionem sunt. Immo, hi Reges curant, dum viuunt, ut regnum ad filios & posteros transeat: nam suffragia aucupantur, & filium, aut nepotem eligendum curant, quantis maximis rationibus possunt. *Ægidius Romanus, de Regimine Principum lib. 3. part. 2. cap. 5. Tres, inquit, potissimæ rationes sunt, quibus probatur, melius esse, ut per successionem Regnum capessatur: Prima sumitur ex ipso Rege, qui Regnum administrat: nam eo ipso quod in Regno est filius successurus, ipsum Regnum administrat. Et curat tanquam bonum suum ac proprium, & potest in suis filijs & posteris duraturum. Secunda ratio ducitur ex filio, qui in regno succedit: Nam filius imitatur mores, & exempla patris: paternæ administrationis formam seruandam curat: ac proinde minus periculosus est, ut insolentior fiat. Tertia ratio accipitur ex ipso populo qui regitur. Consuetudo enim est ueluti altera natura, ergo Imperium & Principatus visu ipso & consuetudine sunt quasi naturales, & populus assuetus imperijs patrum, filiorum & nepotum, quasi naturaliter patet: quo autem magis voluntarium aliquid est, eo est facilius, incandens & gratus.*

Obijcies: Si per electionem regno aliquis præficatur, minus certe expositum est Regnum casui, siquidem arte & consilio id factum esse videatur: præficatur enim is qui dignior, & magis idoneus, & melior cæteris videtur: optimum quemque Electio inuenit. Imperatoris omnibus debet eligi ex omnibus: Nasci à Principibus fortuitum est: cooptandi vero iudicium integrum est: consilio & prudentia electio tractatur: ac cum successione regnum comparatur, exponitur quasi sorti & casui: nam incertum est, qualis erit filius, ad quem est regnum peruenturum. Respondeo, plura, & maiora euenire incommoda & mala, cum Rex per electionem creatur, quam cum per successionem suscipitur. Dices, Imperatorem Romanorum Electorum suffragijs creati, ut etiam Poloniæ, & Daniæ Reges suffragijs deliguntur, & nihilominus huiusmodi regna præclare & feliciter administrantur? Respondeo hæc fieri legibus constitutis ac moribus earum gentium, ac populorum receptis: & principio iam dixi, sermone hic non esse de Regno, quod regibus, populorum more atque instituto per electionem acquiritur.

Secundo quaeritur, Vtrum Regnum quod ratione sanguinis ad filium defertur, filio primogenito ipso iure debeatur? Respondeo, debere: id enim colligitur ex *ca. Licet, de*

*Voco, & voti redemptio, ut doce ibi Panormitanus, & cæteri Doctores; & ex ca. Grandi, de suppleta neglig. Pralat. in Sexto: ubi id docet Francus: idemque etiam Panormitanus tradit in consilio 80. libro primo. Oldrad. consil. 93. & 232. Alberi. in l. Donationes. G. de Donationi. inter virum & uxorem. Cardinalis in cap. Ius naturale, distincti. prima. Paulus in consil. 164. volumin. 2. Decius in consil. 397. Antonius Corsetus in Tract. de potestate Regia part. 2. quæst. 9. Martinus Lauden. in Tract. de primogeni. quæst. 3. secutus Hostiensem, & Baldum in l. hoc iure ff. De Iusti. & in. Hoc idem probat generalis omnium gentium consuetudo, qua primogeniti semper hactenus in Regno hereditario successerunt, & succedunt: Vnde lib. 2. Iustinus scriptum reliquit: *Mortuo Dario Hystaspis filio, Rege Persarum, multi reliqui sunt filij, ex quibus Arthemenes natus maximus, a patre privilegio Regnum sibi vendicabat: quod ius, & ordo nascendi, & naturam ipsa gentibus dedit. Cum idem Darius profecturus esset in bellum contra Aegyptios, ingens inter liberos eius orta est contentio de Principatu, quoniam instituo Persarum oportebat ita demum Regem in expeditionem ire, cum successorem in regno declarasset: Artabaz. eius maximus natus dicebat se successorem declarandum, quod apud omnes homines institutum sit, ut maximus natus liberorum obtineat principatum. Herod. li. 7. in principio.**

Inter Parthos receptus mos fuit, ut filius natus maximus Regnum susciperet. Sic Iustinus lib. 41. In Macedonia ius succedendi in Regno, deferabatur ad filium primo genitum. Diodor. li. 16. Vnde Liuius li. 40. ait: *Cum Perseus natus maior Demetrii Regis filius, Demetrium fratrem accusaret apud patrem tanquam vita sua insidiantem, ut in Regno succederet: Erater, inquit, non commessantium more inuicem idem uiuimus: inter nos regnare utique, hic spiritus tua obstat: ac ne mea, obstat gentis ius, obstat uetus Macedonia mos. Obstat et patri iudicium: huc transcendere nisi per meum sanguinem non potes.*

Iosaphat plures filios habens, dedit eis multa munera auri, & argenti, cum ciuitatibus munitissimis in Iuda: Regnum autem tradidit Intam, eo quod esset primogenitus. 2. Paral. ca. 21. Apud Lacedæmonios eadem consuetudo fuit, ut testatur Plutarchus in A gesilao. Item, apud Gothorum nationem barbaram, ut refert Ioannes Magnus li. 16. c. 17. sua Historia. Eadem lex erat apud Polonos olim, ut narrat Cramerius lib. 2. Multa congerit ad huius legis, & consuetudinis æquitatem comprobendam Tyraquell. Tract. de Primogenijs, in Præfat. n. 4. Ioannes Leciriet de primogenitura q. 13. li. 1.

Sed quid dicendum est, si gemini nati sint? Respondeo, eum in regno succedere, qui primo fuerit in lucem editus, ut contingit in Iacob, & Esau. Genes. 25. Quid si non apparet manifeste, uter eorum prior in lucem prodierit? Respondet Ioann. Andr. in Additionib. ad Speculatorem, libro quarto, c. 31. de Feudis. Si pares sint consilio, prudentia, iudicio, & virtute, res poterit forti committi: vel pater potest vnum alteri præferre, ut sit gratia locus. Si pares non sint, prudentiori, & digniori dandum est regnum. Oldrad. consil. 94. rationes affert, in quibus tale ius inaitur, ut scilicet primogeniti in regno succedant. Ratio ipsa præscribit, inquit, ut filius natus maximus regnum accipiat: quia est ceteris honorabilior, & ætate maior, ac proinde prudentior, & sapientior, & robustior: iuniores item (senioribus) deferunt honorem.

Tertio quaeritur, An Rex testamento filium primogenitum regno pro arbitrio suo priuare possit? Respondeo, minime. Innoc. in ca. Licet, de voto, & voti redemptio. Francus, & alij in ca. Grandi, de suppleta neglig. Pralat. in sexto. Abb. in ca. Intellecto, de iurcurand. Antonius Corsetus in Tract. de potestate Regia, part. 2. qu. 8. Martinus Lauden. de Principibus quæstio. 130.

Quæres, An Rex nutu suo possit regnum inter filios diuidere? Respondeo, minime: nam sic potestas Regia minueretur, & paulatim regnum interiret. Regnum igitur est indiuiduum. Bald. in Authen. Hoc amplius, n. 7. de Fidei commissis, Oldradus consil. 94. Martinus Lauden. de Principibus q. 20. Quid si Rex plura regna habeat, iure ne poterit vnum regnum vni filio, alterum alteri dare? Respondeo, posse

id facere filiorum consensu: tunc enim regnum non diuidit. *Baldus in cap. 1. §. Item Sacramenta, lib. 2. Feudorum, de Pace in am. firmam. Et in predicta Auth. Hoc amplius, numer. 20. Marti. Laud. de primog. q. 13. Anso. Corf. de potesta. Regia p. 2. q. 7.*

Quarto queritur, An filius primogenitus in Regno succedat, si impubes sit? Respondeo, succedere ei, tamen dati tutorem ante pubertatem debere, vel curatorem post annos pubertatis. *Bartholus in l. Quisdam consulebat. ff. de sent. Et re iudic. Bald. in l. Ist. C. de testamen. militis, Oldrad. consil. 52. Abb. Et Felu. in c. Cum vagesimus, De offic. iudic. delegati.*

Quinto queritur, An primogenitus filius in regno succedat, si fuerit infans, si mutus, surdus, cæcus, aut tota corporis effigie deformis, vel ineptus ad regni administrationem? Respondeo, hic esse distinguendum? Aut enim est natura perpetuo ineptus ad regnum administrandum; aut casu tantum, vel morbo. Si natura perpetuo sit ineptus, & inhabilis, in regno minime succedit: & tunc regnum ad filium secundo genitum spectat. *Bald. in dicta l. Hoc amplius, Et in l. Si quis prioris, §. Talem, C. De secundis nupt. Martinus Laud. de primogenit. quæ. 40. Dices consuetudinem, & Legem ob stare, quæ habet, ut regnum ad primogenitum deferatur? Respondeo, legem, & consuetudinem debere non in hac parte benigne interpretari, videlicet primogenitum esse peius preferendum, nisi hoc sit in pethicium, & interitum, siue contra communem utilitatem, & salutem regni: At quod primogenitus natura, & perpetuo demens, siue ineptus ad regnum rex sit, obstat communis regni utilitas, & salus. Poterit, inquit, per tutorem, curatorem ve regnum administrare. Primogenito itidem natura, & perpetuo amenti, vel inepto ad bonorum administrationem legitima hæreditatis portio non denegatur, ergo nec regnum est denegandum. Respondeo, longe disparẽ esse rationem in regno, ac in privato patrimonio, quia ciuili, & populorum interest boni regni administratio, at hæc esse nequit etiam per tutores, vel curatores, si primogenitus sit natura, & perpetuo demens, vel ineptus ad regnum.*

Si vero primogenitus casu, vel morbo sit infans, vel ineptus ad regnum administrandum, non est regno priuandus, sed adiutore digno, & idoneo subleuandus.

Cleomenes Spartanorum rex infans effectus, non est regno priuatus. *Herodotus lib. 6.*

Ozias Iudæorum Rex lepra est diuinitus percussus, & infectus, & tamen per filium adiutorẽ, & socium, regnum administrauit, quamdiu vixit. *4 Reg. 15. Et 2. Paral. 26.*

Sesoftris Ægypti rex oculis captus, non est tamen regno spoliatus. *Herod. li. 2. Et Diodor. li. 2.*

Filius eius Peron luminibus quoque orbatus, regnum retinuit. *Herod. li. 2. Et Diodor. item li. 2.*

Agelilaus etiam altero pede claudus, ad regnum Lacedæmoniorum vocatus est. *Iustinus li. 6.*

In Comitibus Vngariæ Colomannus primogenitus Geyse regis Vngarorum, eo nomine primi ad regnum assumptus est, quamuis statuta breuis, lingua blæsus, altero pede claudus, gibbosus, membris hispidis, & pilosis posthabito Alno fratre, teste *Bonfin. Decade. 2. li. 5. de Rebus Hungaricis.*

Philippus rex Macedoniæ pater Alexandri Magni, sagittæ iactu dextrum oculum amisit. *Iustinus li. 3. ad finem.*

Antigonus quoque Rex Macedoniæ, fuit vno oculo orbatus. *Macrobi. li. 7. Saturnal. c. 3.*

Candace Æthiopum Regina, fuit vno oculo capta. *Vollaterra. li. 10. Anthropologia.*

Phineus Paphlagoniæ Rex, fuit cæcus, *Appollonius Rhodius in Argonauticis.*

Ingo Haraldus Hybernensis Regis Noruegiæ filius, gibbosus fuisse fertur. *Saxo li. 18.*

Carolus Octauus Gallorum Rex, teste *Pontano li. secundum, c. 34.* totius corporis effigiem deformem habuit.

Claudius Imperator, Drusi filius, væcoris fuit & stultus, teste *Suetonio c. 38. Et 39. Et sex. Aurelio, Et Baptista Egnatio.*

Carolus VI Gallorum rex, factus est amens, & eo vi-

uente patris eius regnum sibi commissum administrauit. *Paulus Æmil. li. 10.*

Sexto queritur, An primogenitus, si fuerit Clericus in sacris Ordinibus constitutus, succedat in regno? Respondeo, succedere nisi consuetudo, vel statutum peculiare obsteret. *Martinus Laud. de Primogenitu. qu. 30. Albericus in Auth. Ingressi de Sacros. Eccles. n. 16.*

Septimo queritur, An primogenito religionem professo, regnum ad Monasterium, siue Religionem, quam est professus, & quæ bonorum temporalium est capax, transeat? An item ipse primogenitus Monachus siue religiosus ante effectus in regno succedat? Responderet *Baldus in l. Deo nobis, §. Hoc etiam, C. de Episcop. Et Cleric. nec religiosum in regno succedere, nec regnum ad Monasterium transeat, sed ad fratrem natum secundum, vel si frater nullus extet, ad alium quemlibet sanguine propinquorem. Gloss. in c. Scripsit nobis Theutberga, 27. quæst. 2. ait, Eo ipso quod quis efficitur Monachus, desinit esse Rex, Imperator, Papa, vel Episcopus. Item tradit *Barbar. in Tractat. de Praesentia Cardinalium in qu. 5. principali prima part. nu. 13. Antonius Corf. in Tractat. de potesta. Regia part. 4. qu. 60. Martinus Laud. de Principibus. 19. quamuis in quæst. 284. dicat: si filius Regis, vel Ducis Monachus fiat, Regnum, vel Ducatus, cum per successionem filius debetur, acquiritur ipso iure Monasterio. Sed ius, inquit, in hac parte non seruatur, alius fecit. Nam cum per electionem regnum datur, electores possunt quem maluerint, eligere. Idem, teste *Alberico in Authen. Ingressi. D. de Sacrosan. Eccles. tenet Alanus: quoniam in ea Authentica habetur: bona ingredientium in Monasterium, ad ipsum Monasterium transeat. Sed reuera communi consensu est recepta sententia Baldi, & Glossæ, videlicet, primogenito effecto monacho, regnum ad fratrem secundo genitum deuoluatur. Item, si Rex monachale institutum profiteatur, regnum ad cognatum sanguine propinquorem defertur. Sic etiam *Alexander consil. 98. n. 7. volum. 6. Nam Monachus factus est miles Dei, & eo ipso diuinis, non secularibus rebus inseruit. Nec obstat superius allata Authentica, Ingressi: quia illa solum locum habet in alijs bonis ingredientium Monasterium.****

Octauo queritur, Quid dicendum, quando primogenitus antequam regnum adipiscatur, incidit in crimen, ob quod iure bona confiscantur, ut puta si reus sit læsæ maiestatis, vel si hæreticus fiat, vel incestas nuptias cõtrahat? Respondeo, eo ipso regnum ad fratrem secundo genitum deferri, si vero frater nullus extet, ad alium sanguine propinquorem, quod si nullus eorum adsit, tunc Principis, & Romani Pontificis auctoritate, primogenitus in regno succedit, quia cum Rex superiorem non habeat, sicut non est, ad quem regnum deuoluatur. *Gloss. c. etsi nullo, de donationi. inter virum Et uxorem, in verbo, Restitui. Unde pari ratione cum regnum est hæreditarium, consuetudine, vel lege ad propinquiores ex sanguine semper defertur quamuis millesimo etiam gradu distent. Baldus in cap. 1. de Feudo Ducali, Marchion. Gualterius cognomento Monis Ferrati Tract. de successi. dub. 1. quæst. 39. At in alijs successiõibus hæreditarijs post declinam gradum, sicut admittitur, in successiõibus regnorum sicut locum non habet. *Gloss. Et Bald. in locis modo citatis, Et Martinus Laud. in Tract. de Principibus qu. 443. Antonius Corf. de potestate. parte quinta, quæst. 101. Bartholomæus Capolla in cautela 93. quæ incipit: Est dubium.**

Nono queritur, An spurij in regno iure succedant? Respondeo, si filij legitimi, & naturales extent, non succedere: regnum enim hæreditarium filijs naturalibus, & legitimis iure, vel consuetudine debetur. Nam si spurij succedant, periculum est, ne regnum intereat, aut graue damnum patiat. Spurij etenim plerumque audaces sunt, & ad vitia paterna, & deteriora procliuus: & sapè dominandi libidine, prolem legitimam, & naturalem è medio tollendam curant, ut sibi principatum vendicent: exemplo sunt *Ismael ex ancilla natus, qui persequabatur Isaacum liberæ filium, ut merito dictum sit Abrahæ*

mo patri: *Eijce ancillam, & filium eius, non enim erit heres filii ancillae cum filio libera.*

Abimelech filius spurius Ieroboal, vt regnaret post obitum patris sui, occidit septuaginta fratres alios patris naturales, & legitimos, excepto minimo Ioathan, vt *testatur liber Iudicum.*

Pharahartes Michridatis Parthorum regis filius spurius natus, ex Tharmusa Italica femina, patre occulte interempto, occupauit regnum, quod tribus filijs legitimis, & naturalibus debebatur, & illud sibi retinuit, donec Parthi, quia incesto se polluerat concubitu, regno deiecerunt: & expulsi breui interijt.

Pharahartes quoque filius Herodis regis Parthorum ex pellice natus, patrem senem, & triginta fratres, quos ex concubinis etiam pater genuerat, interfecit, vt solus regnum obtineret. *Iustin. lib. 42.*

Iugurtha spurius ex Manestabile filia Masinissa regis Numidarum, adopratus à Micipsa fratre Manestabilis, & regni confors effectus, cum duobus filijs Micipsae Hiempsale, & Adherbale, Hiempsale necato, & expulso Adherbale sibi totum regnum vindicauit. *Sallust. in bello Iugurth.*

Manfredus Federici 2. Imperatoris filius spurius, ex concubina susceptus, Princeps Tarentinus, & Rex Siciliae designatus, fertur patrem ex graui morbo conualecentem suffocasse, & Conradum fratrem ex legitimo coniugio natum, & a patre heredem institutum veneno subtulisse. *Antoninus in 3. part. tit. 19. c. 6. §. 4. Blondus lib. 7. De cap. 2. Platina in vita Innocentij IV.*

Philippus Demetrii filius duos filios habuit, vnum ex iusto matrimonio Demetrium minorem natum, cui ex lege regnum debebatur: alterum nomine Perseum natum maiorem ex pellice genitum. Hic apud patrem calumnijs tantum valuit, vt Demetrium è medio sustulerit, & ita mortuo patre regnum contra fas, & legem obtinuit. Sed cum bellum contra Romanos suscepisset, à L. Lepido Emilio victus & captus, & in carcerem trusus, regnum & vitam amisit. *Plutarch. in Emilio.*

Iacobus nothus Ioannis Cyprij regis filius, vi & auxilio Paganorum regnum ademit Carolæ filiae naturali, & legitime Ioannis: & tandem factum est, vt eo mortuo regnum ad Venetos perueniret. *Bonfin. lib. 8. d. c. 3.*

Henricus 2. Alphonsi XI Hispaniarum regis filius nothus, Petrum fratrem suum legitimum, qui post patrem Alphonsum in regno successerat, interfecit: & regno potitus est. *Annales, & Chronica Hispania. Ritis lib. 3. de Regibus Hispania.*

Regnum itaque filio legitimo, & naturali debetur: & hoc maxime conuenit cum scriptura ipsa, & iure diuino, Canonico, & naturali. Cum scriptura quidem, quoniam Abraham Isaacum Saræ filium heredem instituit, filios vero ancillarum ab hæreditate exclusit, & muneribus tantummodo donauit, *Vt liber Genesis tradit.* Filij quoque ex scorto nati, vt est in *Daueronomio*, in Ecclesiam Domini nequaquam admittebantur. Congruit etiam cum iure Canonico. nam in c. *Cum cunctis*, c. *Innotuit*, de elect. & *Vs filij*, & c. *Nimis*, de filiis presbytero: filij extra iustum coniugium nati à beneficijs Ecclesiasticis, & dignitatibus excluduntur. Iure itidem ciuili, ad honores, dignitates, & officia publica nequaquam admittuntur: si legitimi, & naturales extent. *L. Generaliter*, §. *Spurios*, & *L. Spurij*, ff. De Deturion.

Tempore Caroli Magni, inter alias leges, vna est constituta, Ne in posterum in Regno Gallorum spurij filij, etiam si eos pater, vt filios agnouerit, succederent. Ratio etiam ipsa naturalis id probat, quia iuregentium receptum videmus, vt spurij non succedant in Regno.

Aristo Spartanorum rex Demarathum filium, vt nothum, quia cum natus est Demarathus, ipse Aristo pater subducta ratione, quod à nuptijs nondum decem menses effluerant, negauit suum esse filium: vt testatur *Suidas.*

Agis quoque negauit ex se editum esse Leotychildem, & proinde noluit eum in regno succedere, quamuis ex Timæa natus esset.

Margaritæ Flandriæ Comitissæ, spurij Ioannes, & Balduinus filij, ex Gulielmo præceptore, furtiuo complexu nati, à successione reiecti sunt, eo quod extarent legitimi, & naturales fratres. *Paul. Emil. lib. 7. de histor. Francor.*

In Regno Sueuorum, Gothorum, & Noruegiorum spurij viles habentur, & ita penitus negliguntur.

Dicit aliquis, spurios etiam multos fuisse Duces, Reges & Imperatores. Nam (vt *Iudicum narrat historia*) Iephte Galaadites spurius, Israellem populum iudicauit. Themistocles spurius etiam fuisse perhibetur. *Plutarch. in Themistocle, Athene. lib. 13. cap. 33.* Timotheus Cononis filius ex scorto natus, fuit Atheniensium Dux. *Athene. lib. 13. cap. 3.* Arnulphus Rex Germaniæ, & Imperator Romanorum, fuit filius Catolomanni Regis Bauriæ, frater Caroli Crassi, ex concubina genitus. *teste Sigonio lib. 5. de regno Italia.* Theodoricus Ostrogotorum in Italia Rex, tertur spurius fuisse, *Ioannes Magnus libro nono, Rerum Sæptentrional. ca. 9.* Suenoni I. Danoru Regi spurij filij multi fuerunt, qui eidem in Regno successere. Primo, Haraldus; deinde Canutus, & alij deinceps. *Saxo. lib. 11.* Arnulphus Züendebaldum filium suum ex concubina fecit Regem Lothariensium, *Sigebertus in Chron. 986.*

In Scotia Gillus Queni eo nomine primi filius nothus regnauit. *Ioan. Lesleus lib. 2. de reb. gestis Scotorum.*

In Castella Henricus II. frater Petri cognomento crudelis, filius Alphonsi XI. nothus regnum obtinuit: vt habetur in *Annalibus Hispania.*

Guilielmus Normannus Roberti Normanni Ducis nothus filius Angliæ Rex fuit. *Polydo. lib. 8. de histor. Anglicana.* Respondeo, hos & alios similes fuisse legitimos effectos auctoritate Principis, vel Reipublicæ: aut certe successisse procerum suffragijs, cum Principatus non per successionem, sed per electionem daretur, aut factus, non iure eos regnum adeptos.

Sed quid dicendum, cum nullo filio legitimo, & naturali extante, Rex spurium filium habeat? Respondeo, tunc ipsius auctoritate posse spurium fieri legitimum. Nam quemadmodum Rex ius, & potestatem habet alienos spurios legitimis restituendi natalibus, cum iusta subest causa; sic etiam proprium filium spurium potest legitimum efficere, cum nullum filium ex iusto matrimonio suscepit, ne regnum ad alteram familiam transferatur.

Decimo quaeritur, Quid dicendum, quando filium primogenitum pater suscepit, antequam Rex esset, & deinde Rex effectus, ex iusto quoque matrimonio secundum filium generauit, succederet ne tunc in Regno filius nati maior, & genitus ante regnum susceptum, an vero filius nati minor, à patre genitus post regnum obtentum? Hanc agitauit controuersiam Ioannes Lecitius *Tract. de primogen. libr. 1. quaest. 12.* De ea disputant aliqui Canonici iuris interpretes, in cap. *Inter ceteros*, de *rescrip.* Alij in cap. *Ad extirpandas*, de *filijs presbyt.* Vetus fuit hæc quaestio, cuius meminere Iustianus *lib. 2. breuiter*, & Herodorus *copiose libr. 7. in principio.* Verba Herodoti sunt: [Darius expeditionem sumere properabat in Aegyptios atque Athenienses: dum autem hæc comparat, interea ingens inter eius liberos de Principatu exorta dissensio est, quoniam ex instituto Persarum, oportebat ita demum ire in expeditionem, cum Regni successorem declarasset. Erant autem Dario iam antequam regnaret, filij tres è prima uxore Gobriæ filia suscepti, & post partum regnum alij quatuor ex Atosa filia Cyri: Superiorum maximus natus erat Artabazanes, posteriorum Xerxes: qui cum ex eadem matre non essent, disceptabant, Artabazanes quidem, quod omnis paternæ sobolis maximus natus foret, cum apud vniuersos homines sit institutum, vt maximus natus liberorum obtineat principatum: Xerxes vero contra, quod ex Atosa genitus esset filia Cyri, qui Persis libertatem acquisiuisset. Dario autem non ferente sententiam, aderat forte Demarathus Aristonis filius, qui per id tempus altercationis Spartano regno exurus, ac Lacedæmonæ profogus Sulan ascenderat. Hic vir

audita

audita liberorum Darij controuersia, adiit, (vt fama fertur) Xerxem, & admonuit, vt ad cetera, quae pro se dicebat, hoc adderet, se quidem genitum esse Darij iam Rege, & Persarum Imperium obtinente, Artabazenes vero esse Darij, dum esset priuatus: ac proinde neque æquum, neque iustum esse, alium quempiam potius illam dignitatem adipisci: quoniam Sparæ quoque sic vsurparetur, vt si cui antequam regnet, filij nascantur, deinde regnanti alius nascatur, huius postea nati successio regni sit. Hac à Demaratho suggesta ratione videntem Xerxem, tanquam iusta dicentem, Darij Regem declarauit.] Sic Heiodorus.

Carolus Siciliae Rex filios habuit, quos susceperat ex vxore, antequam regnum consequeretur: deinde regnum adeptus, alium genuit, qui in regno successit, filij ante progenitis prælati. Hac quæstio locum habet in eo Rege, qui cum priuatus vir esset, filium genuit, & postea ad regium fastigium euectus, alium filium suscepit, & in eo, qui cum primogenitus filius non esset, sed nati minor, in regno successit, primogenito fratre, sine liberis mortuo, habens filium ex legitimo coniugio susceptum antequam regnum. Ioannes Lecirier loco supra citato testatur duas esse sententias: Vnam eorum, qui docent, filium natum post regnum obtentum à patre succedere: & citat idem Auctor Cynum, Petrum de Bella Partica, Baldum, Albericum, Dinum, Iacobum Arenam, Ioannem de Anania.

Communis est inter Iuriconsultos opinio, vt refert Anton. Corsetus de potestat. Regia 3. par. 9. 26. filium natum antequam pater Rex esset, filium Regis non dici, nec in regno succedere tanquam natum maximum. Sic Doctores, præsertim Cynus in l. Imperialis. C. de Nuptiis, Bartolus in l. Cum facta. C. de Agric. & Cens. libr. 11. & in l. Senator, & in l. Si Senatores, C. de Dignitatibus lib. 12. & ibi Ioannes Platea, & Doctores, Martinus Lauden. de Principibus. quæst. 441. Glossa in ca. Iam itaque 1. quæst. 4. sic ait: si quis habet filium, & postea Decurio creatus, ille filius non dicitur filius Decurionis, sed illi tantum, qui postea geniti sunt.

Altera sententia eorum est, qui dicunt, regnum ad filium, quem pater genuit, cum vir priuatus esset, defari. Sic Ioannes Lecirier loco prædicto, & ait, sic sensisse Albericum, quamuis sibi contrarium, Salicetum, Ioannem Fabrum. Reuera Salicetus in prædicta lege Imperiali, docet filium Regis dici eum, quem pater genuit antequam Rex esset, & tanquam primogenitum in regno succedere. Sic etiam Franciscus Ripa in capit. Inter ceteras, de rescript. nu. 13. & 15. & valde probabilis est hæc sententia: quia filius ratione sanguinis succedit in regno, & filij ante, & post dignitatem regiam nati, eiusdem sanguinis, & generis sunt, & eiusdem patris filij, ergo maximus natus, quamuis ante regnum genitus, iure succedit. Adde, quod filius genitus ante sacerdotium, vocari potest filius Sacerdotis, vt probant Doctores in capit. Inter ceteras, de præscript. & in cap. Ad extirpandas, de filij presbytero. Et in l. Senatoris filium ff. de Senatoribus, habetur: Nec interest an in Senatoria dignitate constitutus eum susceperit, an ante dignitatem Senatoriam. Item tradit Iuriconsultus in l. Motis. §. Libertos, ff. de Pœnis: Liberos non tantum filios accipere debemus: scilicet, vt propter priuilegium concessum patri Decurioni non subijciantur pœnis vulgaribus, verum omnes liberos: sed utrum qui post Decurionatum suscepti sunt, his pœnis non afficiantur: an vero omnes omnino liberi etiam in plebeia familia suscepti, videndum est: & magis puto omnibus prodesse debere. Sic ille. Et idem colligitur ex l. 2. §. Filij, ff. de Decurioni.

Teste itidem Plutarcho in Artaxerxe, Darij Rex Persarum inter duos filios de Regno contendentes, hanc sententiam pronuntiauit. Darij etenim ex Parysatide vxore, filia Artaxerxis Micmonis, duos reliquit filios, Artaxerxem, qui & Articas antea dictus est, & Cyrum natum minorem. Mater magis fauebat Cyro, vnde patrem ægro accessit à matre, profectus ad aulam est, maxima spe, vt successore regni declararetur. Etenim ratione nitentur Parysatidis speciosa, quia Xerxes olim vsus erat suggerente

Demaratho, Articas se priuato, regnanti Cyrum Darij peperisse. Adduxit tamen Darij in suam sententiam, led ætate prior designatus est Rex, & nominatus Artaxerxes, Cyrus vero, Lydiae Sarrapa, & Orae maritimæ Dux.

Neque his obstat iudicium Demarathi pro Xerxe contra Artabazanem: nam Xerxes fuit filius Darij non solum post dignitatem regiam natus, sed etiam ex filia Cyri Regis Persiarum, & forore Cambysis susceptus, & ita ex regia familia Cyri genus ducebat, sed Artabazanes fuerat Darij natus, non solum cum priuatus vir esset, sed etiam ex vxore priuati, non regij sanguinis. Nec item obstat, quod dicitur in l. Si Senator. C. de dignitatibus lib. 12. nec id quod habetur in l. vltim. C. de Decurionibus, vt patet si eas leges recte consideremus.

Vndecimo quæritur, An si Rex iam vita defunctus reliquerit ex filio primogenito ante demortuo nepotem, & alium filium superstitem, præferendus sit nepos patruo, an contra patruus nepoti, hoc est, quætere, An nepos patruus excludat, an contra patruus nepotem? Magna fuit semper inter Iuriconsultos de hac re controuersia. De ea tractarunt Oldrad. consil. 94. & 224. Ioannes Lecirier in tract. de primogen. lib. 1. q. 25. Decius consil. 443.

Duae sunt Auctorum sententiæ: Vna est dicentium, nepotem esse præferendum. Ioannes Lecirier ait sic sensisse Ioannem Laudensem, Oldradum, Armandum, Ioannem Audream, Abbatem, Paulum Castrensem, Franciscum Aretinum, Andream Barbaria, Socinum, Ioannem Fabrum, Felinum. Eandem sententiam sequi videtur Baldus in l. antiquioribus, C. de iure delib. vbi ait, ita esse in Anglia & Galia iudicatum: quamuis in consil. 275. par. 2. dicat hanc quæstionem potius sitam esse in subtilitate ingenij, quam in certo aliquo iure: & pro hac, vel illa parte certam sententiam ferre, non esse viri sapientis.

Altera opinio docet, per patruum nepotem excludi: cuius sententia Lecirier loco citato dicit esse, Richardum de Malumbris, Cynum, Bartolum, Oldradum sibi alioqui contrarium, Baldum sibi quoque contrarium, Salicetum, Andream Isermensem, Archidiaconum, Anchatanum, Imolam, Geminianum, Francum, Alexandrum, Imolensem, Iafonem. Certe pro nepote multa faciunt, & in primis quæ proferam in medium exempla.

Henricus enim 2. Rex Angliæ, teste Polydoro lib. 13. filios quatuor habuit, Henricum, Richardum natum secundum, Gaufredum tertium, & quartum Ioannem. Gaufredus duxit vxorem Constantiam, hæredem Britannia: qui, viuente patre Henrico 2. mortuus est relicta vxore Constantia prægnante: quæ peperit Arthuro. Mortuo Henrico 2. successit in regno Richardus, ordine secundo genitus: quo sine liberis decedente, orta est contentio inter Arthuro ex Gaufredo relicto, & Ioannem filium quartum Henrici, & fratrem ipsius Gaufredi: ac proinde patruum Arthuri. Porro Philippus, cognomento Augustus Rex Gallia, qui regnauit circa annum 1181, Iudex tali in causa legitimus constitutus pro Ducatu Normannia, cum Arthuro adiudicauit, & alia quæ Richardus in Gallia possederat. Polydor. Virgil. lib. 15. de Hist. Anglic. & Paulus Æmil. in Carolo Pulchro.

Edoardo 3. Rege Anglorum mortuo anno 1378. Richardus 2. Edoardi ex Edoardo filio nepos, Princeps Vuallia: fuit coronatus Rex, & prælatu patruus Ducibus Leucastræ, Clarentia, Locestria, & Yorcha, vt narrat idem Polydorus in Hist. Anglic.

In Portugallia Rex Alphonsus hoc nomine V. habuit Ferdinandum, & Henricum primogenitum, hic viuente patre decessit relicto filio Ioanne: qui Ioannes post obitum aui Alphonsi coronatus est Rex, post habito patruo Ferdinandando: vt refert Decius in consil. 443. in 2. par. 3. volum.

Agathocles Siciliae Rex, in morbum incidit, quo tempore orta est contentio inter filium, & nepotem, vter esset in regno successurus: & bello commisso, occisus est filius, & nepos regnum occupauit. Iustinus lib. 23.

Cleomenes Spartanorum Rex, duos filios suscepit Acrotatum, & Cleonymum: quorum filiorum Acrotatus mortuus est patre superstitite: & relicto filio Areo, Cleomene è vita excedente, orta est lis inter Cleonymum, & Areum Acrotati filium de regno. Senatus vero pro Areo sententiam tulit, & ei regnum addixit. *Paulanus in Laconicis, libro 3.*

Idem iudicantur vniuersi proceres Galliz imperante Ludouico Crasso circa annum Dom. 1110. in contouersia de successione in domo Borbonia. *Paulus Emil. in vita Ludouici Crassi.*

Regnante itidem Carolo Pulchro Rege Galliz, anno 1330. proceres Galliz iudicantur, Comitum Niuernensem succedere in Comitatu Flandriz, & præferri patruo, eo quod filius esset primogeniti ante patrem demortui. *Paulus Emil. in vita Caroli Pulchri.*

Idem est iudicatum per senatum Parisiensem cum regnaret Philippus Valensius in Gallia circa annum Dom. 1328. in quaestione de successione in Ducatu Brianniz inter patruum, & nepotem. Eadem quoque est sententia lata regnante Francisco I. huius nominis Rege Gallorum, in causa successione in Comitatu Foxensi: & anno 1310. Auenione idem est iudicatum in contouersia de successione in Comitatu sancti Severini inter Thomam filium primogeniti, & Iacobum patruum.

Præterea sub Henrico Primo, & deinceps sub Othone Magno in Alemania ob similem litem, & controersiam celebrata sunt Comitia, & statutum, ut duello controersia dirimeretur: quo in duello victores fuerunt, qui pro nepotibus pugnarunt: ut refert *Vitichindus lib. 2. & Sigiberus in Chron. anni 942.* cuius duelli meminit Iason in *l. Maximam vitium. C. de liberis præteri.*

Eandem sententiam rationes & argumenta confirmant. In primis filius patris personam representat: vnde filius habet eadem iura quæ patrem. Deinde, nepotes in bonis aui habent eandem portionem, quam esset habiturus pater eorum si viveret.

Præterea si vnus ex liberis moriatur, antequam pater, vel mater ad secundas nuptias transeat, & relinquat filios, lucrum quod acquiritur ex secundis nuptiis, non datur tantum filiis superstitibus, sed etiam nepotibus ex filio demortuo in ea parte, quam erat consecutus pater, si viveret. Item operæ promissæ a libertis duobus patronis, vnus mortuus, si filios reliquerit, non accedunt alteri patrono superstiti, sed liberis ex patrono mortuo relicti.

Altera quoque sententia, quæ affirmat patruum esse nepoti præferendum, probatur similiter exemplis, & rationibus. Nam apud Lacedæmonios Agesilaus Leorychidi nepoti filio fratris Agidis prælati est. *refert Paulanus in Laconicis lib. 3.*

Guerranus Rex Aureliæ prælati quoque fuit Childerto filio Sigeberti fratris: ut scribit *Aymonius lib. 3. de rebus gestis Franco. cap. 62.*

In regno Castellæ Aurelius frater Froilæ, filius Alphonsi cognomento Catholici, successit fratri Froilæ, prætermissio nepote ex fratre. *Annales Hispania.*

Item, ut in *elsdem Annalibus habetur*, Froilæ eo nomine II. regnavit post fratrem Oardonium posthabitis nepotibus ex eodem fratre.

Sanctius 4. Castellæ Rex, mortuo patre Alphonso X. contra quem ab eo deficiens arma ceperat, quatuor hominum millia trucidari iussit, quod in tumultu quodam Alphonsum fratris sui Ferdinandi cognomento de la Cerda filium, Regem acclamassent, ut refert *Ritius lib. 3. de Regibus Hispania.*

Ludouicus Pius Caroli Magni filius in regno Galliz successit posthabito Bernardo filio Pipini fratris, & primogeniti filii eiusdem Caroli Magni: ut scribit *Paulus Diaconus in vita Caroli Magni.*

Honorius, filius secundus Genferici regis Wandalarum, fuit in regno constitutus, & prælati Gundabando

filio Genfonis primogeniti eiusdem Genferici, *autore Procopio lib. 3.*

Proceres Franciæ anno Domini 1216. adiudicantur Comitatum Campaniæ patruo Henrico, quem prætulerant nepi suæ ex primogenito Comitum Campaniæ, ut tradit *Gothifredus in libr. Expeditionis in terram sanctam.* Sic etiam Philippus Pulcher Rex Gallorum, Comitatum Atrebatensem addixit Mathildæ uxori Othonis Comitum Burgundiz excluso nepote adhuc infante, nato ex primogenito. *Ita Paulus Emil.*

Item in Scotia, teste *Ioanne Leslie lib. 2. de rebus gestis Scotorum*, antiqua Lex fuit, ut liberi Regum ante maturam ætatem relicti excluderentur à regno, ad successorem admittis patris, vel abis sanguine propinquis: quam legem antiquandam curauit Kenetus III. hoc nomine. vnde præter legem, & consuetudinem in eo regno, Reuther adhuc est regio diademate insignitus.

Rationibus idem ostenditur. Primum: Nepos non representat personam patris, quando pater iuris capax non est: nam pater eius antequam moreretur, regnum adeptus non fuerat, ergo nepos patruo præferri non potest, cum in locum sui patris subrogetur, siquidem pater eius, cum mortuus est, succedere in regno non poterat a quo regere viveat. Deinde, pater, hoc est, primogenitus filius regis mortuus ante patrem suum, non potuit succedendi ius, quod non habebat, viuentem adhuc patre, ad filium transmittere: nemo enim ad alium plus iuris transferre potest, quam ipse habeat. *l. Nemo ff. de regul. iuris. §. in 6. & l. Traditio ff. de Acquirend. rerum dominio.* Accedit quod ius primogeniti est personale privilegium, ergo non potest ad hæredes transmitti, quia cum persona extinguitur. *cap. Privilegium, de regul. iuris, in sacro, & l. In omnibus causis, ff. de regul. iuris, §. l. Quia tale, ff. de iur. matrimo.*

Prima sententia, meo iudicio, probabilior videtur, quia nepos representat personam patris, & pater eius, eo ipso quod primogenitus filius aui regis fuit, ius succedendi in regno acquisiuit, & illud in suum transmisit. At nepos, inquit, non est primogenitus, ergo non succedit in regno, quod primogenito debetur. Respondeo, nepotem succedere, non quidem iure proprio, sed iure patris quem representat. Vigebis: Patri non est acquisitum ius, mortuus siquidem est antequam regnum obtineret. Respondeo, statim ut primogenitus nascitur, ei regnum debetur, hoc est, ei ius ad regnum acquiri, quia iure generis, & sanguinis primogenitus in regno succedit: ideo verius est, ut primogenitus tale ius ad filium transmittat. Nec exemplum in contrarium allata, satis firma sunt: quia si patruo prælati nepotibus ex primogenito fuerunt, id locum habuit in regno, qui nec lege, nec consuetudine primogenito debetur: vel quia nepotes facti fuerunt ad regnum inhabiles, cum essent religionem professi.

Duodecimo quaeritur, An rege mortuo sine liberis, & sine fratribus, filii fratrum superstites admittantur ad successorem patruo reges in stirpes, an in capita? verbi gratia: Titius rex mortuus est sine prole, superstitibus tantum quatuor nepotibus ex quatuor fratribus demortuis, & nullo fratre extante, An illi nepotes succedant in stirpes, an in capita: hoc est, An succedant representando patres suos, an vero suo iure. Et multum refert scire, an nepotes defuncto regi patruo succedant iure representationis, an suo iure. Nam si sine mortuo esse regem, & fuisse illi fratres, & sorores, ex quibus relicti sunt filii, vtrumque regi succedant, an nepotes ex fratribus, an vero nepotes ex sororibus; An stirps consideranda, an singulorum nepotum capita inter se, non secus, ac si filii essent, comparanda, sexus atque ætatis discrimine perspecto? Certe in cæteris bonis, quæ hereditario iure proueniunt, duæ sunt Iurisconsultorum sententiæ, ut tradit *Couarruius in Eptico de successione ab intestat. num. 8.* Vna est, huiusmodi nepotes in stirpes esse admittendos. Sic Accursius in *Authen. Cessante. C. de legit. hæred.* ubi habetur: *Cessante successione linea descendens, & eius, quæ sola sit ascendens, vocatur primo*

mo fratres, fratrisque primogeniti filii in stirpes. & Bartolus in l. post consanguineos. §. Hæreditas. ff. de suis, & legit. hæredib. Dicit quoque, Cynus, Paulus, Corne. & alii in dicta Authent. Cessante, quam opinionem esse communem testatur Nicolaus Vbalinus de success. ab intestato 3. par. Tiraquel. lib. 1. de Retract. §. 2. Gloss. 2. Alexander Consil. 55. num. 4. lib. 4. cui sententia fauere videtur textus in Authen. de Hæredibus ab intest. venient. §. Si vero neque fratres: ubi lex ad successionem vocat agnatos, & cognatos post fratres, filiosque fratrum in capita. ergo fratres, & filii fratrum, in stirpes, non in capita vocantur. Secunda sententia affirmat filios fratrum, aut sororum admitti ad patris successionem in capita, non in stirpes: quæ opinio colligi videtur, ex Authen. de Hæred. ab intest. venient. §. Sed et pater, & §. Si autem cum fratribus: ubi lex vocat in locum parentum ad successionem, patris filios per stirpes, quâdo cum aliquo ex patris superstitibus admittuntur ad successionem patris defuncti, non in alio casu. Et hoc etiam, Insti. de Legit. agnat. success. sic quoque ibi Accursius sibi contrarius; sic Azo, Iacobus Butr. Salyc. Baldus, Hostiens. Zafius, Forinus, quos refert, & sequitur Covarruvias loco citato. Horum opinio est, si auo cum patris nepotes ex filio defuncto succedunt, in stirpes, non in capita succedunt, ita ut nihil amplius obueniat nepotibus, quam patri eorum, si superstes esset. Nam generatim in l. Nepotes. C. de suis, & legit. libe. habetur: Nepotes ex diuersis filiis variis numeris, auo succedentes ab intestato, non pro virilibus portionibus, sed ex stirpibus succedunt. Idem iuris est cum defuncto fratri intestatoque; frater succedit. Nam si contingat alterius fratris ante extincti filios sapere esse, ad hæreditatis cõmunionem vocandi sunt in vnam stirpem omnes relati. At si nepotes ex fratre, aut filii fratrum non cum patris succedant, sed soli ipsi inter se comparati, patris hæreditatem aduent, in capita referuntur, & æquas singuli portiones obtinent, sicut cæteri, qui remotiori gradu propinquitatis defunctum attingunt: in priori hæredum genere representatio locum habet, in posteriori non item.

An vtrum horum in regno obseruari debeat cum descendentiis sablati nepotes ex diuersis fratribus, & propinqui à latere ad scepra vocantur, magna, & dubia: quaestio est. Sed multi, & eruditione clari Doctores sentiunt, capitam, non stirpis rationem habendam esse. Etenim in pari propinquitatis gradu præstantissimus in ea familia ad regnum vocandus est, alioqui fornicus, quæ natura ipsa imbecilliores masculis ad regna sunt, puerisque, & ætate minoribus aditus ad regnum, exclusis viris, & ætate maioribus pateret: quod certe incommodum est. Patemur quidem nos, (id quamuis multi diffiteantur) in bonis aliis hæreditariis, & minoribus principatibus, hæredes ad stirpem reuocari: negamus tamen in regia successione id seruari debere, ubi multa propria sunt ab aliis omnibus hæreditatibus discreta. Nec obstat, si priuatis provinciarum, gentisve legibus, aut moribus secus sancitum seruatumve sit: nam nostra disputatio ex ipsius naturæ principis, & communi iure procedit.

Nostra ætate res controuersa fuit in Portugallia. Emmanuel Rex inclitus Portugalliarum, ex Maria filia Ferdinandi Aragonensium Regis, & Isabella Castellana reginæ nouem filios suscepit, Ioannem, Isabellam, Beatricem, Ludouicum, Ferdinandum, Alphonsum, Henricum, Odoardum, Antonium. Ioannes Primus, mortuo patre, regnauit, & fuit eo nomine tertius: & ex Catharina Caroli Quinti Imperatoris sorore filium habuit nomine Ioannem, qui viuo patre obiit, & vnicum filium Sebastianum ex Ioanna Caroli V. Imperatoris filia reliquit, & mortuo auo Ioanne III. regnauit: sed in Africa suscepto contra Mauros bello peremptus est. Isabella Carolo V. Imperatori nupsit, ex qua natus est Philippus Rex Hispaniarum, hoc nomine II. Beatrix porro, matrimonio iuncta fuit Carolo Philiberto Duci Allobrogum, & genuit Emanuelem. Ludouicus ex concubina Antonium procreauit. Ex Odoardo nate sunt Maria, quæ Alexandro Far-

nesio, Octauii Ducis Parmensis filio nupta, peperit Raynucium, & Catharina Ducis Brigantini vxor. Antonius infans migrauit à vita. Alphonsus Cardinalis creatus, & initiatus iacris, viuo quoque patre decessit.

Henricus ad sacros etiam ordines promotus in Cardinalium numerum adscriptus est: & Sebastianus regi nepotum in prælio extincto successit in regno. Quo mortuo, grauis fuit controuersia, quis in regno succederet. nam superstitibus solum nepotes ex fratribus, & sororibus relicti erant Philippus Castellæ Rex, ex Isabella natus: Emmanuel filius Caroli Philiberti Ducis Sabaudie ex Beatrice; Antonius ex Ludouico relicto: Catharina Ducis Brigantini vxor, & filia Odoardi: & Raynucius filius Alexandri Ducis Parmensis, ex Maria eiusdem Odoardi filia progenitus: Philippus Rex ius regni ad se pertinere dicebat, eo quod cæteros, vel ætate, vel sexu, vel legitimis natalibus, vel anteriori propinquitatis gradu vincebat: Catharina quidem Ducis Brigantini vxorem, eo quod cõmuna esset, quamuis ex Odoardo Henrici Regis fratre: sed hæc in parte representationis ius, & locum non esse, quia agebatur de successione nepotum ex fratribus, & sororibus ad regnum patris defuncti sine liberis, & absque fratribus. Ducem vero Parmensem eo quod remotiori propinquitatis gradu Henrici regem mortuum attingeret. Ducem Allobrogum, eo quod cum ætate præteret, & natus esset ex Isabella Beatricis sorore, natu maiore: Antonium, eo quod non esset ex legitimo matrimonio procreatus. Contra vero Catharina Ducis Brigantini vxor regnum sibi debere contendebat, eo quod esset filia Odoardi, nepotis Henrici Regis defuncti ex fratre, Philippus vero Castellæ Rex esset nepos Henrici ex sorore: & ideo ipsa, vt patrem representans, non Philippus, qui matrem representabat, ius ad regnum habebat ex communi Iuriconsultorum sententia, dicentium in hæreditatibus, non extraneis filiis, nec fratribus, nec patris, nepotes ex diuersis fratribus & sororibus, patris succedere in stirpes, non in capita. Pro Philippo Rege multorum Iuriconsultorum opinio iudicauit.

Decimotertio quaeritur, an regnum, cum lege, vel consuetudine per successionem primogeniti deberet, ad eum deferatur iure hæreditario. An potius generis, siue sanguinis iure? Respondeo, iure sanguinis deferri, non iure hæreditario. Magnum enim est discrimen inter hæc duo, quia cum regnum filio iure tantum hæreditario deberet, tunc filius in regnum succedit, vt hæres; natura autem hæreditariæ successionis est, vt nemo possit ex parte agnoscere, & probare, & ex parte respicere, & refutare vltimam voluntatem defuncti: ac proinde totam hæreditatem, vel admittere debet, vel repudiare. Item cum regnum solo iure hæreditatis filio deberet, potest pater regnum tanquam hæreditatem filiorum vni quem ipse maluerit relinquere, & non relinquat pater regnum primogenito, vt hæres, sed iure sanguinis; ac proinde potest tunc pater filium nũtū minorem hæredem instituire: hæres enim instituitur in aliis bonis, quæ pater vltra regnum habet. Quæritur, Quando regnum iure tantum hæreditatis filio datur? Respondeo, cum pater electione, vel bello iusto, vel alia ratione regnum comparauit, non successione, tunc iure tantum hæreditatis regnum filii debet: cum vero lege, vel consuetudine per successionem regnum acquirat, tunc iure sanguinis debet primogenito regnum; quia lex ipsa, vel consuetudo voluit, vt ad primogenitum transiret. Hinc est, vt Constantinus Magnus tres filios hæredes Imperii reliquerit, quia imperium non iure successionis acquirat.

Atralus Philomero Rex Pergami cum liberis careret Populum Romanum testamento hæredem instituit. Appia. lib. de Belle Mithridatis, Insti. lib. 36.

Octauius Augustus Tiberium Imperii hæredem reliquit.

Alexander Magnus morti propinquus, cum rogaretur,

quem

quem institueret heredem regnorum, quæ acquirerat respondit dignissimum.

Dauid Rex non Adoniam, sed Salomonem natu minorem, regni heredem esse voluit.

Eumenes Rex Romanis regnum testamento reliquit idem fecerunt Nicomedes Rex Bithyniæ, Coctius Alpius Rex, Polemon Rex Ponti.

Decimoquarto quaeritur, An feminae in regno, vel principatu succedant? Respondeo, apud multas gentes esse vsu receptum, vt foeminae filiae succedant, non extantibus filiis masculis. In hoc enim diuersi sunt populorum, & gentium mores, instituta, & leges: in Francia etenim lex Salica celebratur, hoc est, quæ inter Salios olim seruata fuit: vnde & nomen habuit, ne regnum Franciæ, sicut nec terra Saliorum ab hasta, siue à lancea transiret ad fufum, siue colum. Lex sic est: *in terram Salicam foeminae non succedant.* Pro qua lege id facere dicunt, quod dixit Christus Dominus apud Lucam: *Considerate lilia, quomodo crescunt: non laborant, neque metunt:* quibus verbis Philippus Valefius regnum adeptus est. Ferunt enim contra legis Salicæ oppugnatores tunc fuisse conclusum, Lilia Francorum non deberi nisi Nobilibus, qui non laborant: nec deberi, nisi masculis, qui non metunt.

Alii veto negant, vllam vnquam fuisse talem legem Salicam. Sub Philippo Valefio Gallorum rege fuit magna controuersia, num foeminae in regno Franciæ succederent, omnes Galli tunc defendebant causam Philippi, partim ex lege Salica, partim ex consuetudine Francorum. Et pro Philippo proceres sententiam tulerunt, vt testantur, Appendix ad Annales Nangii Historici, Frossantes historicus, Ioannes Iuuenalis, Vrsinus Bellouacensis Episcopus, qui vixit tempore Caroli VI. anno Domini 1375. Certe Baldus illius ætatis, in qua illa quam diximus, agitabatur controuersia, Iurisconsultus celeberrimus in *l. Consultari ff. de feudatoribus* sic scripsit: *Si filia Regis Francorum non succedit in regno, ex rationabili consuetudine Francorum, filius eius, scilicet Dominus Rex Angliæ in elyza recordationis, in regno Francorum nullum ius pratendere potuit, quia in causato non potest esse plus virtutis, quam procedat ab influenti potentia causæ. Et si male successit Regibus Francorum, forte fuit propter aliam causam, quæ erat in mente diuina, non propter illam, quæ est clara pro Rege Francorum.* Sic ille. vbi causam Philippi Valefii defendit non ex lege Salica, sed ex consuetudine Francorum. Galli ægre ferunt, si quis neget vllam esse talem legem Salicam, quia *historici*, inquit, *veteris legis Salicæ apud Francos receptæ meminerunt.* Sigibertus in *Chronico* anni 422. Otho Frisingen. *lib. 4. cap. 32.* Guelmus Nangius in *Annali* anni 425. Eginarthus in *vita Caroli Magni*, Hermannus Comes in *libello, de origine Francorum.* & alii, quos citat *Iacobus Spiegel Salestadensis in Lexico iura. in verbo, Salica*, videlicet Ioannes Trithemius, Conradus Pertingerus, Paulus Valzuius. Cæterum Angli scriptores aiunt consuetam esse legem Salicam à Gallis gratia Philippi Valefii. Alii volunt, mendose dici legem Salicam pro Gallica. Certe Sigibertus, Otho, Eginarthus, Hermannus Comes, & Nangius, aut qui ad illius Annales Appendixem addidit, testantur, Francos anno 420. vti cepisse duabus legibus, scilicet lege Salica, & Francica, & legem Salicam didicisse quatuor gentis Gallicæ proceres electos ex pluribus, quos Sigibertus nominat Vlogast, Balogast, Salogast, Widogast: & Hermannus dicit duas leges habuisse Francos, Salicam, & Francicam, quibus nullus regum ante Carolum Magnum adicere quidquam tentauit. Sed hi Auctores non meminerunt legis Salicæ, quæ statuit, ne foeminae in terram Salicam succedant: nam leges Salicæ sunt multæ. Iudicatum itidem est contra filiam Ludouici Hutini uxorem Caroli Comitis Ebroicensis: quæ post mortem patris sola superstes, eo sine masculis mortuo, petebat regnum Franciæ, & Nauarræ, cuius rex erat etiam pater, statutumque secundum consuetudinem est, eam repelli à successione in regno Franciæ, quod illud non nisi masculis deferretur: & delatum est regnum

Philippo Longo eius patruo fratri Ludouici Hutini: datum autem est illi filia regnum Nauarræ, quod iure successione transferri ad hæredes cuiusque sexus solet. Deinde cum Philippus Longus Rex mortuus esset, relicta filia, quam dederat in matrimonium Comiti Atrebatensi, alius frater eius Philippus dictus Carolus Pulcher, in regno successit exclusa filia. Et ita tres fratres, scilicet Philippi Pulchri, quem Philippus III. filius Sancti Ludouici genuerat, nimirum Ludouicus Hutinus, Philippus Longus, & Carolus Pulcher, regnum ordine successione, non extantibus filiis masculis, qui decesserant, obtinuerunt.

Carolus Pulcher cum obiisset relicta vxore prægnante, Philippus Valefius administrator regni constitutus est, nepos Philippi III. filii Sancti Ludouici descendens ex Carolo Valefio filio Philippi II. excluso Odoardo III. eius nominis rege Angliæ ex Isabella filia ipsius Caroli Pulchri, quæ superstes erat generato, quamuis propinquo esset Isabella, quoniam Isabella erat filia Caroli Pulchri regis demortui, & Philippus erat patruelis eiusdem Caroli Pulchri. Mortuo deinde posthumo Caroli Pulchri, excluso Anglo, Philippus Valefius coronatus est Rex ex procerum iudicio, & sententia cui subscripsi: Odoardus Rex Angliæ. Duo fuerunt exempla ante Carolum Magnum, quibus ostenditur, foeminas in Regno Franciæ non succedere.

Primum exemplum est: Childebertus Rex Franciæ liberos masculos non habuit, sed filiam, frater ei fuit Clotarius. Childebertus itaque grandis natu senio, & ægritudine grauis sponte sua regno cessit, & Clotarius frater eius, & deinde liberi prætermissa foemina filia Childeberti, in regnum successerunt, cum paulo post obiisset ipse Childebertus. Alterum exemplum. Chereberto Rege Franciæ mortuo, Sigebertus, Chilpertus, & Guntianus fratres eius, Regnum inter se diuiserunt exclusa superstite filia.

Hæc duo exempla videntur probare, legem Salicam in Francia fuisse, siquidem tunc foeminae à Regno exclusæ fuerunt, & cum id tunc factum non sit ex consuetudine, quæ nulla eo tempore erat, videtur factum esse vi legis. Quamuis vero lex diuina & vetus extantibus filiis masculis, filias ab hæreditate parentum excluderet, non tamen idcirco filia ab hæreditate repellentur, si nullus filius adesset. Item filia in feudo non succedunt: dicitur enim in *cap. 1. de his, qui feudum dare possunt, lib. 1. Feudorum:* [Licet filia, vt masculi patribus succedant, legibus tamen à successione feudi remouentur, similiter & eorum filii, nisi specialiter dictum fuerit, vt ad eas pertineat.] At vero apud gentes, si pauca excipias, non legimus filias ab hæreditate parentum prohiberi, cum filius masculus nullus est. Solum apud Lacedæmonios fuit lex similis legi Salicæ, qua vtuntur Galli: ait enim *Æmilius Probus* in vita *Agelilai.* *Mos est à maioribus Lacedæmonis traditus, vt duos haberent semper reges nomine magis, quam Imperio ex duobus familiis, Procli, & Euristhenis: qui principes ex progenie Herculis Sparta reges fuerunt: horum ex altera in alterius familia locum fieri non licebat. Itaque vterque suum retinebat ordinem. Primus in eo habebatur, qui natu maximus esset ex liberis eius, qui regnans decessisset. Simis virilem sexum non reliquisset, tunc deligebatur, qui proximus esset propinquitate. Quidquid sit de lege Salica, constat in regno Nauarræ, Scotiæ, Castellæ, Angliæ, Hierosolymæ à potestate Saracenorum recuperatæ, foeminas non extante virili prole succedere, vt inferius exemplis ostendam.*

C A P. III.

De creatione Regum, qua sit per electionem.

PRIMO quaeritur, Quot modis creentur Reges per electionem? Respondeo, multis modis: Aut enim fortè deliguntur, aut creantur electione omnino libera, hoc est, non restricta ad certum genus personarum, aut restricta,

ita ut non sit simpliciter libera, & absoluta. Olim sex illi primi Romanorum Reges per electionem creati sunt. Tarquinius enim Superbus cognomento, regnum rapere maluit, quam sibi oblatum expectare. Postquam etiam Imperatores regnare cœperunt, partim quidem à senatu, partim ab exercitu militum, partim à Prætorianis militibus, partim à Populo, partim ab ipsis Imperatoribus eligebantur. Nunc Poloni in Comitibus Procerum, & Nobilium reges eligunt. Olim in Italia Reges Longobardorum electione creabantur, *ut patet ex historia Sigonii de regno Italia.* In Hispania quoque antequam occuparetur à Mauris, reges Gothorum, suffragio Procerum, & populi eligebantur. Vnde in Concilio Toletano V. can. 3. dicitur: *Si quis ad Regie Maiestatis ambitu pervenire sustigerit, quem electio hominum non proficit, nec Gothica gentis nobilitas ad hunc apicem trahit, sit consortio Catholicorum priuatus, & diuino anathemate condemnatus.* Hæc ibi. Porro electio aliquando est populi, siue senatus, aliquando Procerum, aliquando Nobilium, consensu tamen expresso, vel tacito populi liberi superiore in temporalibus non habentis.

Secundo quaeritur, Quis in Regem in Christianorum regno eligi iure non possit? Respondeo, aliquos iure naturali, & diuino, vel Canonico impediri, ne in reges eligantur. In primis

Is, qui natura demens, vel insanus est, iure naturali ineptus est ad regnum administrandum, cum perpetuo sit mentis inops. Deinde in electione sui consensum præbere non potest: & tamen is, qui eligitur ad officium aliquod faciendum, electionem acceptam, & ratam habere debet: non enim nisi volens eligitur.

Item iure diuino naturali in Regem eligi communiter nequit is, qui Christianus non est: sequuntur enim per multa absurda communiter, & ideo per Moysen dixit Deus: *Eum constitues (scilicet regem,) quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus.* Fratrem eo loco Deus appellat eum, qui eiusdem est religionis.

Idem ipsa ratio naturalis ostendit: nam periculum esset, ne Christianus populus, vel fraudibus, vel insidiis deceptus, vel vi, & minis coactus ad Paganismum, vel superstitionem gentium traheretur. Item Paulus Apostolus Corinthios reprehendebat, quod lites inter se haberent, & ad iudices Paganos, siue à fide, & religione Christi alienos vocarent fratres, & non potius vulgarem hominem ex ipsis aliquem huic negotio destinarent.

Quæres, An Hæreticus possit in regem eligi? Respondeo, eodem iure diuino naturali Hæreticum communiter prohiberi, quo minus eligatur Rex: primum, quia licet Baptismatis aquis ablatus sit, nihilominus extra Ecclesiam est, quia à fide Catholica defecit. Deinde quia Christus Dominus dixit: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus:* & B. Paulus Timotheo præcipit: *Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem denota:* & S. Ioannes: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non afferit, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis, qui enim dicit illi Ave, communicat operibus eius malignis.* Accedit, quod reges sunt Ecclesiarum protectores, propugnatores, & defensores: at Hæreticus qua ratione erit Ecclesiarum propugnator, & defensor? Ius etiam naturale vetat, ne Hæreticus eligatur, etiam si excommunicatus non esset, ob id scilicet, ne populum subuerat: sermo enim Hæreticorum, Paulo teste, ut caner serpit.

Iure quoque Canonico Rex eligi non potest, qui est excommunicatus, in cap. *Venerabilem, de elect.* ubi cum Pontifex dixisset, Conradum eligi in Romanorum Imperatorem non potuisse, ita subiunxit: *Sunt enim notoria impedimenta Ducis, scilicet excommunicatio.*

Item excommunicatum publice denuntiatum vitare iure Canonico debemus, ergo eum in Regem eligere iure non possumus.

Tertio quaeritur, Quomodo & quando possit forte Rex eligi? Olim aliqui reges fuerunt forte electi. Myr-

silus Lesbius libro de Bello Pelasgico refert, Anim Mæonium, genitis Lydo, & Tuem filius, cum regnum neque duos caperet, neque sterilitas ingentem multitudinem pateretur, forte iacta, Lydum successorem designasse. Iustini lib. 1. & Herodo. l. 3. narrant Darium Hyftalpis filium, quasi sorte quadam Regem Persarum creatum fuisse. Nam cum septem viri, Magos fratres, qui regnum per fraudem occupauerant, occidissent, & deinde contenderent inter se, quis illorum Rex esset futurus, tandem conueniunt in hoc, ut sub ortum solis equos confunderent, & cuius equus vocem primus edidisset ad ortum solis, is regnum obtineret. Et Darii equus auxilio, vel arte, primus oriente Sole hinnitum edidit: & tunc ceteri desilientes equis, cum Persarum Regem consalutarunt.

Memorat idem Iustinus libro undecimo, Regem Phrygum nomine Gordium, electum fuisse hunc in modum: Post nuptias, inter Phryges orta seditio est: consulentibus vero per vim discordiarum, Oracula responderunt, Rege in discordiis opus esse? Quærentibus deinde de persona Regis, responsum est, Regem eum salutare, quem reuersi in templum Iouis primum euntem in plaustrum reperissent. Obuius illis fuit Gordius: quem statim Regem consalutarunt. Scribit Herodotus libro 4. in principio, Scytharum primo Regi Targiæo tres filios fuisse, quibus regnantibus, demissa in Scythicam Regionem fuerunt aratrum, securis, iugum, phiala, omnia ex auro facta, in quibus fortem Monarchiam veteris exitus comprobauit: siquidem cum illa primus omnium in spexisset natum maxime, & vellet auferre, arasse fertur. id quoque secundo accidisse, quate ambobus ab ardenti auro submotis, cum tertius natu minimus accessisset, aurum fuisse extinctum, & ab illo expectatum, & ita regnum ad filium natu minimum peruenisse.

Describit etiam Cranzius lib. 1. *Vandalia*, electionem regis Bohemæ Primislai in hunc modum. Libusla Regina Bohemæ coacta a proceribus eligere sibi maritum, respondit, eum se electuram (nescitur autem an oraculo admonita, an ut talem rusticum sibi eligeret, cui imperare posset) iussit ornari equum gradatium, cui proficiscens insidebat, illum sequi præcedentem proceres iubet, apud quem ille consisteret quiescens, si ferrea de mensa illum refici conspicerent, Regem suum consalutarent. equus ornatus per campos abibat solus insequente turba, donec in meridie deprehenderet hominem ex labore fessum, sic refectionem in agro quem arabat, reponentem, qui verterat aratrum, & ferrum splendens ex sulco, ac in planitiem positum, pro vase habebat. Quem cum cerneret iumentum, stetit immobile. Tunc vero proceres eum coegerunt equum ascendere, & duxerunt ad Reginam: quem illa accepit in maritum: & hic dictus est Primislus. Hæc eadem refert Aneas Sylvius lib. de *Historia Bohemica* cap. 6. Teste Plutarcho Orat. 2. de *Fortitudine Alexandri*, apud Argiuos defecerat Heraclidarum genus, ex quo regem habere soliti sunt. Requirentibus vero Argiis Regem, oraculum respondit, Aquilam non statutam. Et paucis post diebus aquila volitabat: & demittens se, confedit in ædibus Ægonis, & ita Ægon creatus est Rex.

Sorsitidem cursui commissa est in electione regis Elidis. Euthymion enim secundus rex Elidis, tres filios habuit, quibus proposuit cuius certamen in Olympicis Victor fuit Epeus, ac proinde Rex constitutus est, & ab eo populi dicti sunt Epei. *Pausanias* lib. 5.

Porro electio per sortem cæca, & incerta est, ac proinde non nisi Dei instinctu, & voluntate probata Regibus, & principibus conuenit. Samuel 1. Reg. cap. 10. sorte diuina Saulem elegit. *Applicuit, inquit, Scriptura, omnes tribus Israel, & cecidit sors super tribum Beniamin, congregato populo per tribus, & familias. Rursum applicuit tribum Beniamin, & cecidit sors super cognationem Metri, & peruenit usque ad Saulum filium Cis.* Certe sortibus in Regum, & Magistratum etiam Ciuiliu electione vtendum non est, nisi forte duo, vel tres prius suffragiis eligantur, de quorum prudentia,

sapient-

sapientia, consilio, & virtute prius confiterit: inter quos, quia pares sunt, poterit fors mitti. Sic enim in iudiciis, quae ambigam causam habent, quia contententium partes rationes sunt, fortibus controversia dirimi potest.

Quarto quaeritur, An Romani Pontificis auctoritate possit Rex institui, vel creati? Respondeo, posse Papam nomen, diadema, ius, & titulum regium dare in certis quibusdam casibus. Primo, cum princeps est Romanae Ecclesiae nomine, & iure feudi subiectus: tum potest Papam eum Regem instituere. Sic Sicilia Rex est institutus ab Innocentio 2. Rogetius 2. *ut testam. Sigon. Masrolycus Abbas, & Phazallus*, cum tamen antea esset Comes Siciliae, Dux Apuliae, & Calabriae. Sic etiam est creatus Rex Neapolitanus auctoritate Clementis IV. Carolus Andegavensium, & Provinciae Comes, frater S. Ludovici Regis Francorum, *ut constat ex Sigonio, & Masrolyco Abbate.*

Secundo, cum Rex, vel princeps vili superiori subiectus regnum, vel principatum offert Romanae Ecclesiae in honorem, & cultum sancti Petri, & vult sceptrum, & diadema, ac titulum regium accipere, & habere à Rom. Pontifice. Sic accepit, & habuit S. Stephanus Hungariae Rex. *Bonfinius de rebus Hungariae.*

Tertio, cum Papa abrogat Regium, & titulum regium, ob haeresim, vel schisma, vel alia crimina tali poena digna, potest alteri Catholico principi huiusmodi ius, & titulum regium conferre. Sic Leo III. ob crimina Imperatorum Constantinopolitanorum, Carolum Magnum occidentis Imperatorem creavit. *Blondus, Platina, Sabell. Nauclerus, Sigonius.* Sic etiam auctoritate Papae, ob tyrannidem Berengarii, factus est Rex, & Imperator Romanorum Otho I. cognomento Magnus. *Blond. & ceteri supra cit. Auctores.*

Quarto, cum tota aliqua Paganorum provincia libera est, id est, superiorem non habens, sponte sua, Christi fidem, & religionem amplectitur, potest Papa ei praeficere Christianum Principem cum iure, & titulo regio, qui eos Christianos tueatur, & defendat.

Quinto, si rex Christianus sine sumptibus, & impensis aliquas Paganorum Provincias ad Christi fidem convertat, & Princeps eorum Ethnicus nolit Christianis dominari sine iniuria Saluatoris, tunc auctoritate Summi Pontificis citra scandalum, potest principatu & regno privari, & Christianus princeps constitui, cum iure, & titulo regio. nam eadem ratione, si aliter coniugum ex Paganismo ad Christianismum convertatur, & nolit alter coniugum Christianos cum eo habitare sine iniuria Creatoris, liber est à matrimonii vinculo coniugum convertentis ad fidem.

Sexto, ob haeresim, vel schisma, vel alia crimina perniciosa communi saluti, & bono reipublicae potest Summus Pontifex Principem siue regem Christianum privare iure, & titulo regio, & deinde concedere, siue restituere. Olim Gregor. VII. Boleslaum Poloniae regem eo nomine II. diebus excommunicationis deuotit, & solenni ritu regio titulo priuauit, eo quod occiderat impie Stanislaum Cracouien. Episcopum, anno Domini 1179. Edixit quoque ne Episcopi in posterum regem aliquem iniussu Roman. Pontificis inungerent, & coronarent: vnde ex eo tempore Principes dicebantur, non reges, qui in Polonia dominabantur. Postea à Ioan. XXI. imperarunt Poloni, vt Vladislaus regium diadema, nomen, & titulum haberet. *Cram. de rebus Polon. partim lib. quarto. partim lib. undecimo.*

Quinto quaeritur, An Imperator Romanorum possit regem creare? Respondeo, si princeps aliquis, vel Dux fuerit Imperatori nomine, & iure feudi, vel aliquo alio titulo subiectus, posse Imperatorem ei regium nomen, & titulum, ac diadema concedere. Potest itidem regiam coronam, & titulum dare principi, qui petit ab eo regium diadema, & titulum. Sic olim reges Armeniae, & Cypri coronabatur auctoritate Imperiali, *ut ait Craetzius in Saxonia lib. 7. cap. 12.* quia id ipsi reges ab Imperatore efflagi-

tauerant. Otho III. Boleslaum eo nomine primum Poloniae regem declarauit, regio diademate donatum, anno salutis 1001. *Cramerus de rebus Polon. lib. 3. Henr. IV. V. V. ratislaum Boemiae Ducem Regem Boemorum instituit ann. Domini. 1086. An. Sylu. in Historia Boemorum cap. 22. Cram. lib. 5. de rebus Polon.*

Sexto quaeritur, An regnum possit praescriptione comparari? Respondeo, distinguendum esse. Aut enim sermo est, de eo, qui per vim, aut bellum iniustum regnum occupauit, & hic nunquam potest regnum praescribere, quoniam semper est male fidei possessor. Vnde *Institut. de Vscapio. §. Furtina*, dicitur: *Furtina quoque res, & qua vi possessa sunt, nec si praedicto longo tempore bona fide possessa fuerint, vscapi possunt.* nam futuriarum rerum lex 12. Tabularum, & Lex Attilia inhihent vscapionem vi possessarum: Lex Iulia, & Plautia: aut sermo est de haerede, qui in regno suorum Maiorum successit: & is si mala fide successit, videlicet sciens partem esse regnum à suis Maioribus per vim, aut bellum iniquum, nunquam etiam praescribit: neque enim cum mala fide praescriptio procedit. Quod si is haeres bona fide in regno succedit, potest praescribere longissimi temporis spatio, nimirum, triginta, aut quadraginta annorum, *ut colligitur ex Glossa Institut. de Vscapio §. Furtina, in verbo, Praedicto longo tempore, & ratio huius est, quia in bona fide succedit, & titulum habet, videlicet hereditariam successionem: putat enim haeres bona fide, se à suis maioribus regnum accepisse. Obiicies, Institut. de Vscapio. §. Furtina, haberi, rerum futuriarum, & vi possessarum vscapionem esse non posse, non solum hoc sensu, vt ipse fur, vel qui per vim possidet, vscapere non possit, sed nec vllus alius, quamuis ab eis bona fide emerit, vel ex alia causa accepit, vscapiendi ius habet. Respondeo, cum Glossa loco supra citato, vscapiendi ius non haberi tempore trium annorum, vel decem, vel viginti: posse tamen vscapere spatio triginta, vel quadraginta annorum.*

Secundo obiicies: Ex dictis colligi, Turcas, & Saracenos posse praescribere regna Christianorum, quae possident; quia etsi primi Turcae, vel Saraceni ea per vim, vel bellum iniquum occuparunt: ij tamen qui modo regnant, illis iure hereditario successerunt: Respondeo, eos nihilominus esse male fidei possessores: sciunt enim fuisse regna Christianorum, & absq; vlllo iure fuisse Christianis erepta: Sed vt dixi, cum mala fide praescriptio non currit.

Dices; etiam Gothi per bellum iniquum Hispanias, & Franci Gallias, Angli Britanniam, & Hungari Pannoniam occuparunt? Respondeo, huiusmodi regna praescriptione comparari potuisse, quia bona fide reges successerunt, cum notam illis non esset ea regna fuisse à suis maioribus, vel per vim, vel per bellum iniustum occupata.

Sciendum etiam est, regna vi, vel bello iniusto acquisita, posse bona fide possideri, si communibus reipublicae suffragiis Rex ipse denuo instituat, & creetur: nam populus quamuis initio vim passus fuerit, successu temporis tamen sciens, ac volens omni metu, & vi sublata potest principem vel regem denuo suscipere. Sed tunc regnum praescriptione non acquiritur, sed populi suffragis, & communi procerum consensu.

C A P. IV.

Qua sint iura Regum, qua dicuntur Regalia.

PRIMO quaeritur, An id quod scribitur 1. Regum capit. 8. contineat ius regale. Verba scripturae haec sunt: *Hoc erit ius Regis qui regnatus est in vobis: Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites, & praefores quadrigarum suarum, & constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armo-*

rum, & cursum suorum. Filias quoque vestras faciet sibi vniuersarias, & focarias, & panificas: & agros quoque vestros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis, sed & segetes vestras, & vinearum redditus adducimabit, ut det eunuchis, & famulis suis: seruos etiam vestros & ancillas, & iuuenes optimos, & asinas auferet, & ponet in opere suo; greges quoque vestros adducimabit, vosque eritis ei serui. Sicibi.

Hæc quæstio quotidie apud anticos, & procuratores regio agitur, in qua re non desunt, qui Regibus adulentur, & prædicta omnia, ad ius, & potestatem Regis legitimam pertinere censeant. Sed reuera falluntur; ac longe aliter Dominus præcipit *Deuteronomio* 11. & Achab Rex 3. Reg. 10. reprehenditur, quod vineam Naboth concupisset, & abstulisset: & Dauid fuit diuinitus punitus, eo quod populum numerauerit. Cum enim populus numerabatur, quisque certam pecuniam soluere debebat. Est ergo Dauid punitus, quod populum ad pendendum tributum coegerit, cum id necessitas minime postularet. Nisi dicere velimus, eum non fuisse punitum ob recensitum populum, sed ob superbiam, & inane gloriam, vel quod ea numeratio, & recensio populi caute, & prudenter facta non fuerit, uti debuerat: ne eadem villam afferret alioqui enim Regi licebat recensere populum, ut patet ex lib. *Exodi* cap. 30.

Sententia igitur eorum verborum, quæ attulimus ex cap. 8. tertii Regum hæc est: (*Hoc ius erit Regis*) videlicet, non legitimum, & iustum, sed quod ipse sibi Rex vendicabit. Petierant Iudæi Regem, ut essent sicut cæteræ gentes, quæ reges habebant: sed merito respondit Samuel: Hoc erit ius regis, nempe tyrannicum, quale esse solet regum, qui cæteris gentibus dominantur. Erant enim tunc multarum gentium regna barbara, fera, & tyrannica, quarum gentium reges potestate abutebantur, & à subditorum personis pro arbitratu suo dominabantur. Quamuis negandum non sit, Regem ius habere, vtendi subditorum personis, & bonis, quando ius communis reipublicæ necessitas postulat.

Secundo queritur, An alicubi sit explicatum, quæ sint iura regalia? Respondeo in libro secundo *Feudorum* tit. 56. cap. Quæ sint regalia, haberi sic: Regalia, armandia, via publica, flumina nauigabilia, aut ex quibus sunt nauigabilia, portus, riparia, vestigia, quæ vulgo dicuntur telonia, moneta, mulctarum, poenarumque compendia, bona vacantia, quæ vt ab indignis legibus auferuntur, nisi quæ specialiter quibusdam conceduntur, & bona contrahentium necessitas nuptias, condonatorum, & proscriptionum, secundum quod in nouis Constitutionibus cauetur, Angariorum, perangariorum, & plausitorum, & nominum præstationes, & extraordinaria collatio ad felicissimam regali numinis expeditionem; Potestas constituendorum Magistratum ad iustitiam expediendam; Argentaria, & palatia in ciuitatibus consuetis piscationum redditus, & Salinarum, & bona committentium crimen Maiestatis, & dimidium Theauri in loco Casaris inuenti non data opera, vel in loco religioso; Si iura opera, totus ad eum pertinet. Sicibi. Singula eorum expendamus breuiter.

Armandia. Quidam codices legunt *Archimandria*. hoc est, Principatus gregis, seu agminis, quasi dicat, ius esse principis, vt ex armis animalium præcipua capita ipsi principi, ac Regi debeantur. Sed melius alii codices legunt, *Armandia*. Vocabulum quidem hoc barbarum est, idem tamen signat, quod Latinum nomen Armamentarium. Armamentaria vero sunt, repositoria armorum, præsertim naualium, machinarum, tormentorum, funium. Armamentarium vulgo dicitur Arsenalis. semper solita est reipublica loca habere, in quibus instrumenta bellica fabricantur, reponuntur, asseruantur, quæ deinde belli tempore militibus subministrantur. Princeps prohibet ne priuati arma penes se habeant, hoc est, instrumenta bellica, vt omnis tumultus, seditionis, & belli occasio præcidatur. Hinc est, vt regale ius sit potestas indicendi bellum, suscipiendi, & gerendi contra hostes. Sicut enim

Regum sunt armamentaria, sic etiam Bellorum gerendorum potestas.

Via publica. Publicas vias Græci vocant *Βασίλειαι* hoc est, regias: Latini vero, prætorias, vel consulares, vel militares, vel publicas: quæ viæ distinguuntur à priuatis, agrariis, & vicinalibus: *Hæc omnia habentur in l. Prætor. §. Viarum quædam. ff. Ne quid in loco publico.* Publicæ vero res dicuntur, quæ tantum sunt propter publicum vsum, vnde populus, vel alius priuatus, sine auctoritate Principis vni publico obstat non potest.

Quæ vero inueniuntur in viis publicis, & habentur pro derelictis, sunt quodammodo Principis, quatenus ea potest applicare Monasteriis, Magistratibus, vel dignitatibus. Publicæ viæ dicuntur esse Regum, quia in eis iurisdictionem habent, & eas tueri, & conseruare debent: alioqui eorum vsum est omnium hominum communis. *Glossa in l. Quædam. ff. de verum diuisione.*

Flumina nauigabilia, & ex quibus sunt nauigabilia, portus, & riparia. Quemadmodum in terra viæ publicæ, sunt Regum, ita viæ per aquam publicam, Regum quoque sunt. Naturali iure communia sunt omnium, aqua profuens, mare, & aer. *Quædam. ff. de verum diuisione. §. Et quidam:* vnde gemmæ, & lapilli, quos mare procreat, sunt omnium hominum communes. At vero Regis sunt flumina nauigabilia, siue perennia, hoc est, quæ in æstate, & hyeme fluunt. Siue flumina publica, & portus, ripæ, & littora. Res communes dicuntur, quæ vsum communem, & brutis animalibus, & hominibus præbent. Reipublicæ sunt, quarum vsum est omnium hominum communis, etsi proprietas, iurisdictionis in eis, custodia, & cura tuendi, & conseruandi eas, ad Regem spectet. Flumina pene omnia publica sunt, ait *Iuriconsultus in l. Venio. ff. de Fluminibus:* aliqua tamen priuata sunt, *l. 1. §. Fluminum. ff. de Fluminibus.* Priuata sunt, quæ ad tempus fluunt. *Glossa in leg. Venio, citata.*

Ac proinde leges regis sunt, vt si vi tempestatis, siue naufragii, siue alio modo ex mari res aliqua impellatur in litus, siue nauis sit, siue aliud quippiam, ad Regem pertineat, si intra sex hebdomadas, imo aliquando si intra sex dies non compareat, qui eam rem repetere queat: extant plures Iuriconsultorum leges, quibus prohibentur possessores prædiorum circa portus, & littora, & ripas quippiam capere ex mari appulsum nauibus spoliatis, submersis, dissolutis, dissipatis, naufragium passis: nisi naues, aut res piratarum sint. *l. Quæ naufragium. l. Padius. l. Si quis. l. expugnatur. l. Ne quid ff. de Incen. ruina, naufragio.* Hinc etiam est, vt resectio, ac reparatio portuum, littorum ve ad Principem spectet. Olim ius piscandi in mari omnium hominum commune erat: at nunc Principes maritimi, & littorales id iuris sibi referunt ob impensas, & sumptus, quos faciunt in rescindendis, & tuendis portibus, & littoribus. Item, piscationes in fluminibus publicis sibi solent Principes, & Reges vindicare, & priuatis pretio vendere.

Vestigalia. Ius regum est noua tributa, & vestigalia imponere, augere, addere, & diminueri: sed hoc non nisi ob causam, siue necessitatem communem: nam regis est curare, vt reipublica pacate, & tranquille viuat, libera tumultibus, seditionibus, bellis: qua ratione tributa exigunt. Item curare, vt viæ publicæ tutæ sint, ac proinde à viatoribus iure potest vestigalia postulare, & ea, quæ vulgo dicuntur, pedagia, guidagia, gabellæ.

Moneta. Ex Regis auctoritate pendet monetæ leges. Regum est potestas fabricandi, cudendi, mutandi, augendi, minuendi monetam, eiusque pretium, & æstimationem: & graues poenas humanæ leges constituunt in eos, qui sine principis auctoritate monetam cudunt, adulterant, radunt, tingunt, aut deformant. Ac sicut Regum ius est monetæ cudendæ, sic & Regis potestas est legis condendæ, abrogandæ, mutandæ, declarandæ, interpretandæ, moneta enim est velut quædam lex.

Mulctarum, poenarumque compendia. Hinc est, vt ex Regis iure, & auctoritate pendeat potestas concedendi ve-

niam delictis, & minuenti pœnam legibus præscriptam. nam qui legem condit, & pœnam constituit, legis rigorem temperare, ac mitigare potest. Ex quo fit, ut Rex possit aliquos lege soluere, priuilegia præter & contra legem quibusdam concedere, natalibus legitimis restituere eos, qui ex iustis nuptiis nati non sunt.

Bona vacantia. Hoc nomine multa continentur: videlicet ea, quæ priuato domino carent: ut sunt bona eorum, qui sine testamento, & sine legitimo hærede decesserunt. *l. 1. §. l. Vacantia, C. de bonis vacantibus, lib. 10.* Bona sine hærede, dicuntur esse sine domino, & proinde bona vacantia sunt. Item res mobiles, siue immobiles, quæ à nullo possidentur, vel pro derelictis, & inculcis habentur, ad principem, vel ad rempublicam pertinent. *l. 1. ff. de iure fisci.* Teste Strabone, olim Romani Imperatores Magistratum constituerunt, qui per Ægyptum inquirerent, num bona aliqua essent vacantia, ut possessiones desertæ, hæreditates sine hærede, derelicta domus, vel aliæ res sine domino: ut hæc, & similia bona dominio Cæsaris addicerentur.

Bona contrahentium incestus nuptias. Generaliter confiscationes bonorum propter certa crimina, cuiusmodi sunt incestus nuptiæ, armorum ad hostes delatio, delictum læsæ Maiestatis, hæresis, & crimen eorum, qui metu sceleris conscientia tacti seiplos interrimunt, non per insaniam, vel impatientiam, vel dolorem. *C. de bonis eorum, qui mortem sibi constituerunt: hæc, inquam, bona, ac similia, ad Regem pertinent.* vnde Regis est fiscum habere. Olim bona damnatorum, & proscriptorum hominum confiscabantur: sed nunc iure communi seruatur id, quod habetur in *l. Bona. C. de Bonis proscriptis.*

Et angariarum. Qua ratione vectigalia, quæ sunt exactiones quædam, siue pensiones, quas soluunt viatores pro seruitute viarum, pro reparatione pontium, aut similibus, quæ vulgo dicuntur portoria, pedagia, guidagia, & eadem angariæ, & nauium, & plaustrorum exactiones, intra regalia dicuntur. Et generatim, quidquid extra ordinem penditur ad felicissimam Regis expeditionem, iuris regalis esse perhibetur.

Potesitas constituendorum Magistratum. Regis est Magistratus creare, prætoria, & tribunalia iudicii publici causa constituere: Regum enim est leges dare, & ius dicere. Hinc est, ut omnis iurisdictionis, quæ in regno aliquibus couenit, à Rege exeat, & pendeat. Et sicut Regis est Magistratus creare, sic eorum numerum augere, iurisdictionem prorogare, restringere. Hinc etiam fit, ut ad Regem quisque possit à quibuslibet iudicibus, & Magistratibus appellare. *l. Imperatores: ff. de Appellat. §. l. 1. C. Quando Imperator inter pupillos, & viduas, vel alias miserabiles personas cognoscit.* Dubiæ quæstionis est, An Rex iure queat vendere publica Magistratum, & iudicum officia? De hac quæst. agam *par. 3.* cum de emptione, & venditione tractabo.

Piscationum redditus, & Salinarum. Salina, est locus, in quo sal effoditur, aut à qua marina paratur teste Plinio *lib. 31. cap. 7.* Porro ad Regem pertinent fodinæ salis, auri, argenti, æris, ferri, & cuiuslibet alterius metalli: ut alio in loco latius ostendam: de his enim variæ sunt Regum leges.

Et dimidium thesauri. Thesaurus, est pecunia ab ignotis dominis supra hominum memoriam reposita. *l. Nunquam nuda, §. Thesaurus, ff. de acquir. rer. dominio.* Si quis aliquid, vel lucri causa, vel metus, vel custodia, vel honoris, ut in sepulchris mortuorum, sub terram condiderit, thesaurus non est: nam thesaurus in nullius bonis est, & ideo inuenientis, & capientis efficitur naturali quadam ratione, & æquitate. Ea etenim, quæ in nullius bonis sunt, ut aues, pisces, feræ, siunt capientis, *Institutio de rerum diuis. §. Fera.* Thesaurus itaque magica arte inuentus in proprio etiam fundo, est Cæsaris, & fisci. *l. 1. C. de Thesauri. lib. 10. l. Nemo. C. de maleficiis, & Mathemat.* de qua lege dubitatur, an sit tantum pœnalis, sed alterius est instituti, ut alio in loco

docebo. Inuentus vero thesaurus absque vlla arte magica in proprio agro, totus sit inuentoris: In altero vero, data tamen opera, totus ad dominum fundi pertinet.

Si vero sit casu repertus, dimidia pars cedit agri domino, altera dimidia inuentori, *Institutio de rerum diuis. §. Thesaurus, & sanctus Thomas secunda secunda, quæstio. 66. art. 5. ad 2.* Quæ etiam leges, an solum pœnales sint, in alio loco disputabo. Si inuentus sit data opera thesaurus in loco religioso, vel sacro, videlicet, qui locus sit communis, non proprius alicuius Ecclesiæ, Cœnobii, vel priuati hominis, dimidia pars eius ad fiscum pertinet. *l. Non intelligitur, §. Si in locis, ff. de iure fisci.* Si fortuito inuentus sit, totus est inuentoris, *Institutio de rerum diuis. §. Thesaurus:* quia locus religiosus, vel sacer in nullius est patrimonio, secundum veterem Romanorum morem; voluit Iustinianus Imperator, ut thesaurus in eo loco repertus, totus esset inuentoris.

At vero ante Iustinianum in *l. Non intelligitur, §. Si in locis, ff. de iure fisci.* decretum fuerat, ut pars dimidia Thesauri inuenti in loco sacro, vel religioso, fisci esset. Regiæ tamen leges alicubi habent, ut Thesauri quocumque in loco repertur, Regi acquirantur, data quinta, vel quarta parte eius inuentori.

Et certe consuetudine vbi que fere receptum est, ut thesaurus inuentus, ad Reges, & fiscum pertineat, ut testantur Paludanus in quarto, distincti. decima quinta, quæst. 3. artic. 5. conclusione prima, Antoninus parte 2. titul. 1. cap. 15. §. 2. Caietanus secunda secunda, quæst. 66. art. 5. ad 2. Covarruias in regula. Peccatum, parte tertia, §. 2. numer. 4. Alphonsus Castrensis lib. 2. de lege pen. cap. 2. Et quamuis Syluester in verbo, Inuentum, quæst. 6. num. 13, quem sequutus est Scorus lib. 5. de iust. quæst. 5. art. 3. ad 2. damnet hanc consuetudinem, tanquam pugnantem cum naturali æquitate, quæ præscribit, ut ea, quæ in nullius bonis sunt, primo occupantis propria fiant; damnanda tamen non videtur, ut Syluester, & Sotus immerito damnarunt; quia etsi bona communia, quæ in nullius bonis numerantur, primo occupanti cedant, potest tamen Princeps, siue respublica, ea cui voluerit, iustis de causis addicere. ergo potest Princeps legem condere, qua thesaurum, qui in posterum reperiretur, ad fiscum spectet. Nec facile Regum, & Principum leges multo consilio, & deliberatione positas improbare debemus.

Tertio queritur, An ad ius Regis pertineat, ut possit puellas virgines, siue mulieres quas voluerit, sibi sumere, & quot ipse voluerit, vxores ducere? Rationem dubitandi, aliqui attulerunt inde, quod *1. Reg. 3. dicitur: Filias vestras faciet sibi focarias, &c. at 1. Quænam modum. C. de donationi. inter virum, & vxorem,* focariæ mulieres dicuntur concubinæ. Respondeo, dubitati non posse, quin id sit Regibus interdictum; est enim contra legem diuinam, naturalem, & Canonicam, si quis sceminis vtatur extra iustum, & legitimum coniugium: & Reges Christiani quamuis suis legibus soluti sint, lege tamen diuina, naturali, & Canonica tenentur. Nec obstant exempla aliquorum regum, qui pro libidine sua abusi sunt puellis virginibus.

Euenus III. hoc nomine Rex Scotiæ, Et hinc tamen, qui regnauit tempore Iulii Cæsaris, paulo ante Christi Domini Nostri ortum, tres leges turpissimas & infames, inter alias, tulit: Vnam, ut omnes nobiles & Domini suorum villicorum, & clientum suorum filiabus ad libidinem suam explendam abuterentur, earumque pudicitiam, & virginitatis primitias prius delibarent ipsi, quam libero legitimi contrahendi matrimonii iure fruerentur. Alteram, ut proceres, nobilesque plebeiorem & infimorum hominum vxoribus pro arbitratu suo vterentur: Tertiam, quot quisque veller, aut suis facultatibus alere posset, vxores duceret: Fuit hic Rex flagitiosissimus, luxu, & auaritia inexplebili ardens, promiscuæ libidinis crimine obstrictus. Istius vesanam libidinem sedare non poterunt, nedum extinguere centum nobilissimæ vir-

gines, nec totidem matronæ, à parentum & maritorum gremiis abstractæ. Quare vehementius permoti Proceres, cum id diutius ferre non possent, in eum coniurarunt, regnoque deiectum, in carcerem trudi iusserunt. Vbi tandem, ipis inficis, à iuvene quodam est interfectus. Hæc Ioannes Leslæus Scorus, Episcopus Rossensis, *lib. 2. de origine, & rebus gestis Scotorum*. Postea Molcolmus III. hoc nomine Rex Scotorum, Christianus, pius & religiosus, continentia, & castitatis cultor, leges illas spurcissimas, quas Euenus III. de virginibus, & vxoribus tulerat, penitus abrogauit Anno Domini 1066. *ut testatur idem Auctor Ioannes Leslæus libro 6.*

Witiza rex Gothorum in Hispania magno numero concubinas vxorum loco habuit, & legem tulit, ut id cunctis, & nobilibus & plebeiis faceretur, *ut scribit Rodricus lib. 3. de reb. Hispan. cap. 14. & 15.* fuit hic Rex impudissimus, & sceleratissimus.

Bolsinenses in Hetruria seruilis pressi dominatu, filias ingenuas sponso iam destinatas alicui, seruis prius delibandas dare cogebantur: filias dominorum serui in matrimonium ducebant: legem condiderunt, ut supra sua in viduis pariter atque nuptis impunita essent, *Valerius Maximus, lib. 9. cap. 1.*

Adrimachidæ Libyes, virgines nupturas Reg. exhibere, & offerre iuebantur, & ille eam, qua sibi placeret, stuprabat. *Herodotus lib. 4.*

Dionysius Iunior Syracusanorum tyrannus, coniuges Principum ad stuprum rapi iubebat: virgines ante nuptias abducebat, stuprataeque prociis reddebat. *Iustinus lib. 21.* Sed hi reges spurcissimi erant, & tyrannice dominabantur. Nec est quod vlli reges nobis obiciant plures concubinas Davidis, & Salomonis vxores, quasi reginas septingentas, & concubinas trecentas. Nam Hebræis Dei indulgentia licuit plures vxores habere: scriptura vxores legitimas quidem, sed minus principales, concubinas appellat. Nec Salomonis exemplum in hac parte omnino valet. Præterea non est, quod reges opponant Valentiniani senioris atque Imperatoris Catholici legem latam, ut cuique liceret duas simul vxores habere: *ut testantur Socrates in Historia Tripart. lib. 8. cap. 11. & Nicephorus lib. 11. cap. 32. Paulus Diaconus, Zonaras, & Cedrenus, & alii communiter.* Ipse namque contra legem diuinam, ac naturalem duas duxit, & lege perperam lata, hoc suæ libidini velum obtendit: Populosas fore tali lege Romani Imperii terras dixit, perinde ac Barbarorum regiones, apud quos polygamia in more erat. *Paulus Diaconus lib. 11.* Longe ante Valentinianum, & multo ante Suetonium, in vita Iulii Cæsaris. c. 52. scribunt: *Helium Cimna Tribunus plebis confessus est plerisque, habuisse se scriptam paratamque legem, quam Cæsar ferre iussisset, cum ipse abesset: ut vxores liberorum quærendorum causa, quas & quot ducere vellet, cuique liceret.* Sed hoc fecit Cæsar ob impudicitiam suam, & adulteriorum infamiam, omnium mulierum vir, & omnium virorum mulier, *ut ait ibidem Suetonius.* Cum item 1. *Regum cap. 8.* de Regis iure dicitur: [Filias vestras faciet sibi focarias] non significat concubinas, sed coquinæ curatrices, hoc est, foco addictas.

Quarto quaeritur, An ius habeant Reges scæminas vel inuitas, vel inuitis eorum parentibus, in matrimonium dare, quibus ipsi voluerint? Nonnulli è Regibus hoc sibi ius vsurparunt, sed immerito: Nam leges naturæ & Dei Ecclesiæ violant.

Præcepit enim Deus filiis, uti parentibus suis obediant, non igitur est, cur Rex filiam alienam in matrimonium collocaet inuitis parentibus. Diuina iura, & Humana constituunt, parentum esse, liberis condiciones matrimonii quaerere, filiabus quos voluerint, maritos dare. Volunt itidem diuina iura, & Canonica, ut matrimonia sint libera, non coacta: prohibent ea, ne vi metue contrahantur. Romani de matrimoniis leges condiderunt, tum ad propagandam rempublicam, tum ad familiarum dignitatem conferuandam. Vti rempublicam propagarent, ciues

immunitatibus inuicabant, & matrimonia contrahebant vacationem munerum dantes ei, cui tres essent filii, & libertatem, cui plures. *Gellius lib. 1. c. 6.* Camillus cum Cenfor esset, legem de maritandis ordinibus tulit, quæ pœnas constituit in eos, qui viduarum nuptias, quarum filii in bello ceciderant, deuitarent: eos vero, qui ad senectutem cœlibes peruenirent, æratios reddidit. *Valerius Maximus lib. 2. cap. 4. Plutarchus in vita Camilli.* Fuertunt itidem leges, Iulia, & Pappia, quæ ex aliorum testamentis hæreditates cœlibes capere prohibebant. Verum hæc leges sublatae sunt, quatenus vetabant, & puniebant cœlibatum, & filiorum orbitatem l. 1. *et 2. C. de infirmis pœnis cœlibatus, & orbitatis.*

Quinto quaeritur, Vtrum Reges aliquid possint contra ius Gentium, siue Naturæ, Diuinum, vel Canonicum? Respondeo, generatim Reges etiam si Ethnici sint, nihil iubere posse, contra ius gentium, naturale, vel diuinum. Contra diuinum quidem, quia Deo obedire oportet magis quam hominibus. Contra ius vero naturale nequit Rex quippiam iubere, quia quod ius naturale præcipit, per se bonum est: quod autem prohibet, malum per se est: at Rex facere nequit, ut quod per se bonum est, sit malum: vel quod malum est sua natura, sit bonum. Fieri non potest à Rege, ut periurium, mendacium, homicidium, adulterium, furtum, falsum testimonium sint bona: nec item ut honorare parentes, colere Deum, reddere cuique quod suum est, depositumque restituere, sint res malæ. Contra ius Canonicum nequit etiam Rex Christianus: quicquam præcipere, vel prohibere: quia Rex Christianus est filius Ecclesiæ, & ideo ipsi tanquam matri obtemperare & parere debet, non repugnare.

Sexto quaeritur, An Rex legem gentium, siue naturalem restringere queat? Ratio dubitandi est, quia regis Imperiis videmus leges præscriptionis constitui, quibus dominia rerum ex vno domino ad alium transferuntur: imo aliquando etiam Principum legibus domini suis seruis priuantur, filii legitima portio hæreditatis paternæ & alimenta denegantur. Respondeo, longe aliud esse, legem naturalem abrogare, mutare, vel contra eam quippiam iubere: aliud vero esse, legem naturalem declarare, interpretari, vel coarctare, ac restringere. Reges secundum possunt, non pro natura, arbitrioque suo, sed iustis in causis, primum non item. Vnde ob communem reipublicæ pacem, salutem, vel vtilitatem, pœnam capitis in fontes constituunt, & in bello innocentes interimunt: ius concedunt, ut qui sunt à republica tanquam hostes publice proscripti, impune occidantur à quolibet, & ut quis etiam inuitus, suam domum vendat, videlicet ut via publica fiat, vel reficiatur, & amplior, ornatio, & commodior communi vsui reddatur: ac ut quis ob penuriam annonæ suum frumentum, vel vendat, vel mutuum det. Eadem ratione præscriptiones legis decernunt, ut rei dominium ex vno ad alium transferatur, ad lites, quæ terminari, & finiri minime solent, dirimendas. Item ob commune fidei, religionis, vel reipublicæ bonum, Dominos Regiæ aliquot Constitutiones suis seruis, seu mancipiis spoliant.

Septimo quaeritur, An Reges ius diuinum possint restringere in his, quæ ciuilia, non spiritalia sunt? Ratio dubitandi est, quia diuini iuris est, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum, & tamen Principum legibus constitutum est, uti testamenta non valeant, nisi septem, vel octo testium numero comprobata: multæ itidem donationes sunt irritæ, quia absque insinuatione, vel iudicis decreto factæ: itidem multi contractus ipso iure non valent, quia sine his vel illis conditionibus, quas lex scripta deposcit, celebrantur. Respondeo, ea, quæ sunt diuini iuris in noua lege, Reges minime restringant, bene tamen ea, quæ diuini iuris sunt, ex veteri lege: quia in ea lege multa fuerunt data præcepta, quæ Theologi iudicialia appellant, eo quod ad bonam veteris populi administrationem pertinebant: & hæc præcepta dummodo moralia

alia non sint, quæ naturalis iuris esse dicuntur, morte Christi sublatæ sunt & extinctæ; & proinde nisi renouentur, ac reuiuifcant, vim habent nullam. Tale est præceptum veteris legis illud paulo ante allatum: *In ore duorum, vel trium testium, &c.*

Item quamuis morale præceptum esse dicamus, vt quisque liberam facultatem habeat donandi, testandi, alienandique res suas, & contractus inuendi, qui iure gentium sunt introducti, nihilominus, ad fraudes, & lites innumeras è medio tollendas, possunt Principes legibus multa decernere, quæ tamen diuinæ aut naturali legi contraria non sint, neque libertati Ecclesiasticæ aduersentur, vt puta ne testamenta, donationes, alienationes bonorum, & contractus consistant, nisi hoc, vel illo modo facti. Quamuis etiam æquitate, vel lege naturali legitimam portionem bonorum, & alimenta filiis debeant parentes: tamen possunt Reges, & Principes, iustas ob causas legitimam bonorum portionem minuere, & alimenta denegare, cum filii aliunde habeant, vnde commode sustententur.

Octauo quaeritur, Vtrum Regibus ius aliquod esse possit in Clericos, vel eorum bona? *De hac questione dictum est supra par. 1. Instit. Moral. lib. 5. cap. 12. quæst. 1. §. 2. & 3.*

Nono quaeritur, An Reges eo ipso, quod Reges sunt, fiat patroni omnium Ecclesiarum Cathedralium, quæ in ipsorum ditione, & Regno sunt: ita vt ius habeant nominandi, designandi, offerendi & præsentandi Clericos, qui ipsis Ecclesiis præficiantur? Hanc etiam questionem supra diluimus *par. 1. Instit. Moral. lib. 5. cap. 14. vlt. quæst. v. bi sententiam Archidiacon. Baldi, Dominici, Cardin. Alexandrini explicuimus, iuxta verum & germanum sensum.*

C A P. V.

Alia quedam quaestiones de Regibus diluuntur.

Primo quaeritur, Quot, & qui sint Reges Christianorum? Respondeo: In libello, qui inscribitur, Prouinciale omnium Ecclesiarum Cathedralium, ex Cancellaria Apostolica excerptum, numerati Reges Christianorum sequentes, hoc ordine.

Rex Francorum. Hic dicitur cognomento Christianissimus: qui nunc est Henricus quartus, Borbonius.

Rex Legionis, & Castellæ. Hic est cognomento Catholicus: qui nunc in vniuersa Hispania dominatur, videlicet Philippus III.

Rex Angliæ. Hic Romani Pontificis concessu & auctoritate est Hybernæ Dominus: nunc Angliæ Regnum tenet Elisabetha Regina, hæretica prauitate, infecta, & infamis ob hæresim & schisma.

Rex Scotiæ. Huic etiam parent insulæ Hebrides, siue Euboniæ, & Orcades. Nunc regnat Iacobus eo nomine 6.

Rex Siciliae. Nunc Sicilia, & regnum Neapolitanum, in vnius regis Hispaniæ potestate sunt, qui est Philippus III.

Rex Aragoniæ. Nunc Aragonia cum regno Legionis, & Castellæ coniuncta est, quibus dominatur Philippus III.

Rex Hungariæ. Nunc Hungaria pertinet ad Rodolphum Secundum Imperatorem Romanorum: At eam Turcæ magna ex parte occuparunt.

Rex Portugalliæ. Nunc Castellæ & Portugalliæ vnus Rex Hispaniæ præest, Philippus III.

Rex Nauaræ. Nunc ea Nauarra, quæ est prouincia Vasconum in Hispania, & continet Vascones, Cantabros, & quasdam Castellæ gentes: in vnius regis ditione & Imperio est, scilicet Philippi III.

Rex Maioricarum. Nomine Maioricarum intelliguntur insulæ, quæ olim Baleares dicebantur, videlicet Maiorica, Ophiusa, & alia. Porro reges Aragoniæ Baleares insulas suæ ditioni & potestati subiecerunt; eas Saraceni oc-

cupauerant. Iacobus rex Aragoniæ eo nomine primus illas deuictis & expulsi Saracenis recuperavit. Mortuus donauit eas ab Aragoniæ regno diuisas filio suo Iacobo, nomine, iure, ac titulo regio, quas tenuerunt, vt reges Maioricarum prædictus Iacobus, & filius, ac nepotes eius, postea vero illas cum regno Aragoniæ coniunxerunt Aragonum reges. Et ita illæ insulæ nunc sunt Hispaniæ regi subiectæ, nimirum Philippo III.

Rex Armeniæ. Nunc vtraque Armenia, maior, & minor, in Turcarum potestatem redacta est.

Rex Cypri. Regnum Cypri connubiali fœdere ad Venetos peruenit, vt dicam inferius *lib. 12.*

Rex Sardinia. Sardinia vna cum Aragonia, Balearibus insulis, & vtraque Sicilia, Romani Pontificis auctoritate coniuncta, vt dicam inferius *lib. 12.* & postea, cum regno Legionis & Castellæ connexa ad reges Catholicos Ferdinandum eo nomine Quintum, & Elisabetham deuenit: Et ita nunc vni Hispaniæ regi paret, Philippo III.

Rex Daniæ. Dania prouincia est septentrionalis, in finibus Germaniæ.

Rex Gothiæ. Nunc Gothia Ducatus est, sub rege Sueniæ.

Rex Noruegiæ. Nunc Noruegia in Ducatum transiit, & paret regi Suetiæ.

Rex Suetiæ. Suetia septentrionalis prouincia est, cuius regnum iure pertinet ad Sigismundum Catholicum regem, nunc in Polonia regnantem.

Rex Poloniæ. Hic nunc præest multis septentrionalibus prouinciis; Prussiæ, Russiæ, siue Rutheniæ, Lituaniæ, Mafouia, Samogithiæ, Liouoniæ, Podoliæ, Volymia, Podlassiæ, Pomeraniæ citeriori, & Ciuauiæ: & vtrique Poloniæ maiori & minori. Rex in Polonia nunc est Sigismundus, eo nomine 3.

Rex Bohemiæ. Nunc Bohemia Imperio adhæret, & ita paret Imperatori, Rodolpho II.

Secundo quaeritur, Quot, & qui Reges Christianorum sint feudatarii Ecclesiæ Romanæ? Respondeo, in eo, quem supra memoravi libro, Prouinciali, scilicet Ecclesiarum, recenseri quinque, qui sunt, Rex Siciliae, & Rex Sardinia, Rex Aragoniæ, Rex Hungariæ, & Rex Ierosolymæ.

Sub regno Siciliae comprehenditur regnum Neapolitanum, in quo continentur prouinciæ Apulia, & Calabria, & alia quinque.

Regnum Hierosolymitanum dicitur illud, quod est Christianorum bello recuperatum anno salutis 1099. expulsi Saracenis: quod deinde regnum Christiani amiserunt.

Constat ex historiis, multa Christianorum regna fuisse superioribus temporibus Ecclesiæ Romanæ vectigalia. Ioannes Angliæ Rex, Philippi regis Gallia vires & potentiam veritus, ad Innocentium III. Pontificis patrocinium confugit, Angliam & Hyberniam Romanæ Ecclesiæ feudatarias, hoc est, vectigales fecit: centum auri marchas quotannis pro vtraque prouincia se soluturum promisit: quod postea aliquamdiu seruatum est. *Blondus Decade 2. lib. 6. Platina in vita Innocentii III. Sabell. Eneade 9. libro 5. Aeneas Sylvius in Epitome Blondi libro 6. acif. 2. Polydorus libro 15. de rebus Angli. ait se tantum, non item successores Ioannem illum Angliæ regem, ad hoc tributum soluendum obligasse.*

Inas rex occidentalium Saxonum in Anglia, bello, & pace clarissimus: studio & pietate in Romanam Ecclesiam memorabilis, totum suum regnum longe ante Ioannem eiusdem Angliæ regem, Romano Pontifici sponte sua vectigale fecerat, de singulis domibus singulos argenteos quotannis Romanæ Ecclesiæ solui constituit: qui denarii sancti Petri vulgo dicebantur, & soluti sunt per annos plusquam octingentos. *Polydorus libr. 4. Historia Anglica.*

Edelphus Angliæ rex Romam veniens sub Leone IV. Pontifice Inæ regis institutum secutus, eam Britannia

Insulæ

Infula partem, quam Egbertus pater ad regnum Angliæ adiunxerat, Romanæ Ecclesiæ tributariam reddidit: legemque tulit, ut singuli pro singulis domibus Romano Pontifici quotannis singulos denarios argenteos ad diem festum Apostolorum Petri & Pauli, vel summum, ad diem sacrum vinculis Petri persoluerent. *Idem Polydo. lib. 5.*

Petrus Aragoniæ rex Romam venit ad Innocentium Tertium, à quo splendido apparatu exceptus est: & in æde S. Pancratii anno salut. humanæ 1204. die 21. Nouembris à Petro Episcopo Portuensi inunctus, & Pontificis manu coronatus infulas, & cætera Regni insignia solemnè cæremonia accepit: & datum est Aragoniis regibus, ut deinceps in prouincia coronam accipiendi ius esset: & ut eam acciperent à Tarroconensi præfule, tamquam Roman. Pontificis Vicario: extant de re tota publicæ tabulæ. Pro eo merito rex Aragoniam Romanis Pontificibus veltigalem esse constituit, certum auri pondus quotannis pendere pollicitus.

Libro quarto *registri cap. 28.* extat Epistola Greg. VII. ad Reges, Comites, cæterosque Principes Hispaniæ, in qua scribit, antiquis temporibus Hispaniam Rom. Ecclesiæ veltigalem fuisse, priusquam à Mauris esset euerfa.

Boleslaus Poloniæ rex eo nomine II. Stanislaus Craconiensem Episcopum occidit anno Domini 1179. Gregorius VII. rei atrocitate permotus, toti Poloniæ sacris interdixit, Boleslaum diris execrationibus deuouit, regnumque ipsi solemnè ritu abrogauit. Edixit quoque, ne in posterum Episcopi regem aliquem in iussu suo vngent, & coronarent. Ex eo tempore Principes dicebantur, non reges, qui in Polonia dominabantur. Interregnum hoc durauit annis 215. donec ann. salut. 1295. Præmislus electus Gnesnæ vetusto more reuocato inunctus est, & coronatus ab Archiepiscopo Iacobo Suinca, & Rex, non Princeps vocari cæpit. Postea vero Episcopi communicato cum Wladislao rege cognomento Loctico, consilio, Gerardum Wladislaiuentem Episcopum ad Ioannem eius nominis XXII. Pontificem maximum miserunt, ut vniuersæ Poloniæ nomine, Crucigeris Theonicis litem intenderet, & simul etiam Wladislao diadema, & regium nomen impetraret. Existimabant enim inauspicato id sibi præmissum iniussu Pontificis assumpsisse, quod non ignoraret interdictionem fuisse eo decoro, nomini Polono post eadem S. Stanilai. Gerardus Episcopus id quod postulabatur, à Romano Pontifice impetravit. *Hæc omnia Cræmerus partim libro 4. partim lib. 11. de rebus Polonorum.* Literas Ioannes XXII. Gerardo dedit ad Wladislau regem, & ad Principes Poloniæ: in quibus Wladislao diadema, & nomen regium concessit. At in literis inter alia Pontifex sic ait: *Nobis cum instantia supplicasti, ut regnum Poloniæ esset nobis, & Ecclesiæ Romana nullo mediante subiectum, & in signum subiectionis huius consensus, qui B. Petri vocatur, nobis, & eidem Ecclesiæ deberetur, aperientia viscerum, & reliqua quæ ibi sequuntur.*

Stephanus Hungariæ rex, & in sanctorum numerum relatus, Astricum Colocensem Episcopum legatum Romanam, ad Benedictum VII. Romanum Pontificem Maximum misit, qui ab eo peteret diadema, & nomen, ac titulum regium. Pontifici Angelus à Deo missus apparuit, præcipiens ei, ut diadema, nomen, & titulum regium Stephano daret; & ita Pontifex diadema ad Steph. misit, & constituit, ut ab Archiepiscopo inunctus, eo diademate coronaretur. Stephanus diadema, & regnum, tanquam à Romano Pontifice, & à B. Petro donatum accepit. *Charvritius Episcopus in vita eiusdem Stephani regis, apud Surium Tomo 4. die 20. Augusti, & Gregor. VII. lib. 7. Registri epist. 13. Indictio. 13.* Scribit, regnum Hungariæ ad ius & diuionem Romanæ Ecclesiæ pertinuisse.

Portugalliæ rex, Alphonsus I. hoc nomine, B. Petro regnum obtulit: nam cum antea Dux esset, Regium diadema, nomen & titulum auctoritate Alexandri III. accepit: & tanti beneficii memor promisit se soluturum Ecclesiæ Romanæ quotannis duo auri pondera.

Regnum Russiæ acceperunt reges eius prouinciæ à Romanis Pontificibus: *ut scribit Gregor. VII. l. epist. 74. Registri, lib. 2. Indict. 13.*

Tertio queritur, Quinam reges sacro oleo inungantur, & à quo, & in qua parte corporis? Albericus in subrica de Statu hominum respondit, quatuor reges vngi, recepta scilicet consuetudine: regem Franciæ, regem Angliæ, regem Hierosolymæ, & regem Siciliæ. Hostiensis in *summa, titul. de Sacra vntione* docet, recepta ab antiquo tempore consuetudine tres tantum reges sacro oleo perfundi: videlicet, regem Alemaniarum, electum in regem Romanorum, regem Franciæ, & regem Angliæ: *Si quis vero rex inungi noua consuetudine velit, vsu & mos obtinuit, ut id à Romano Pontifice petat, & impetret: sicut fecit rex Aragonum, & quotidie rex Scotia petit instanter.* Hæc ille. Archiepiscopus in *cap. Quoniam, distin. 10.* solum ait reges vngi solitos. Quidam aiunt, reges nunc quamuis non omnes vngantur, posse iure tamen vngi: quia in *cap. 1. de sacra vntio.* habetur, reges oleo facto inungi. Reuera talis regum Christianorum vntio, exemplum habuit in regibus Iudæorum, qui sacro oleo deliniri consueuerant. Sed in quam parte corporis Reges vnguntur? Respondeo, non in capite, ut Pontifices, sed in brachio, humero, vel armo. *cap. 1. de sacra vntio.* quia Reges vnguntur ad pugandum, Pontifices vero, ut præfuit Ecclesiis.

Primus Francorum rex, Christianus videlicet Clodoueus, est sacro oleo perunctus Remis à B. Remigio Archiepiscopo. *Gregorius Turonensis de Historia Franco. lib. 2. cap. 29. Hincmarus in vita sancti Remigii:* quo ex tempore deinde reges Franciæ vngi consueuerunt. Reges Hispaniæ antequam ea prouincia in Saracenorum potestatem deueniret, nonnullos legimus fuisse sacro oleo inunctos; & ita Rex Wamba inunctus fuisse dicitur in æde SS. Petri & Pauli, quæ erat prætorio vicina, à Quirico presbytero Toletano, qui Ildephonso successerat: ante eum nullus est inunctus. *ut ait Morales in Chronico generali de rebus Hispaniæ, lib. 12. cap. 41.* Legimus etiam nonnullos alios, videlicet Eruigium, Egicam, Witizam, qui post Wambam in regno Hispaniæ successerunt, sacro oleo, & cæremonia tunc vsitata perunctos fuisse. At Reges, qui recuperata, & erepta Saracenis Hispaniæ successione hereditaria, non electione & suffragio regnarunt, inungi non consueuerunt, quamuis aliqui sacro oleo perfusi dicantur.

Hungariæ etiam Reges sacro oleo perungi solitos, historici, qui de rebus Hungaricis scripserunt, testantur. Stephanus Rex, qui secundus baptisma suscepit, in Alba vrbe templum extruxit, quod est B. Mariæ Dei genitrici dicatum: & constituit, ut in eo Reges & Archiepiscopi vngentur, & coronarentur. Rex postea Alemanniæ inungitur ab Archiepiscopo Coloniensi: Rex Franciæ ab Archiepiscopo Remensi: Rex Angliæ ab Archiepiscopo Cantuariensi.

Quarto queritur, An reges Christianorum sint ab Imperatoris legibus & iussis: potestate & iurisdictione immunes & liberi? Imprimis Regem Franciæ non esse Imperatori subiectum, colligitur ex *cap. Per venerabilem, qui filii sint legis.* Idemque tradunt Innocentius, Hostiensis, Abbas, Felinus in *cap. Nomin. de iudiciis, Speculator in tit. de Appellatio. §. Nunc tractemus, in l. Hostes, ff. de Captiuis & postliminio reuersis.* Bald. in *cap. 1. de Pactis eius firm.*

Regem Hispaniæ ab Imperatoris potestate esse solum & liberum, dicit Glossa in *cap. Adrianus II. in verbo. Per singula, distinctio. 43. in cap. Esu necesse, ad finem, de Donat. inter virum & uxorem.* Oldradus *consil. 69.* Baldus in l. Ex hoc iure, ff. de iustitia & iure. Abbas in c. Per venerabilem, de elect. Iason in l. Id quod apud hostes, ff. de Legatis 1. teste Ioanne Maria lib. 9. de rebus Hispaniæ, c. 5. Victor II. S. Petri Cathedralam tenente, in Hispaniam venerunt Legati missi ab eo Pontifice, qui Ferdinando, Hispaniæ regi, & proceribus nuntiarunt, ipsum Regem Ferdinandum contra leges & iura facere, qui se Imperii Romani iure & potestate esse

exemptum dicitur, & Imperatoris nomen sibi sumeret. Nam Concilium eodem Victore II. in vrbe Turonensi Gallie celebrante, Henricus Imperator Legatos miserat ad Patres, apud quos conquereretur Imperator, quod Ferdinandus Rex Hispanie id dicere & facere ausus fuisset. *Quam*, inquit Imperator, *iniuriam ego libenter ferrem, si nullam, præterquam dignitatis nostræ iacturam fieri viderem, sed in consilio capiendo Patres, omnem terrarum orbem, quam late Imperium Christianorum patet: respicite, cuius incoluntas stare non potest, nisi sit vnus, cuius auctoritatem cuncti respiciant, cuius imperio deuicti sint, cuius obtemperant voluntati. Respicite sacrosanctam Romanorum Pontificum maiestatem, cuius auctoritati plurimum derogabitur, nisi Imperatorum quos ea de causa in orbe Christiano proximum potestatis locum obtinere voluerunt, armis, & potentia inuaniatur. Nascentem temeritatem in ipsis incunabulis comprimite, ne præsumptum silentio nostro, & dissimulatione vestra ad alios promanet, & ceteris omnibus prouinciis ad dulcem, & sapientem libertatem nomen excidat. Imperii, & Pontificatus sacrosanctam maiestatem ad inanem appellationem, & titulum deducatur: Et ratione à patribus audita, & re deliberata, Victor dixit. Henricum Imperatorem rem æquam & iustam postulare: quare missi legati ad Ferdinandum sunt, qui eam monerent verbis Pontificis & Patrum, vt Imperatori deinceps satisfaceret, & Imperatoris nomine abstineret, quod sibi nullo iure vendicauerat: dita omnia, nisi continuo pareret, comminarentur. Rex turbatus est, & ideo de re tota cum proceribus Hispanie consultare cœpit. Alii obtemperandum esse iudicabant, ne Pontifici reluctari viderentur, ne bello Hispaniam implicarent. Alii grauissimum Hispanie iugum imponi dicebant, si morem gererent. Valuit eorum sententia qui dicebant, immunitatem ac liberam Hispaniam esse ab Imperatoris iure & potestate, quam Maiores sui sanguine proprio recuperauerant, Saracenis Christiani nominis hostibus bello victis, & ex Hispania pulsis. Vnde legatio est ad Pontificem missa, & obsecratum est, vt re diligentius excussa mitteret, qui in re præsentis de Imperii iure disceptaret; Et à Pontifice est impetratum, vt Rupertus S. Sabine Cardinalis, cum amplissimis mandatis, & Imperatoris Legatis controuersiam dirimendam causa, in Hispaniam venient. Agitata causa, & tota lite discussa, pro libertate Hispanie pronuntiatum est, & decretum, Romanis Imperatoribus nullum deinceps ius in Hispanie Reges fore.*

Polonie Rex, immunitas etiam & liber est à iure Imperatorio. Nam Otho III. eo nomine Imperator, Boleslaum Regem appellauit, socium, & amicum Romani Imperii, ei diadema imposuit, & honorem regium voluit, vt ipse, & postea deinceps haberent, eum denique, & posteros à tributo, & omni iurisdictione Imperatorem solutos esse constituit. *Cramerus in Historia, de rebus Polonorum lib. 3.*

Regem Angliæ sub Imperatoris potestate non esse, testatur Bartolus in l. *Hofes, ff. de Capitulis & postlimi. reuersis, Castaldus libr. de Imperatore questione 53. nu. 14.* & idem iuris habere puto Regem Scotiæ.

Regem Neapolis & Siciliæ, & Sardinie, Imperatori subiectum non esse, inde constat, quod huiusmodi regna sunt in Ecclesiæ Romanæ patrimonio, & summo Pontifici iure feudi conferuntur.

Hungariæ regnum olim liberum fuit ab Imperii iure & potestate, quia regibus Hungariæ à Romano Pontifice non ab Imperatore, Regium nomen & diadema datum est. Nam eo tempore, quo Rex Polonie Boleslaus I. Romanam misit ad Benedictum Septimum, Lambertum Craconiensem præsulem, vt Regium diadema sibi mitteret, & Reges Polonorum se & posteros suos esse iuberet, misit quoque Stephanus Hungariæ Princeps ad eundem Pontificem Legatos, qui eandem rem peterent: quam à Pontifice consecutus est, & ex eo tempore Hungariæ regnum Romanæ Ecclesiæ subiectum esse pethibetur: quomuis Hungari testentur, diadema regium Stephanum Principem ab Angelis, non à Romano Pontifice accepisse.

Quarto quaeritur, An Rex in suo regno supremum ius & potestatem habeat, quam scilicet habet Imperator in Imperio Romano? Respondeo, eum habere, si ab omni feudo regnum sit immune ac liberum: vnde Regi referuntur in suo regno, quæ supra diximus esse Imperatori reseruata: quæ create potest Duces, Marchiones, Comes, & dare cæteros honorum, & dignitatum titulos.

Sexto quaeritur, An reges Christiani, qui in iis, quæ ciuilibus sunt, nullum superiorem agnoscent, & habent, sint Romano Pontifici in eisdem ciuilibus & temporalibus subiecti? Magna fuit tempore Philippi Pulchri Gallorum Regis, & Bonifacii Septimi, Romani Pontificis de hac controuersia. Nam Bonifacius Hierosolymitanam expeditionem parans, Ariminensem Episcopum ad Philippum Pulchrum regem Francorum misit, qui illum ad eam rem cohortaretur. Is eo profectus, cum precibus nihil obtinere potuisset, minas addidit. Sed Rex vehementer iratus, cum subito in carcerem coniecit: ex quo Rex in magnam Romani Pontificis indignationem incurrit. Quamobrem Bonifacius cœpit agere contra Philippum tanquam contra inimicum Ecclesiæ, & ideo omnes Francorum Episcopos ad celebrandum Romæ Concilium conuocauit: Sed Rex vos ab accessu ad urbem prohibuit. Vnde Bonifacius multo magis iratus Archidiaconum Narbonensem destinauit, qui Regi nunciaret, vt agnosceret se Franciæ regnum à Sede Apostolica habere; insuper & Romanorum Pontificem in his etiam, quæ ciuilibus & temporalibus sunt, agnosceret superiorem: Alioquin ipsum Regem diris execrationibus deuoueret, & toti Franciæ sacris interdiceret. Archidiacono Parisios profecto, Rex nequaquam permisit literas Pontificias denuntiare: imo aulici, & familiares Regis, literas Archidiacono ablatas, eum Parisiis, & toto Regno Franciæ expulerunt, & Comes Arthenis literas eiusmodi in ignem proiecit prohibetur. Inde Rex iussit vias custodiri, ne cui ad regnum Franciæ parere posset ingressus. Quare vehementer commotus Bonifacius Regem à priorum cœtu submouit, & declarauit, Regem esse regno priuatum, & regnum ipsum ad Romanum Pontificem deuolutum: Rex Parisiis Episcoporum, & Principum conuentum cogit, ubi se ab omni peccato purgandum curauit: à sententia Pontificis appellauit, dixit se, quia Rex esset Franciæ, nullum superiorem in ciuilibus & temporalibus habere, Regnum Franciæ in his à Romano Pontifice non existere, vel pendere. Ortæ igitur discussione magna, Bonifacius execrationes in Regem iterauit, & Regem sepius admonuit, vt à Regalibus priuilegiis, quæ Francorum Reges à Sede Apostolica acceperant, abstineret, sese regno abdicaret, Episcopos, proceres & cæteros à iureiurando, quo erant Regi obligati, absoluit: iussit eos Romam venire: & tandem regnum Philippo per sententiam abrogatum; Alberto Imperatori subiecit. Extat Constitutio, cuius initium est: *Vnam sanctam, ab eodem Bonifacio edita, inter Extraneas communes, de maiori, & obedientia, in qua declarat omnes Christi fideles cultores Romano Pontifici subesse, & hoc ad necessitatem salutis pertinere, & penes Romanum Pontificem vtrumque gladium esse, hoc est, spirituale, & temporalem potestatem, & eius esse, & auctoritatem iudicandi omnes.*

At inter Extraneas communes, de Priuilegiis extat alia Constitutio, quam dedit post Bonifacium Clemens V. qua incipit: *Meruit*: in qua Pontifex declarauit, Regem Franciæ, & Regem nicolas per Extraneam Bonifacii Septimi, qua incipit: *Vnam sanctam, de maioris, & obed.* non subiecti Romanæ Ecclesiæ maiori iure, quàm antea subiciebantur: Sed omnia, inquit Pontifex, intelligantur in eodem esse statu, quo erant ante definitionem præstatam, tam quantum ad Ecclesiam, quam etiam quantum ad Regem, Regnum, & Recognoscit Franciam.

Quæstio itaque præsentis non est, An Reges in his quæ sacra & spiritualia sunt, Romano Pontifici subiectantur? Conuenit enim inter omnes Catholicos, in his Re-

ges esse subiectos tanquam capiti, & summo Christi Vicario. Tota difficultas in eo versatur, An in his, quæ civilia siue profana sunt, & temporalia, sint quoque subiecti? Et dicendum est id quod habet Innocentius III. in cap. *Per venerabilem*, §. *Rationibus*: *Qui filii sunt legit*. vbi Pontifex sic ait: *Non solum in Ecclesie patrimonio, verum etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem iurisdictionem casualiter exercemus*. Iuxta quam sententiam communi consensu iuris Canonici Interpretes in capitul. *Novit de iudiciis* docent, Romanum Pontificem in omnes Reges, Principes, & cæteros Christi cultores temporalem potestatem habere, iure quidem, & habitu: sed vsu & functione non item; nisi in locis, & terris, quæ ad Romanam Ecclesiam patrimonium pertinent: & in cæteris locis & terris habere certis in causis, videlicet vacante Imperio, siue cum nullus est Rex, vel Princeps, & cum res ad communem salutem, & bonum reipublicæ Christianæ pertinet: vt dixi suspensius, cum de Imperatore gererem, & cum de potestate Romani Pontificis disputavi.

Nec obstat, si quis obieciat, Regiam potestatem in ciuilibus, & temporalibus esse supremam, & reges nullum in his agnoscere & habere superiorem: & regna esse à Deo, non à Romano Pontifice. Ad Rom. 13. ait Apostolus. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non enim est potestas nisi à Deo*: & *Prout*, 8. *Per me*, inquit diuina sapientia, reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: & beatus Petrus Apostolus monet, vt subiecti simus omni humana creatura propter Deum, siue Regi quasi præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis. Et *Authen. de instrum. caus.* §. *fide, collat. 6.* & *Authentic.* *Quomodo oporteat Episcopos*, habetur, Imperium, & Pontificatum esse à Deo. His enim omnibus, & similibus respondeo, esse quidem supremam iis in rebus regiam potestatem, non quia iure & habitu ea non sit Romano Pontifici subiecta, sed quia vsu & actu nulli alteri subicitur, præterquam Romano Pontifici in certis causis ac euentis. Deinde, reges, siue regna sunt à Deo, non quidem proxime, sed per electionem populorum, vel successorem hereditariam legibus & moribus comprobantur. Nihil etiam obstat Clementis V. prædicta Constitutio, quæ incipit: *Moruit*. nam in ea solum dicitur, regem Franciæ, & eius regnum per Constitutionem Bonifacii VIII. cuius initium est: *Vnam sanctam*, non magis subiecti Romano Pontifici, quam ante subiciebatur: quoniam reges, & regna Christianorum Romano Pontifici iure & habitu, & certis in causis vsu etiam & actu subiecta sunt, & fuerunt eo ipso, quod Romanus Pontifex est Petri successor, & summus in terris Christi Vicarius. Quare non est quod quisquam cum Platina, Blondo, & Gaguiuo, & aliis scriptoribus dicat, immerito Bonifacium Pontificem rem totam aduersus Philippum regem Francorum exaggerasse, & sic se habuisse, ac si Imperatoribus, Regibus, Principibus, nationibus, & populis dominaretur, & ac si dare regna, & Imperia, & auferre pro suo arbitrio posset. Neque enim Bonifacius dixit se pro suo nutu & arbitrio posse regna dare, & auferre, sed certis ex causis posse Regibus regna abrogare, & aliis concedere.

Septimo queritur, An inter reges Christianorum sit ordo, ita vt alii aliis antecedere debeant? Cassianus in *Catalogo gloria mundi, considerat*. 31. docet, regem Francorum tanquam omnium primum, vniuersis regibus debere præcedere: quod probat testimonio Alberti in *rubri. de statu hominum*, Antonii Corseti, de *excellenti Regia*, quæst. 21. & 22. Boetii in *tract. de Antioria*. & præ eminentia sacri Magni Consilii. probat eundem ex nomine, quia dicitur rex Christianissimus, quasi sit Christianorum regum præcipuus: Et quia Romæ in curia Pontificia Orator regis Francorum, antecedit Oratoribus cæterorum regum. Reuera ordo inter reges Christianos, aut esse potest ex ordine, & antiquitate temporis, quo ipsi reges, & ipsorum regna publico edicto Christi fidem & religionem susceperunt. Aut ex priuilegio & concessu Romanorum Pontificum, qui huic vel illi Regi primum locum honoris con-

cedere voluerunt propter multa, & magna in Romanam Ecclesiam huius vel illius Regis beneficia & merita: Vel denique ex regnorum amplitudine, & potentia. Si ordo ex antiquitate temporis existit, ac pendet, non est dubium quin rex Francorum sit omnium primus. nam vt testatur Gregorius Turonensis, de *rebus gestis Francorum lib. 2. cap. 29.* & Hincmarus in *vita S. Remigii*, circa annum salutis humanæ quingentesimum, rex Clodouicus à Remigio Remensi præfule fidem, & religionem Christianam edoctus, sacrum baptismum suscepit. Et quamuis reges Hispaniæ, qui Gothi erant origine, & eam occupauerant circa annum Domini CCCC. XIII. & plusquam centum annis ante ad sacrum lauacrum accesserant, videlicet anno Domini CCC. LXXXVI. sub Valente Imperatore, non tamen fide Catholica tunc imbuti sunt, sed hæresi & prauitate Ariana infecti; perstiterunt, donec Recaredus monitis & præceptis Leandri Hispalensis Antistitis, & Fulgentii Astigitani Præsulis, Ariana perfidia abdicata & abiecta, Catholicam religionem amplexus est, circa annum Domini quingentesimum octogesimalseptimum.

Cantianorum Anglorum rex Ethelbertus, opera Augustini & Mileti monachorum, quos Gregorius in Angliam miserat, Christianis sacris initiatus est, & salutari baptismate ablatus circa annum Domini sexcentessimum tertium, teste Polydoro lib. 4. *Historia Anglicana*.

Rex Poloniae Miesclaus, teste *Cramero lib. 3. de rebus gestis Polonorum*, Christianus factus est circa annum Domini nongentesimum, sexagesimum quintum.

Dux Hungariæ Geysa sacra Baptismatis vnda mundatus est, ad fidem Christi conuersus teste *Naudero Chronici parte 2. in Generat. 33.* circa annum nongentesimum septuagesimum quintum, vel vt aliis visum est, circa annum 990. quamuis Sigonius dicat, circa annum millesimum decimum id contigisse. Sed vt ait *Bonfini. decade 2. lib. 1. de reb. Vngaric.* & *Abrahamus in Chronolo. de reb. Vngaric.* Geysa obiit anno salutis 997. ergo ante aliquot annos Christi fidem & religionem amplexus est. Geysa itaque, cum Gisellam Henrici Primi reges sororem, eximia specie virginem, coniugio impetrare non posset, nisi Christianis sacris imbueretur, vltro ad sacrum lauacrum accessit, & gentem suam pulcherrimi facti imitatione succendit. Eum sacro baptismate abluit Adalbertus Pragensis secundus Episcopus.

Rex primus Hierosolymis constitutus, cum Christiani Palaestinam, & Syriam Saracenis expulsi, recuperarunt, fuit Gottifredus Dux Lotharingiæ anno Domini millesimo nonagesimo: postquam sex circiter, aut septem alii reges ordine sibi inuicem succedente, donec Saraceni iterum Hierosolymam, Palaestinam, & Syriam receperunt.

Secundum est, in Britannia insula, quæ nunc Anglia & Scotia vocatur, Lucium regem Britannorum Christi fidem, & baptismum amplexum fuisse. hic enim, teste *Polydoro lib. 2. de Historia Anglicana post Bedam lib. 1. de Histor. Anglorum.* & *Damasum in Pontificali, in vita Eleutherii*. Christianus factus est circa annum salutis humanæ centesimum octogesimalsecundum. Literas enim ille ad Eleutherium Pontificem Romanum misit, rogans eum, vt se, ac suos salutari fonte perfusus, ad Christianorum numerum adiungeret. Eleutherius eo misit Eugatium, & Damianum, viros singulari pietate præditos. hi Regem cum tota familia & populo vniuerso, baptismate abluerunt, omni idolorum cultu sublato. Erant tunc in Britannia Elamines octo & viginti, Archiflamine tres, in quorum locum totidem Episcopi, & tres Archiepiscopi postea subiecti sunt. Christianam fidem & religionem, Britannii in sua prouincia retinuerunt, donec ab Anglisaxonibus in Britanniam ingressis, prouincia, & regno expulsi sunt. Vade orta sub Diocletiano graui Christianorum persecutione, Albanus cum sociis in Britannia martyrium est passus: & Pelagiana hæresi insulam Britanniam peruadente, Britannii Episcopi Gallos Antistites per literas, & nuncios rogarunt, vt contra tam diram Pelagianorum pestem sibi

opem ferrent. Galli vero maturius facto Episcoporum conuento, Germanum Antisiodorensis, & Lupum Trecaffinum Episcopos, summa integritate, doctrina, & vitæ innocentia in Britanniam, ex Concilij sententia miserunt, ut insularios homines in officio continerent. Illi traiecto statim Oceano, sanctitate vitæ, doctrina & mitibus facile quamplurimos ab hæresi & perfidia Pelagianorum reuocarunt, & ceteros in fide Catholica retinuerunt. Regnantibus Theodosio inuasiore, & Valentiniano Imperatoribus, anno salutis humanæ quadragesimo quadragesimotertio, Britannia Scotis & Pictis finitimis populis graui bello petiti, ab Ætio Patricio, & Imperatorij exercitus in Gallia duce auxilium implorarunt, sed minime obtinuerunt, & proinde exulso Romanorum Imperio, postquam quingentis & tribus annis, Romanis ducibus paruerunt, à tempore quo à Iul. Cæsare subacti fuerant, suæ genti regnum restituere conati sunt. Vnde retum suarum summam Vertigerio Britanno detulerunt. Sed his irruentibus in eum magno impetu hostibus, videlicet Scotis & Pictis, viribus impar, Anglosaxones, feroces Germanæ populos, in auxilium vocauit. Qui statim Engisto & Orsa ducibus, magna cum suorum multitudine in insulam traicientes, Scotorum, Pictorumq; vim & impetum aliquandiu prohibuerunt: Sed mox Britannici regni potiundi desiderio moti, inito cum hostibus federe, in ipsos Britannos quos iuuare debebant, arma conuerterunt: quibus non destiterunt, donec pulsus in continentem Gallia Armoricam Britannis, vniuersam fere insulam in suam potestatem redegerunt. Quæ ab eis non multo post nomen cum imperio mutauit, ac pro Britannia, Anglia diei accepta est. Ingressi itaq; Anglosaxones in Britanniam, eam in septem regna diuiserunt: sed progressu temporis tota insula in vnum corpus coacta, cepit vni regi parere. Fuit annus quo Anglosaxones Engisto, & Orsa ducibus Britanniam occuparunt, teste Beda, à Christo nato, quadragesimimus quadragesimus nonus.

Primum ex septem regnis, in quæ totam eam insulam distribuerunt, fuit Cantuarorum regnum in Cantio ab Engisto inchoatum. In quo regno Ethelbertus primus rex Christianus factus est sub Gregorio I. Pontifice Romano anno sexcentesimo tertio: hic S. Paulo Apostolo Londini, & Andree Apostolo Reccetræ celeberrima templa condidit.

Secundum regnum fuit Australium Saxonum, quorum Principatus non diu permansit, & pauci in eo reguli fuerunt.

Tertium, Orientalium Anglorum, quorum Sigebertus Rex primus Christianus Cantabrigie publicam academiam extraxit anno sal. sexcentesimo & octogesimo.

Quartum, Orientalium fuit Saxonum, quorum Sigebertus rex à Milero Episcopo Londinensi sanctum baptismum suscepit.

Quintum, Merciorum, hoc est, Mediterraneorum, regnum fuit, quorum Pendas Rex primus Christi nomen professus est, cuius exemplo, Metere paulo post communi consensu, Christianis sacris initiati sunt.

Sextum, Septentrionalium fuit Saxonum, quorum Edduinus rex primus, sub Honorio I. Pontifice Romano ad Christum, & ipsius fidem conuersus, S. Petro Apostolorum Principi templa edificauit anno sal. humanæ DCXXVII.

Septimum fuit regnum Occiduorum Saxonum, quorum Inas rex primus Christianis regnum suum Romano Pontifici vestigale reddidit circa annum salutis DCCXL. Deniq; prævalentibus Occidentalium Anglorum regibus Britannia fere tota in vnum regnum Angliæ cessit sub Egberto rege circa annum Domini octingentesimum primum, qui fuit annus quadragesimus quinquagesimus, ab aduentu Anglorum in Britanniam.

Ex his perspicitur, Anglorum regnum quod nunc est, cepisse post annum Domini sexcentimum: at vero Britannorum regnum, quod est ab Anglosaxonibus euersum,

Asor. Insl. Moral. Pars 2.

durauit à Bruti, siue Britonis aduentu in eam insulam, vique ad C. Iul. Cæsarem, per annos scilicet mille & quadraginta: & post C. Iulium idem regnum Britannorum permansit vsque ad aduentum Anglorum per annos quatuor & quingentos. Ex quibus Britannorum regibus primus Christi cultor, fuit, ut dixi, Lucius, & prima prouincia, quæ publico regio edicto Christi fidem, & baptismum suscepit, fuit Britannia. Vnde merito Tertullianus libro *aduersus Iudeos* ait, Britannorum inaccessa Romanis loca, Christo subdita esse: & Origenes, in *Exe. chielom*, homil. 4. *Quando, inquit, terra Britannia ante aduentum Christi, in vnum Dei religionem consensit.*

Porro, de Scotiæ Regno, quod hæctenus per multos annos durauit, & perlit in Britannia parte, quæ ab Anglia distincta, nunc Scotia dicitur: Recentiores scriptores Hector Bærius in *historia, de rebus Scotorum, libro sexto*, & Ioannes Lestus Episcopus Rossensis libro 3. scribunt, Donaldum, huius nominis I. qui fuit 27. Rex Scotiæ, cum multa de Christianorum pietate, & miraculis audisset, à Victore I. Romano Pontifice, per litteras & nuncios suppliciter petiisse, ut viros doctrina, & religione insignes in Scotiam ad se mitteret, & libros suos Christi nomen profitentes, litterarum sacrarum institutis informarent, & salutari lauacro mundarent: quod quidem pius ille Rex facile impetrauit, cuius exemplo exercitati populi, & Nobiles, Christi fidem, & Religionem amplexati sunt. Fuit, inquit illi Auctores memorati, hic annus post Christum natum C. CIII. & ab Scotorum regno instituto DXXXIII. ita ut à primo Scotorum Rege vsque ad Mariam reginam Scotiæ, reges fuerint numero centum, & sex, per bis mille circiter annos: & Donaldus Rex, qui primus Christo adhaesit, fuerit Rex Scotiæ, ordine vigentesimus septimus, & ab eo vsque ad Matiam reginam præfatam, reges fuerint octoginta, & omnes Christiani. Veteres historici nihil expresse tradiderunt de Scotiæ regno ad Christi fidem conuerso sub Victore I. Romano Pontifice, sed Beda libro primo, *de Histor. Anglia capis. 4.* & Damastus in *Pontificali in vita S. Eleutherij* tradiderunt. Lucium Britannia regem ab Eleuthero Maximo Pontifice petiisse viros, qui ipsam, & suos sacris Christianis imbuerent: & ita per viros ad eum missos Christi fidem, & Religionem suscepisse, & Britannos eam semper conseruasse. Sed cum Britannia nomine tota insula, quæ Angliam, & Scotiam continet, significetur, verisimile est etiam tunc Scotos Christianis sacris initiatos fuisse, & eorum regem Donaldum à Victore, qui Eleuthero Pontifici proxime successit, vel ab ipso Eleuthero petiisse, ut sibi mitterentur, qui se, ac suos ciues atq; populos ad Christi legem, & Sacramenta conuerterent. Et hæc quidem de Antiquitate regum Christianorum.

Octauo quaeritur, An Romanus Pontifex possit Regibus regna abrogare, & alijs dare iustis in causis? Magna fuit semper inter Imperatores Regesq; ex vna parte, & ex altera parte inter Romanos Pontifices controuersia, An certis in causis sit ius & potestas Summo Pontifici priuandi Reges regno suo. Reges enim aliqui cum Summis Pontificibus, de hac questione sæpius contenderunt, dicentes, regnum se à Deo, non à Romano Pontifice habere, & in his quæ ciuilia sunt & temporalia, Regum supremam esse & absolutam potestatem. Deinde, duas esse à Deo constitutas potestates Regiam, & Pontificiam. *c. Duo sunt, c. Si Imperator, c. Cum ad verum, dist. 96. Et c. Quoniam, dist. 10. de iur. iur. c. Solita, de maiestate & obedientia, & utramque potestatem esse supremam, Pontificiam quidem in his quæ sacra, Ecclesiastica, & spiritualia sunt: & in his solum Reges, & principes Summis Pontificibus subesse tanquam filios patribus, & tanquam oues pastoribus. Regiam vero potestatem summam esse in his, quæ profana, ciuilia, & temporalia sunt, & in his Reges Pontificibus minime subijci, si quid & ipsi met Rom. Pontifices ingenue fatentur, se ciuilia, & temporalia Regibus, relinquere: in c. Licet ex suscepto c. ex tenore, de Foro cõpetenti, Et c. Per venerabile, qui sibi sint legiti.*

Cæterum Gregorius VII. libro octavo Registri epistol. 21. multis rationibus, & testimonijs probat, summum Pontificem ius, & potestatem habere Regibus abrogandi regna. Conquerebantur multi, quod ipse Henricum eius nominis 4. Germanorum Regem execrationibus deuouisset, regniq; administratione priuasset: Quibus ipse respondit, se id facere potuisse: quod & Romanorum Pontificum exemplis ostendit. Idem probat Innocentius Quartus in Concilio Lugdunensi, *ut habetur in cap. Ad Apostolica, de sentent. & re iudicã. in sexto*, ubi Pontifex ostendit se posse Imperatorem Imperio priuare iustis, & legitimis causis. Et Clemens V. in Concilio Viennensi, *ut legitur in Clement. Pastoralis, de sentent. & re iudicata. Nos, inquit, tam ex superioritate, quam ad Imperium, non est dubium nos habere, quam ex potestate, in qua, vacante imperio Imperatori succedimus: & nihilominus, ex illius plenitudine potestatis, quam Christus Rex Regum, & Dominus dominantium nobis, licet immeritis, in persona Beati Petri concessit, & c.* Et idem Clemens V. in Concilio Viennensi, *ut refertur in Clement. Romani, de Iureiurand.* demonstrat, Romanos Principes Romanis Pontificibus iurandum præstare, quo ipsi obligantur. Innocentius quoque Tertius, *in cap. solita & de maioritate & obediẽ. constituit, Imperatores Pontificibus non præesse, sed subesse, & obedite debere.* Idem etiam Pontifex *in cap. Venerabilem, de electi. dicit; imperium Romani Pontificis auctoritate à Græcis ad Germanos fuisse translatum: ergo si Imperatores Romanorum Pontificum auctoritate possunt Imperio priuari, possunt quoque Reges eadem Pontificum auctoritate regni exui. & Bonifacius Octauus, in constitutione, qua incipit: Vnam sanctam, inter Excommunicatos communes de maioritate, & obediẽ. expressim tradidit, posse Regibus Romanos Pontifices regna adimere. Gregorius Septimus, Boleslaum regem Poloniæ eius nominis Secundum, eo quod Stanislauum Cracouiensem Episcopum occidisset, anathemate percussit, & totam Poloniam sacris interdixit, & regnum ipsi Boleslao solemniter abrogauit, ac ne Episcopi in posterum Regem suo iniussu inuengerent & cõtonarent, *Cromer. lib. quarto, de reb. gestis Polonorum.**

Gregorius Secundus Leonem Tertium, Imperatorem Constantinopolitanum, eo quod sacras imagines diruisset, à communi priorum cætu, solemniter cæremonia remouit: Romanos, & Italos absoluti à sacramento, quo erant ipsi Imperatori obligati. *Sigonius libro tertio, de Regno Italia, in anno 716.*

Zacharias, *ut habetur in c. Alius. 15. quæst. sexta* Childericum Francorum Regem, non tam pro suis iniquitatibus, quam pro eo, quod tantæ potestati erat inutilis, Regno deposuit, & Pipinum Caroli Imperatoris patrem, in eius locum substituit, on. n. q. Francigenas à iuramento fidelitatis absoluit.

Innocentius Tertius Ioannem Angliæ Regem, quod in sacra, profanaque nullius ordinis, aut ætatis ratione habita defecisset, misso Pandulpho iuriconsulto clarissimo sub graui denunciatione, totius Regni administratione submouit. Quare Rex ipse vehementer contritus, ne ab Episcopis, Principibus, Popularibusq; destitueretur, facti sui poenitens, ad saniorẽ mentem redijt, & Pontificem agnouit, ac iureiurando promisit se Pontifici pariturum: posterosque Reges obligauit, vt deinceps Pontificem Romanum agnoscerent. *Polydor. lib. 15. Historia Anglica: quamquam subiungit, Ioannem regem quidem se id factum perpetuo iurasse, non tamen ad id faciendum posteros quoq; reges obligasse.*

Bonifacius VIII. Philippum Pulchrum Francorum Regem ditis deuouit, & regno priuatum declarauit, ipsumq; regnum Alberto Imperatori adiudicauit. *Emil. in vita Philippi Pulchri.*

Iulius II. Ioanni Regi Vasconum, hoc est, Nauarræ, quæ est in Hispania, regnum abstulit, ac Ferdinando Castelle, & Aragoniæ Regi concessit, eo quod Ludouici Francorum Regis, eo nomine, XII. partes tueretur, quem ipse

Pontifex sacris interdixerat: & ex eo tempore in eo regno Nauarræ Hispaniarum Reges dominantur.

Pius quoque V. Elisabetham Angliæ Reginam, vt hæreticam, regno per sententiam priuauit, & Philippo Hispaniarum Regi eius nominis II. ius liberum concessit, quo posset ei regnum ereptum sibi vindicare.

Denique Gregorius Magnus ad finem Priuilegij, quod concessit Xenodochio in Augustudunensi vrbe, à Syngrio & Brunichilda constructo, *ut habetur in li. 11. Registri indit. 6. epistol. 11. sic ait: Si quis vtro regum, sacerdotum, iudicum, ac personarum secularium hanc consuetudinem nostram paginam agnoscent, contra eum venire tentauerit, potestatis, honorisq; sui dignitate carere, reuocq; se diuino iudicio existere depertrata iniquitate cognoscat.*

Verum contra hæc, quæ diximus, multa obijciuntur: In primis, qui Regiam potestatem tuerent, aiunt aduersarij in his, quæ temporalia sunt, Reges supremum ius, & potestatem habere. Respondet, hoc nihil obflare, quo minus fateamur penes Romanum Pontificem, ac Vicarium Christi Domini, cui omnes Principes, vt Reges subiecti sunt, iure & habitu esse potestatem Regibus abrogandi regnum; vsu vero, & actu certis in causis, de quibus statim postea, Reges quidem non habent alium profanum, & ciuilem Principem, in cuius potestate sint, habent tamen Christum Dominum, & summum eius Vicarium, quibus sunt ipso iure diuino subiecti.

Deinde: Summus Pontifex ius habet excommunicandi Reges, & ratione peccati eos corripiendi, non tamen regno priuandi; quoniam excommunicatio pena est Ecclesiastica: & ideo non solum summi Pontifices, sed etiam Episcopi possunt Reges anathemate percudere, & ita B. Ambrosius Theodosium Imperatorem à sacra Communionem submouit, & Innocentius I. Arcadium Imperatorem excommunicauit: *ut refertur Gregorius VII. lib. 8. Registri Epistol. 21. & refertur in c. Duo sunt, distincti. 96.* Sed abrogatio regni non est pena Ecclesiastica. Item Regnum Rex à Deo habet, non à Romano Pontifice. *c. Duo sunt, & c. Si Imperator, dist. 69. & capit. quoniam, dist. 10.* Respondet: vtramq; potestatem, spirituale, & temporalem esse penes Romanum Pontificem, quia est summus Christi Vicarius, qui ei dixit in Petro: *Quidquid solueris super terram, erit ligatum, & solutum in celo: quod cum sit vniuersale dictum, non est cur ad potestatem tantum spirituale restringatur. Dixit itidem Christus: Pafce oues meas, vbi generatum, oues meas, inquit, non has, aut illas: & generali quoq; verbo, Pafce, videlicet spirituali, & temporalicibo, prout ad commune bonum Reipublicæ Christianæ pertinuerit. Neque enim dicimus Pontificem Romanum pro libidine posse regna dare cui voluerit, & auferre: sed iustis in causis, videlicet ob communem pacem, salutem, & vtilitatem Ecclesiæ, & Reipublicæ Christianæ bonum: nam cuius est Christianum populum ad salutem æternam dirigere, eius est remedia adhibere, & cauere ne id bonum impediatur, ac vt offensiones Christianorum, & peccatorum pericula, & ipsa peccata præcendantur deuitenturque.*

Quod vero obijciatur, Reges à Deo regnum habere: Verum est: habent quidem illi regnum, sed non proxime, verum electione, & suffragio populi, vel hæreditaria successione, legibus & maioribus comprobata, & hoc nihil impedit, quo minus Reges, quatenus Christiani, Romanis Pontificibus subijciantur.

Tertio obijciunt: Populo iniurto non potest Rex auferri, aut dari. Respondet: à Romano Pontifice Regem auferri, vel dari iustis in causis: & tunc Populus, tanquam superior, Romano Pontifici parere debet.

Sed quænam sunt causæ iustæ, & legitimæ regibus abrogandi regnum? Respondet, eisdem causis, quib. potest Imperator imperio priuari, posse quoq; Regem suo regno spoliari. Superius autem causas exposui, ob quas Summus Pontifex potest Imperatori imperium adimere, & auferre.

Nono quaeritur, An populo, qui nulium alium praeter Regem superiorem habet, ius & potestas sit deiciendi Regem à regno? Ratio dubitandi est, quia populus supremam potestatem iam in Regem transtulit. Deinde non videtur regnum, quod successione haereditaria ad Regis posteros defertur, posse à populo auferri. De hac quaestione pauca quaedam dixit Sorus *lib. 5. de Inst. quaest. 1. articulo 3.* Respondeo: Si sermo sit de Regnis, quae sunt apud Ethnicos, posse Regnum totius populi concursu regibus abrogari, non quidem pro libidine, vel arbitrio populi, sed iustis in causis: videlicet ob crimina regis in perniciem communis reipublicae, cum ea sunt notoria, vel per euentiam facti, vel per propriam ipsius regis confessionem in iudicio, vel per sententiam à populo in iudicio latam: & Rex ius habet, vt prius audiat, & ius habet excipiendi ea, quibus iure possit seipsum tueri.

Quare si rex sit notorie crudelis, si Tyrannus, si reipublicae hostis, si bonorum hominum persecutor, si proditor patriae, vel regni, si denique communi populi saluti, paci, & bono aduersetur, si superiorem habeat, is debet communi populi saluti consulere, idoneo adhibito remedio: si non habeat superiorem, populi sententia potest regno priuari.

Quoniam etsi populus in Regem potestatem transtulerit suam, non tamen ita, vt se omni iure abdicauerit: neque enim voluit populus, vt dominaretur in regni perniciem, & interitum.

Nomine vero Populi intelliguntur Senatores, vel procuratores ciuitatum, & regni proceres, & Nobiles. Constat enim populus, vt minimum, ordine & statu Nobilium, & plebeiorum, siue popularium.

Dices: populus est Rege inferior, ergo nequit eum regno priuare. Respondeo, tunc populum Regi abrogare regnum, vel vt iudicem per sententiam, & condemnationem criminis reipublicae, vel iure naturali, vt vim vi repellat, vt se tueatur, & feruet.

Nec inde fit, vt regnum Democraticum sit; quoniam penes Regem quidem est summa potestas, sed non in populi perniciem & exitum, sed salutem & bonum. Quod si regnum est haereditarium, tunc deuoluitur ad propinquiores ex genere, & sanguine regio.

Quod si nullus propinquus extet, tunc Populi est per suffragia Nobilium, & Plebeiorum Regem create.

Si autem sermo sit de Christianorum Regibus, non videtur Populus idiuris & potestatis habere absolute, & simpliciter inconsulto, vel infcio Pontificis Romano: Tum quia aliter multa in populo incommoda, & damna sequerentur; tum quia tanquam summus Christi Domini Vicarius debet communi Reipublicae paci, & bono prospicere. Item quoniam habet in reges, & regnum summam potestatem, & ius. Vnde *cap. Alius, decima quinta quaestio, sexta.* Proceres, & Populus Francorum Childericum Regem ineptum regiae administrationi, & muneri, regno minime exuerunt propria auctoritate, nisi praemunito Romano Pontifice. Et *ex cap. Grandi, de supplenda negligentia Praelatorum in sexto.* auctoritate Summi Pontificis regi Portugalliae socordi & ignaui, & ad regni administrationem inepto datus est Adiutor idoneus, non ademptum regnum.

Si historias legeris, cognosces multos reges à suis populis regno priuatos, siue per fas, siue contra fas, & ius fuisse.

In vno Scotiae regno multos Reges legimus Nobilium, & Populi communi consensu, è Regno pulsos.

Nothatus rex, Nobilibus consensu, & consentientibus, ob nimiam in suos seueritatem, à quodam adolescente excisus est: Sed hic Paganus rex erat.

Dardanus Ethnicus initio regni bonus princeps, postea flagitiosus, ob stupra, libidines, & caedes hominum, communi omnium consensu regno, & vita priuatus est.

Lugracum vigesimum secundum Paganum regem, eo quod crudelis, auarus, & libidinosus esset, regni Proceres

indicto publico conuentu, regali auctoritate, & bonis omnibus spoliarunt. In Mogellum etiam Ethnicum XXIII. regem, ob stupra, sedaeque libidines, & inexplicabilem auaritiam, Nobiles conspirarunt, & eum occiderunt.

Conanus XXIV. rex, Paganus, flagitiosus, luxuriaeque praeter modum deditus, à Nobilibus in carcerem missus est: & Prorege substituto, in carcere tandem miserè periit.

Methodius eius nominis ILXXXVII. rex nihil nisi de pecunia cumulanda cogitabat: quare regni Principes eum, tanquam regio muneri ineptum, custodiae tradidit, regno priuatum & vita, hic Christianus fuit.

Euenus, eius nominis III. & XVIII. Scotorum rex, flagitiosissimus, luxu, & auaritia inexplibili ardens, Nobilium consensu, regno exurus est, in carcerem coniectus, & ibi necatus à iuueni, hic Paganus erat.

Athirico XXIX. Scotiae Rex, Christianus, initio quidem bonus princeps fuit, sed postea flagitiosus; Nobilium coniuratione captus, seipsum postea interemit.

Romanus XXVI. Rex Scotorum, quod in populis crudelis esset, Nobilium coniuratione oppressus interijt: fuit hic Christianus. *Hac omnia Lessius Episcopus Rossensis in historia, de Reb. & merib. Scotorum.*

Petrus cognomento Crudelis, Rex Legionensis, & Castellae, quod in suos desaxerit, communi procerum, & popularium consensu è regno pulsus est, & in eius loco successit Henricus frater, quamuis nothus. *Marian. lib. 27. 8. de rebus Hispania.*

Decimo quaeritur, An priuato homini liceat occidere gladio, veneno, prodicione, insidijs, alioque quouis modo, Regem tyrannice dominantem? Ratio dubitandi est ex vna parte quia Sanctus Thomas in *secunda distinctione quaedragesima, quaestione secunda, articulo secundo ad vltimum.* Et libro secundo, de Regimine Principum capitulo sexto: ait: quando non est recursus ad superiorem, laudabiliter occidatur Tyrannus, cui per violentiam se fecit Dominum. Et probat illud ex scriptura: nam *Iud. 3.* commendatur Aioth, qui interfecit Eglon regem Moabitum; qui per tyrannidem in Israele dominabatur. Laudatur quoque in profanis historijs Brutus, eo quod liberauerit Romanum populum à tyrannide Tarquiniorum. Commendantur etiam à Cicerone in officijs interfectores Iulij Caesaris, qui per tyrannidem Rempublicam Romanam sibi subiecerat. Ex altera parte est Synodus Constantiensis *sessione decima quinta.* In qua damnatur articulus quidam Ioannis Hus, dicentis: *Quilibet tyrannus licite potest à quocunque subito interfici.* De hac quaestione Sorus libro quinto de *Iustitia quaestione prima, articulo tertio.* & Caietanus *secunda secunda quaestione sexagesima quarta, articulo tertio.* Salomon, & Petrus Aragonius & Ioannes. Et ibidem alij iuniores Sancti Thomae interpretes. Sic etiam Couarruias in quarto libro *De rebus, de matrimon. parte secunda, capitulo tertio, §. quarto, numero sexto,* & citat Fab. in *Angel. institut. de iure naturali gentium & civil. §. ius gentium.* Omnes hi Auctores respondent, distinguendo: Dupliciter quis est Tyrannus, aut iure ipso, & titulo, qualis est is, qui per vim, vel bellum iniquum regnum inuasit & occupauit: aut gubernatione, & administratione, vt est is qui iure quidem Rex, vel Princeps est, sed tyrannice regnat, & dominiatur, hoc est, sui priuati commodi, non Reipublicae causa. Item Tyrannus aut superiorem habet, ad quem pateat aditus, iure interfici non potest, sed ad eundem est ad superiorem; vt is idoneo adhibito remedio, communi Reipublicae saluti prospiciat: Si vero superiorem non habeat, tunc, inquit, si est tyrannus iure, & titulo, licite potest à quouis priuato interimi. Id probant, quia quamdiu est tyrannus, Reipublicae vim infert, & cum ea bellum gerit iniustum. Sed quilibet priuatus homo est Reipublicae pars: ergo sicut Reipublica ius habet tuendi seipsam vim vi repellendo, sic etiam quilibet ciues: &

de eo Tyranno loquitur, inquit, Sanctus Thomas, cum dicit laudabiliter occidi Tyrannum: & commendatur Aioth, Brutus, & interfectores Iulij Cæsaris. Quando vero aliquis est tyrannus solum administratione, & gubernatione regni, tunc is nequit licite à priuato homine occidi, quia iure, & legitimo iure regnum possidet. Ergo quamuis tyrannice gubernet, interfici nequit, donec iudiciali totius regni, aut Reipublicæ sententia iudicetur, & condemnetur prius auditus, & data ei facultate, qua excipiat aliquid, ad sese defendendum: est enim contra ius naturale, damnare quempiam non auditum.

Hæc sententia quamuis tot auctorum testimonio comprobetur, mihi tamen dubia est. Primo, quia in Concilio Constantiensi damnatur articulus hic: *Quilibet Tyrannus licite potest à quocumque subdito interfici*: Vbi Synodus generaliter de tyranno loquitur. Ita Sanctus Augustinus lib. 1. de *Ciuitate Dei* ait: *Qui sine aliqua publica administratione maleficum occiderit, velut homicida iudicabitur: & tanto amplius, quanto sibi potestatem à Deo non concessam usurpare non timuit*. Hæc ille. Insuper Aioth non occidit Aeglon Regem, ut priuatus ciuis, sed auctoritate publica, ut electus à Deo, & missus à populo ad illum interimendum. Præterea sanctus Thomas expresse non dixit tyrannum, qui se fecit Dominum, laudabiliter occidi. Huc accedit, quod maleficus, nisi prius audiatur, & iudicetur, intermisi iure non potest. Præterea euidentia patrati sceleris quamuis accusationem, & probationem non postulet, requirit tamen sententiam, ut ait Glossa in capitulo. *Euidencia, de Accusat*. Insuper quamuis huiusmodi tyrannus ius, & titulum non habeat in regno & principatu, factum tamen habet possessionem, è qua deici non potest, nisi prius audiatur, & iudicetur. *Leges Castrenses lib. aduersus hæreses, in verbo Tyrannus*.

Vndecimo quaeritur, An valeant sententia, edicta, & mandata Regis tyrannice dominantis? Distinguentium est: Si tyrannus sit, sola administratione, & gubernatione valent, quia ius & titulum habet, & in hoc communis est sententia. Si vero sit tyrannus iure, & titulo, quia per vim, vel per bellum iniquum regnum inuasit, & occupauit, non valent.

Communiter sentiunt omnes non valere, eo quod sententia à Iudice non competenti lata, vim & locum non habet, & mandata eius, qui legitimus superior non est, non obligant. Hoc vero intelligitur, non valere per se, nam ex accidenti, & aliunde valent, eo quod Respublica in hoc suum consensum præstat expresse, vel tacite.

Duodecimo quaeritur, An subditi Regis tyrannice dominantis, tuta conscientia petere ab eo possint, ut ius ipsi dicat? Haec quaestionem tractat Caietanus in *summa in verbo Tyrannus*, ubi distinguit; Si tyrannus fuerit sola administratione, licite ab eo petere queunt, ut eis ius dicat, quia cum ius & titulum in regno habeat, competens est iudex, & legitimus superior. Si autem fuerit iure, & titulo tyrannus, tunc ratio est dubitandi, quia ex vna parte petunt ab eo id, quod sine peccato ipse præstare non potest, quoniam non est iudex competens, nec legitimus superior. Ex altera parte vero licite videntur subditi ab eo petere, quia alium superiorem adire non possunt, nec videntur in peccato illius consentire, & ius suum petunt.

Dicendum est licite eos ab eo id petere, quia quamuis ius, & titulum non habeat Respublica, tamen tacite consentit in hoc, ut ciuibus ipsi Tyranno facto non iure subditis, ius dicat, ac si esset competens iudex, & legitimus superior.

Decimo tertio quaeritur, An Regi, vel Principi Tyranno ciues parere secundum conscientiam debeant? Respondet in capitulo Iulianus, vndecima quaestione tertia, ex Ambrosio sic habet: *Iulianus Imperator, quamuis esset Apostata, habuit tamen sub se Christianos milites, quibus cum dicebat: producite aciem pro defensione Reipublica, obediabant: cum*

autem diceret eis, producite arma in Christianos, tunc cognoscebant imperium tali, non terra. Et Augustinus in capitulo, Imperatores. vndecima quaestione tertia, ait: Iulianus extitit fidelis Imperator: nonne extitit Apostata iniquus, & idololatra? Milites Christiani seruiertnt infideli Imperatori: ubi veniebant ad causam Christi, non agnoscebant, nisi illum, qui in caelis erat. Quando volebat ut Idola colerent, & eis thura adolerent, proponebant illi Deum: quando autem dicebat: Producite aciem, ut contra illam gentem, statim obtemperabant; & distinguebant Dominum æternum à Domino temporali. Sic illi Patres. Quare dicendum est: Si mandata Principis, alioqui tyranni, sine æqua, & iusta, parandum est. Vnde Apostolus Petrus, etiam dycolis superioribus obtemperandum esse monet. Si vero fuerint mandata iniqua, hoc est, contra ius diuinum; vel naturale, vel Gentium, vel Ecclesiæ, obediendum est Deo, non homini.

Decimo quarto quaeritur, An Regi focidit, & ignaui possit licite abrogari regnum ob solam eius negligentiam & desidiam? De hac quaestione agit in Glossa e. *Grandi, de supplenda neglig. Prælatorum, in sexto*, ubi videtur sentire, non esse illi regnum abrogandum. Et certe ex illo e. *Grandi*, id colligi videtur: nam Regi Portugallie alioqui ignaui, & desidii, Papa non dixit, adimendum esse regnum, sed idoneum adiutorem dandum. Et alia parte Venceslao Imperatori Imperium est ablatum ob ignauiam solam, & locordiam. Item Zacharias Pontifex, ut habetur cap. *Alius, decima quinta quaestione sexta*, consulus à Francis: Vter potius regnare deberet, ignauius, & negligens Princeps, An vero strenuus, industrius, & diligens? Respondit Papa, strenuum & diligentem: ac ita Franci Childerico è regno deiecto ob ignauiam, hoc est, quia erat ad gubernandum inutilis & ineptus, Pipinum Regem creauerunt. Quare dicendum est. Si communi Reipublicæ salutis commode consulitur idoneo adiutore dato Principi negligenti, & ignaui, Papa iure potest dare adiutorem, ut in e. *Grandi supra citato*. Si vero aliter Reipublicæ pax, & tranquillitas, & salus conseruari commode nequit, nisi Princeps ob ignauiam regno spoliatur, tunc licite è regno deiecitur, ne oriantur in Populo scandala, seditiones, & mala deteriora.

CAP. V.

Quæ virtutes Reges deceant.

IN primis Regem statuo maxime decere pietatem, & Religionem in Deum: vnde primo Paralipomenon vigesimo octauo, filium suum Salomonem iam moriturus his verbis DAVID alloquitur: *Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui. & serui ei corde perfecto, & animo voluntario. Omnia corda seruat Deus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Si quaesierit eum, inuenies: Si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum.* Teste Aristotele libro septimo Politic. capitulo octauo, [In Reipublicæ administratione prima omnium est curatio rerum diuinarum] Sic ille. Nam pietas & religio in DEVM, cultusque diuinus cunctis procurationibus & muneribus, publicis & priuatis debet iure diuino & naturali anteferri. De THEODOSIO Imperatore legitur apud Theodoretum libro quinto capitulo trigesimo sexto, cum aulam suam veluti scholam, in qua ad pietatem se, suosque exercuit, instituisse, temporaque distribuisse lectionum, psalmodiarum, ieiuniorum, immo & vigiliarum. CHRISTVS Dominus dixit: *Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius & cætera.* Firmissimum est Reipublicæ fundamentum, & Religio, quæ DEO debitum cultum, & honorem defert: qua neglecta, nihil potest esse in Republica præclarum, stabile, & firmum. Vnde Augustinus in Opusculo, de duodecim gradibus

2. Par. 17.

bus abufionum, in gradu 6. Sicut paxillus, inquit, nisi bene fixus firmiter alicui fortiori adhaereat, omne quod in eo pendet, cito delabitur, & ipse solutus à vigore sua firmitate, cum omnibus, ad terram delabitur: Sic & Princeps, nisi suo Conditori pertinaciter adhaerit, & ipse, & omnia qui ei consentit, cito deperit. Tullius in orat. de Aruspice, respon. ait, Romanos non caliditate, aut robore, sed pietate, ac religione omnes gentes, nationesque superasse. Lactant. lib. de ira Dei, capitulo duodecimo, Religio, inquit, & timor Dei solus est, qui custodit hominum inter se societatem. Tolle, ait capit. decimo octavo, hoc vinculum, vita hominum stultitia, scelere, & immunitate complebitur. De Iosaphat legimus, eo quod pius, ac religiosus esset, à Domino pace diuturna, & amplissimis diuitijs, numerosissimisque exercitijs donatum, diu regno praefuisse. Contra vero, reges pietatis & religionis contemptores, infeliciter & vixisse, & decessisse. Regum est religionem colere, tueri, fouere, & conseruare.

Prouerborum vigesimo nono, Cum impij, ait Salomon, sumpsint principatum, gemit populus. Cyrillus lib. de Recta fide, ad Theodosium: Gloriosa, inquit, in Deum pietas regijs honoribus immobile fundamentum est. Impij reges misere, ac mali malo pereunt: Contra vero, pietatis cultores sine labore vincere solent, & aduersarijs praeualere. Nicephorus libro decimotercio Ecclesiasticae historiae, capitulo primo, Theodosius, ait, moriens nihil aliud filijs mandauit, quam ut eam pietatem integram seruariet, per quam eos assenserat pacem habituros, & bella sopitos, trophaeaque excuturos, & victoriam à Deo consecuturos esse. Leo ad Theodosiam Augustum, Epistola undecima, ita scribit: Pro integritate fidei Catholicae, Christianissimum Principem conuenit esse sollicitum. Et Epistola vigesima quinta ad eundem: Defendite contra Haereticos incanctum E C C L E S I A E statum, ut & vestrum Christi dixerat defendatur Imperium. Gregorius Reginae Francorum Epistola quinquagesimaseptima libro nono: Facite quod Dei est, & Deus faciet quod vestrum est. Auctori operis imperfecti in Matthaeum Chrysofomi nomen ferens, in homil. prima. Quicumque regem, inquit, placuerunt Deo, diuini regnauerunt, & prosperati sunt, & inimicos eorum humiliavit Deus sub manibus eorum. Quotquot autem maligne gesserunt, velociter & à regno, & à vita cum amara morte praefisi sunt, & humiliavit eos Deus sub inimicis eorum. Sanctus Thomas libro secundo, de Regimine Principum capitulo vltimo. Diuino cultui Rex, inquit, toto conatu incumbere debet, tanquam debito finitio: non solum quia homo est, verum etiam quia dominus, & quia rex est. Omnes autem reges, qui religiosi fuerint suum cursum feliciter consummauerunt: qui vero contra, infelicem consecuti sunt exitum. Tradunt etiam historici, quod in qualibet Monarchia ab initio saeculi, tria se invicem comitata sunt, Diuinus cultus, Sapientia Scholastica, & Sacularis potestas: qua quidem tria se inuicem per ordinem consequuntur. Sic ille, Detestetur Rex absurdas & impias voces illorum, qui dicunt Principi non tam colendam pietatem, quam dandam operam, vt sancte & pie colere videatur simulando, dissimulandoque, vt pueros talis, sic viros iuramentis fallendos esse. Haec ex Patrum Doctrina, nec ex Christiana religione, immo nec ex vera philosophia morum profecta sunt.

Decet item Reges clementia, lenitas, humanitas, mansuetudo. Qui vult amari (dixit quidam) languida regnes manu. Nihil est, dicebat Antoninus Pius, quod Imperatorem Romanum magis commendet gentibus, quam clementia. Odus (vt dixit Euripides) Deus nimis vehemens imperis. Odere eius, Gratiores moderatio. Vnde pius ille Rex, & Propheta Deum precabatur: Memento Domine David, & omnis mansuetudinis eius.

Et de Mose numerorum ad decimo, dicitur: Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines, qui morabatur in terra. Cicero in Oratione pro lege Manilia? Frugi hominem dici, non multum laudis habet in rege: fortem, iustum, seuorum grauem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem, & mansue-

tum: haec sunt regia laudes. Basilius Hexameron homil. 8. Est quidem aculeus apum regi, sed non vitur eo ad vitionem. Leges quaedam haec sunt natura, non scripta, vt tardi sunt ad vindictam, qui ad maximas potentias sunt euerti. Claudianus Poeta:

Sis pius in primis: nam cum vincamur in omni Munere, sola Deus equat clementia nobis.

Salomon quoque Prouerborum vigesimo, Misericordia, & veritas, inquit, custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius. Plutarchus in vita Demetrii: Regem Antigoniun dixisse tradunt, benevolentiam sibi semper visam optimum regni fundamentum, verissimum praesidium. Item in vita Arati: Vera ac stabilius ciuium benevolentia, optima principis custodia est. Latrones rupes, & saxa incolunt, & praecipitijs succentur: Regi autem nihil fide ac benevolentia firmitus, aut munitius esse potest. Sic ille, Procul absint à Regibus ijs adulatores, qui monent, non floccipendendum Principem si crudelis habeatur, modo hac via subditos dicto audientes efficiat. Oderint, dum metuant. Non haec veri Philosophi docuerunt, sed Tyranni, qui timeri, non coli, & amari voluerunt. Nihil violentum perpetuum. Qui amat, offendere metuit quem amat: qui vero metuit, nec amat, is odit, insidiasque, vel machinatur, vel oblatas accipit.

Tertia virtus Regum est Liberalitas: de qua dixit Polybius: Principis est benefaciendo vniuersis, liberalitate & clementia sponte subiectos gubernare. Marior Romae reperitur est, in quo scriptum erat: Potentissima dos in principes, liberalitas atque clementia. Nihil est quod magis populos turbet & ciues, quam si videant annonae caritatem, si inopia & penuria laborent, Milites donis, populus annonae abundantia penitus conciliantur.

Quarta virtus Regum, est iustitia: cuius est suum cuique tribuere. Vnde Salomon Prouerb. nono, Rex iustus, inquit, erigit terram. Rex qui iudicat in veritate pauperes, honoris eius in aeternum firmabitur. Psalmo septuagesimo optimo ait Dauid: Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam sicut regis. Traianus Praefecto praetorio dixit: Accipe hunc gladium, & si iuste imperauero, pro me victor: Sin minus, contra me. Plutarchus in vita Demetrii: Nihil tam egregium tamque proprium Regis esse videtur, quam iustitia opus. Mors enim, Timor haec, inquit, Tyrannus est. Lex autem omnium rex, iuxta Pindari poeta sententiam: Atque Reges, vt inquit Homerus, non expugnatrices urbium machinas, erant naues, sed iustitiam ab Ioue sumptam exercere, custodireque decet. Idem in vita Aristidis, iustitia quidem causa est, vt Principes amentur, honorentur, colantur. Augustinus libro quarto, de ciuitate Dei capit. quarto: Remota iustitia, quid sunt Regna, nisi magna latrocinia? Gregorius libro septimo Epistolatum. Epist. 120. Summum in Regibus bonum est iustitiam colere, ac sua cuiusque iura seruare, & subiectis non frueri, quod potestatis est fieri, sed quod aequum est custodire. Hieronymus in libro secundo Paralipomenon: Rex, & populus obedire Deo debent, & legi eius: Populus erga Regem fideliter agere, & Rex populum cum iustitia regere. Haec ille, Iustitia est, qua Rex Iudices & Magistratus constituit, leges sancit, delicta & scelera vindicat, bonos praemijs debitis afficit: Militibus, & alijs debita stipendia persoluit: honorum, dignitatum & officiorum titulos, & iura distribuit: tributa, vectigalia, & opera iusta imponit. Rex iudices constituit iuris peritos, bonos, integros, incorruptos: non delectatur seutris, adulatores, assentatoribus, detractoribus: non grauat subditos immodicis oneribus, vectigalibus, Pastoris est pecus tondere, non deglubere.

Quinta virtus, quae in Rege laudem magnam habet, est Fortitudo, & praestitum bellica. Porro fortitudo in rebus aduersis, arduis & periculosis maxime apparet. Magni, & fortis animi est, ait Cicero in lib. de officijs, nihil ex timere, omnia humana despicere, nihil quod hominis accideret potest, intolendum putare.

Sexta Retum agendarum prudentia, scientia rei militaris. Falsa prudentia est, sub specie prudentiae, dolis, astu, fraudibus vti. Absurda sunt illorum, qui Principibus

Psalm. 131.

Azor. Inst. Moral. Pars 2.

adulantur, voces, cum aiunt ea promissa seruanda, quæ regij commodis inferunt. Ita Principem seruare fidem debere, vt cum id regia utilitas flagitauerit, eam violare non debeat: Malis moribus implendam ciuitatem, vt quam liberit, vindictam sumere possit: alendas & fouendas inter subditos factiones: & boni publici studiosos & mediocriter tollendos.

Cætera mortalium in hoc statu consilia, quod sibi conducere putant. Principum diuersa fors est, quibus præcipua ad famam dirigenda. Hæ assentatorum sunt voces. Quanta erit Principis auctoritas, si fœdistragus sit, si perfidus, si periurus, si diffidens, si dissimulans? sublata fide, iustitia cum humana societate conuellit. Detestanda duo vitia, videlicet; Nunquam dicere quæ facturus sis. Nunquam efficere, & præstare quæ dixisti.

Septima Regis virtus est Magnificentia, cuius est impensis & sumptibus non parcere. Regum est magnifica templa extruere, cœnobiaz edificare, amplissimis donare redditibus, Academijs publicas erigere, Dei ministros sustentare, pauperum inopiam subleuare, captiuos redimere, viduas & orphanos alere, Hospitales domos communis pietatis gratia construere.

Non est Regum & Principum tempus conterere in minimis, vt in vulcis confingendis, quod faciebat Domitianus; in lucernis faciendis, vt Eropus Macedoniz Rex: in simulacris & cæra fingendis, vt Valentinianus: in mechanicis fabricandis, vt Ptolemæus Philadelphus Ægypti Rex: in curandis & pascendis accipitribus & canibus venaticis. nec enim debet Rex nimiaz venationi se dedere, vt Michridates Rex Ponti, aut otio, ignauiaz & socordiaz indulgere, vt Wenceslaus Imperator.

Octaua Regum virtus est, Magnanimitas: cuius proprium est magna & excessi virtutum opera præstare, honore, laude & gloria digna. Nam quamuis virtutis opus non debeat esse honoris & gloriæ studio, quæ minora sunt bona, quam virtus: at ipsa virtutum opera per se sunt digna honore, laude & gloria, quippe quæ virtuti debentur.

C A P. VI.

De Regum vitijs, & peccatis.

Nomine Regum in præsentî capite intelligimus, quosuis Principes supremam potestatem in ciuilibus, siue temporalibus rebus habentes. Vitia itidem, & peccata intelligimus non ea, quæ sunt Principum, & priuatorum hominum communia, sed ea quæ sunt propria Principum.

Turpis admodum est in Regibus immodica regnandi libido, nimia dominandi cupiditas. Vnde peccata multa oriuntur, dum Rex inique aliena regna, Principatus & ditiones quærit, vel concupiscit, aut inique parra non restituit, nulla iusta causa ab hoc excusante. *c. Quid culpatur 23. quæst. 1. cap. Si res 14. quæst. 6. Nauarrus in Manuali, ca. 25. numero primo.*

Item cum Rex inique bellum indicit, infert, aut gerit, videlicet absque iusta causa, vel contra, siue præter ius debitum alteri, & tunc secundum conscientiam cogitur ablata restituere, illata damna rescire. *S. Thomas secunda secunda, quæstione 40. articulo 1. Nauarrus in Manuali, cap. 25. numero 6.*

Item, peccat Rex, qui cum alio Rege Christiano dubiam aliquam & antiquam litem, vel controuersiam habens de aliquo Regno, Principatu, vel Ditione, quæ iure extingui non potest, eo quod superiorem non habent: neque bello dirimi, quia sunt æque potentes, & neuter alteri bellum inferre valet sine ingenti detrimento, & scandalo, renuit in arbitros omni suspitione carentes compromittere, aut recusat omnino petere, vel accipere con-

ditiones æquas & iustas, quibus pax reconcilietur, aut confirmetur. *Nauarrus in Manuali, r. 25. n. 4.*

Turpis quoque est in regibus ignauia & socordia, quæ multorum est peccatorum mater. Peccat Rex, qui regni sui arcem muniendam non curat, ita vt inde populus, vel scandalo offendantur, vel occasionem arripit cõuentioni Principum, vel coniurandi aduersus eum aut rebellandi, aut periculum probabiliter creetur, ne hostis regnum inuadat & occupet. *S. Thomas de Regimine Principum, lib. 2. cap. 11. Nauarrus in Manuali, c. 25. n. 3.*

Peccat itidem Rex, cum ob inertiam, & ignauiam publicas Regni vias non rescit, non munit, non custodit, ita vt viatores graui detrimento & damno afficiantur, *S. Thomas libro citato capitulo. duodacimo, & 15. Nauarrus libro allegato, num. 4.*

Peccat etiam Rex cum pauperibus, viduis, aut alijs personis, quas leges & iura miserabiles appellant, extremam vel grauem necessitatem passis, & ab ipso subsidium petentibus, non subuenit, cum commode possit. Peccat item, cum subditos per socordiam non prohibet ab usurpando alieno, vel à furtis, aut rapinis, adulterijs, homicidijs, periurijs, falsis testimonijs, fraudibus, dolis & iniquis artibus nocendis proximo, & æquitatem & iustitiam violandi, & secundum conscientiam cogitur rescire damna. *Richardus in 4. dist. 15. ars. 5. Nauarrus lib. supra cit. n. 8.*

Peccat insuper, cum ita negligenter se gerit, vt nihil curet abolendas populî consuetudines prauas & illicitas, veluti usuratum, contractuum lege diuina, naturali vel Canonica prohibitorum Ludorum, qui exercentur atque spectacolorum, quæ exhibentur cum probabili animi vel corporis periculo: aut cum nihil curat, si præcia rerum venalium sint iniusta: Si pondera vel mensuræ sint diminutæ, aut minores, quam leges & iura postulant. Si factiones aut seditiones fouerit, aut sedandas non curauerit: Si ob desidiam eius populus annonæ penuria, vel aliarum rerum necessariarum ad victum, caritate laborauerit: Si leges Reipublicæ vitales & salutares non dederit, aut datas, custodiendas nihil curauerit: Si necessaria ad Regiam familiam sustentandam non prouiderit. Si pecunias, & alias res pecuniæ æstimabiles, quibus Regnum defendi & conservari debet, non parauerit. *Nauarrus in Manuali capitulo. 28. numero primo secundo, & tertio: ex Sancto Thoma, & Sancto Antonino.*

Fugienda est Regibus & Principibus prodigalitas: nam regni vires enervantur & debilitantur profusis principum largitionibus: vnde fit, vt vestigalia & tributa à subditis exigantur maiora quam par sit, & debita contrahantur plura, quam æquum sit; grauissimis oneribus populus grauetur. *Nauarrus loco cit. nu. 3.*

Detestabilis est in Regibus iniustitia: Regum enim est suum ius cuique tribuere. Peccant Reges, si tributa iniqua subiectis sibi populis imponant: si antiqua augeant: abique publica Reipublicæ necessitate, & secundum conscientiam restituere debent, quæ ita extorquentur, *capitulo. Milicia, vigesima tertia, quæstio prima.* Peccant itidem, si subditos cogant sibi domos edificare, agros colere, vineas fodere, putare vites, aut alia similia facere non soluta illis debita sui laboris mercede. *Sanctus Antoninus par. 3. sit. 3. cap. 4. §. 4. Nauarrus loco cit. nu. 6.*

Peccant, cum leges iniquas condunt, videlicet contra ius diuinum, naturale, vel Canonicum: nimirum, dum Clericos, & Dei ministros vexant, impediunt, aut insectantur: Dum iura vel bona Ecclesiastica sibi arrogant & usurpant: dum sacris ædibus tamquam profanis vruntur: dum hos vel illos dispensationis priuilegio à lege diuina vel naturali sine iusta & debita causa solunt: Dum non sistant, vt Reipublicæ immunitatibus sibi iure diuino vel naturali concessis gaudeant: dum minis aut importunis precibus, aut per vim vel fraudem compellunt subditos ad donandum sibi bona sua, & secundum conscientiam debent donata restituere: neque enim talis donatio vim & locum habet: nec Reges sunt domini eorum

rum bonorum, quæ subditi iure possident. *Nauarrus loc. cit. num. quinto & sexto.*

Est quoque in Regibus maxime turpis auaritia. Peccant Reges, si leges cendant ad sua tantum commoda priuata; ad superuacaneum vestitum, victum, & vltim, ad pompas, ad conuiuia, ad voluptates, ad venationes immodicas. *Nauarrus li. 2. loc. cit. n. quarto & sexto.* Si pecuniarias multas exigant sui tantum priuati commodi gratia, non boni communis.

Peccant itidem, cum publica Magistratum aut iudicum officia vendunt, aut dant in dotem vel mercedem obsequiorum tam care, aut ijs hominibus, vt probabiliter credant, aut saltem credere debeant male hos officijs viros, aut populum sibi subditum oppressuros. *Authen. vt iudices sine quoquo suffra. Authen. de Mandatis Principum, & S. Thomas in Opusc. 21. ad Ducissam Brabantia q. 1. Nauarr. libro citato num. 7.*

Negandum non est, talia officia in bonis & patrimonijs Regum contineri, ac proinde Reges iure possunt ea vendere. Sed certe non id debent, licet enim aliquando aliquid facere, quod tamen non expedit: Cum talia officia venduntur, multa incommoda & damna in Republica sequuntur, vt id ipsa satis per se experientia docet. Panormitanus, & alij *capit. primo & secundo. Ne Pralati vices suas,* communiter docent, huiusmodi lucrum sordidum esse, & lethaliter peccare, qui accipiunt: & Siluester *verbo, Dominium, question. quarta,* vna cum alijs Summistis ait, talia officia vendi quidem posse, sed non expedire. & *Nauarrus libro citato numero septimo* dicit, monendos esse Reges ac Principes, vt lege constituent certum pretium, vltra quod nihil possint accipere Magistratus, iudices, & ceteri Reipublicæ ministri, quod si acceperint, id non faciant res suam. Exstat apud ipsum *Nauarrum Pontificia Constitutio Pij Quinti contra eos qui ambiunt officia iurisdictionem habentia,* his verbis: *Nemini de cetero liceat mediante pecunia, vel solutione, vel traditione, vel promissione aliarum rerum, etiam per interpositas personas, aut alias quouis modo faciendas aliquas dignitates, & officia, executionem & administrationem iurisdictionis habentia, procurare, assequi, & obtinere, ac si quis his presentibus contrauerit quouo modo dici, aut cenere potuerit, ipsum contrahentem eo ipso confiscatione omnium bonorum, degradationis, & amissionis tam priuilegij Doctoratus, quam quorumcumque per eum obtentorum officiorum tam secularium, quam Ecclesiasticorum, ac demum vltimi supplicij poenam irremissibiliter incurrere volumus. & infra: Et quod ubicumque, & quando cumque comportum fuerit per interpositam personam aliquas pecunias, seu alias res traditas, seu promissas fuisse alicui Curiali, familiari, vel cuiuscumque alteri persona pro officijs & dignitatibus iurisdictionis administrationem habentibus, is, qui officium huiusmodi obtinuerit, se à promissis attempta interpositione persona, huiusmodi nullatenus excusari queat: quinimo nulla admissa ignorantia excusatione, ipso iure presumatur solutionem & promissionem huiusmodi, de eorum qui dignitates & officia similia obtinuerunt, consensu & mandato penitus esse facta: eisdemque propterea poenæ subiaccere omnino intelligatur. Sic ibi. Peccant itidem Reges, qui Reipublicæ præficiunt ministros, quos sciuerint esse imperitos, vel malos, vel aliquo alio modo indignos, aut cum tales esse rescierint, ab officio non remoueat: cum possent commodè absque vilo periculo & damno: & secundum conscientiam coguntur illata damna rescire. *Scotus in quarto, distinctione decima quinta, questio secunda, articulo quarto. Nauarrus libro prædicto, numero septimo.**

Insuper peccat Rex, qui per se, vel alium condemnat hunc vel illum subditum inaudita causa, aut denegata ex se tuendi & defendendi potestate, aut non habita publica notitia ex publicis in iudicio probationibus. *vt colligitur ex sancto Thoma, secunda secunda questio, sexagesima septima articulo primo, & Caietano in summa, verbo, Homicidium.* Sententia enim, cum sit actio publica, ferenda est, non ex priuata

notitia, sed ex publica in iudicio habita. Item iuris naturalis est, ne quis non auditus, vel non defensus damnetur. *Clement. Pastoralis §. Ceterum, de Sententia, & Re iudicata. Glossa in extrauaganti. 1. de delo & Contumacia.* Quare homicida sunt ij Reges, qui hunc, vel illum subditum non auditi, aut non data facultate se tuendi secundum leges & iura veneno, prodicione, aut alio modo interfici iubent, vel officijs, dignitatibus, honoribus aut alijs quibusuis bonis, quæ non sunt ex numero eorum, quæ ad nuntum tolli possunt, priuant ex sola priuata notitia, non publica: & peccant ministri, qui huiusmodi Principum mandatis obediunt. Sunt enim mandata contra ius diuinum & naturale, in quibus Principi parere non coguntur.

Quid dicendum, si quis fuerit reus mortis ob crimen, cuius est vel infamia, vel vnus testis omni exceptione maior, vel indicia probabilia? Respondeo, tunc Regem ius habere torquendi illum, vt veritatem fateatur, & per sententiam damnetur ad mortem, iure tamen non posse illum statim morte punire.

Quid si fuerit reus mortis ob crimen notorium peccidentiam facti? Respondeo, in ca. *Euidencia de Accusatis haberi: Euidencia patris sceleris non indiget clamore accusatoris.* Notorium igitur crimen non requirit accusationem, aut probationem, *leg. secunda, §. Si publico. ff. De Adulterijs, lege. Nullum, Codicis, de Testibus,* solum sententiam postulat.

Præterea iniquæ sunt Principum leges, quibus statuitur, vt bona eorum, qui naufragium patiuntur, sint filci regij, vel alicuius alterius, neglectis, aut prætermittis dominis. *Nauarrus in Manual. capit. vigesimo septimo, numero 117. Nam l. 1. Codice de Naufragijs, libro vndecimo,* sic decernitur: *Si quando naufragio nauis expulsa fuerit ad litus, vel si quando aliquam terram attigerit, fiscus meus sese non interponat. Quod enim ius habet fiscus in aliena calamitate, vt de re tam luctuosa compendium scietur: Et cap. excommunicationi, de Raptori habetur: Illi etiam qui Christianos naufragium patientes damnata cupiditate spoliant reb. suis, nisi oblati reddiderint, excommunicationi se noverint subiaccere, & in Bulla legi solita in die Cœnæ Dominicæ, Gregorius decimus tertius his verbis excommunicationem tulit: *Anathematizamus omnes, & singulos, qui Christianorum quorumcumque nauis, tempestate in transuersum, ut dicitur, iactatis, naufragium passis, aut etiam submersis sine in ipsis nauibus sine ex eis dilapsa, & in mari, vel litore inuenta, cuiuscumque generis bonatam in nostra Tyrreni, & Adriatici, quam in quibuscumque alijs cuiuscumque maris regionibus, & littoribus rapuerint, aut scienter sibi acceperint, aut ab alijs rapta, seu accepta, scienter receperint, ita vt nec etiam ob quodcumque priuilegium, consuetudinem, aut longissimi etiam immemorabile temporis possessionem, seu alium quemcumque prætextum excusari possint.**

De hac excommunicatione *Nauarrus in Manual. cap. 27. n. 60. & 127.* Quid dicendum de statuto Principum, quo decernitur, vt nauis sit filci regij, si in ea post naufragium nihil viuum reperitur? Respondeo, iustum non esse: quia ea nauis licet sit vacua, est tamen eius, qui naufragium passus est. Quid si Princeps statuerit, vt eiusmodi nauis ad fiscum pertineat, si post certum tempus, ad publicam præconis vocem dominus non comparuerit? Respondeo, iure non posse fiscu addici: sed eius pretium pauperibus dari debet in bonum domini, nisi eo indigeat Reipublica.

Peccant etiam Reges lethaliter, qui cogunt aliquem subditum ad certum matrimonium contrahendum, vel impediunt à contrahendo. *S. Antonin. 3. par. t. 3. c. 4. §. 5.* Vnde Synodus Triden. *sess. 24. cap. 9. de Reformat. Matrimonij,* sic constituit: *Præcipit sancta Synodus omnibus cuiuscumque gradus, dignitatis, & conditionis existant sub excommunicationis poenâ, quam ipso facto incurrant, ne quouis modo directo, vel indirecto subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quominus libera matrimonia contrahant.*

Præterea peccant Reges & Principes, qui ad Sacerdotia, vel Ecclesiastica beneficia, in quibus ius patronatus habent, præsentant eos, qui ætate & scientia, & moribus digni non sunt. *Nauar in Manual. c. 25. n. 8.*

Si quæras, An Regum sit prohibere, vel curare, ne Episcopi ab sint à suis Ecclesijs ultra tempus Canonico iure constitutum, ne item Ecclesiarum bona dissipent: ne decimas fructuum, præterquam consuetas exigant, ne item Clerici arma gestent, ne prohibitas merces inuehant, ne ue extrahant, ne frumentum, quod ex suis annis redditibus colligunt, carius vendant, quam sit regia lege taxatum, ne disciplinam Ecclesiasticam infringant, delectant, vel negligant? Respondeo, hæc & alia similia Regum non esse, quia laici in Clericis potestatem & iurisdictionem non habent, vt ostendi prima parte Institutionum Moralium lib. 5. c. 12. Si obijcias, in cap. principes. 23. qu. 5. dici: principes saculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis accepta culmina tenent, vt per eandem potestatem disciplinam Ecclesiasticam moneant. Et in cap. Res autem, ibidem: res autem omnes aliter tute esse non possunt, nisi qua ad diuinam confessionem pertinent: & Regia, & Sacerdotalis defendat auctoritas, & in c. Regum. ibidem: Regum officium est proprium, sacra iudicium atque iustitiam, & liberare de manu calumniantium. vt oppresses, & peregrinis, pupillisque, & viduis, qui facilius opprimuntur à potestibus præbere auxilium: & c. Administratores. ibidem: Administratores plane sacularium dignitatum, qui ad Ecclesiarum tuitionem, pupillarum, ac viduarum protectionem, rapacitumque refrenationem constituti esse proculdubio debent. Respondeo, ex his capitulis, non colligi, laicos etiã Principes vlla in Clericis iurisdictionem habere. Solum enim in huiusmodi decretis dicitur, Regum esse, tueri Ecclesias, Dei ministros, & Ecclesiasticam disciplinam, nimirum seruato iuris Ordine, possunt corrigere, & punire laicos, in quos videlicet iurisdictionem habent, Clericos non possunt. At possunt monere Romanum Pontificem, vt curet disciplinam Ecclesiasticam ab Episcopis seruari: possunt etiam monere Legatos Apostolicos, & Ecclesiarum Antistites, vt eorum cura & diligentia Clerici in officio & disciplina Ecclesiastica contineantur.

Si item opponas, in multis Regnis Christiani populi esse leges Principum de decimis soluendis, aut non soluendis, & de alijs Ecclesiasticis rebus. Iustinianus quoque Imperator multa constituit de Episcopis, de Clericis, de Monachis, & de Ecclesiarum bonis. Respondeo, ad primum, eas Regum & Principum leges, vel latus esse auctoritate Romani Pontificis: vel non valere, nisi summi Pontificis consensu approbentur, vel confirmentur. Lex enim sine iurisdictione fieri non potest: at laici in Clericis, in Ecclesijs, in ecclesiastica bona ius non habent: tametsi tanquam Romani Pontificis ministri, de his statuere queant: tunc enim id faciunt ex potestate sibi à Rom. Pontifice commissa & demandata. Quare leges supradictæ Iustiniani Imperatoris vim & locum non habent, nisi quatenus iure Canonico aut Ecclesiæ auctoritate fuerint approbatæ vel confirmatæ.

Si quæras, An Regum & Principum sit inspectio in sacra tuendi magis, quam cognoscendi causa? Respondeo minime, hæc enim Episcoporum & Sacerdotum est, quibus sacra commissa sunt. Regis est seruato iuris ordine ecclesiarum patrocinium: Rex vt patronus, vt tutor, vel defensor, vim, fraudes, turbas, seditiones malorum hominum ab Ecclesijs arceat, externa pacata & quieta reddat. Sacra Episcopis & sacerdotibus relinquat. Vnde August. traçt. 11. in Ioannem: Pertinet hoc ad Reges saculi Christianos, vt temporibus suis pacatam velint habere matrem suam Ecclesiam. Leo primus ad Imperatorem Leonem. Debes Imperator incunctanter aduerti ere regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesie præsidium esse collatam. Ambros. in Epist. ad Valentin. Cum enim omnes homines, qui sub ditione Romana sunt, vobis militent, Imperatoribus terrarum atque Principibus, tum ipsi vos omnipotenti Deo & sacra fidei militatis. Atque militia primum sacramentum

est, tueri salutem, commoda & dignitatem eius cui militamus. Ita, 49 ait: Erunt Reges nutritij tui, & Regina nutritrix tua. Iterum: Edificabunt filij peregrinorum muros tuos, & Reges eorum ministrabunt tibi.

Numquid Regum est curatio rerum diuinarum? Quidam fatentur & probant, quia olim cum apud Gentiles, Regnum & Sacerdotium erant duo munera coniuncta. Diogenis Pythagorici sententia fuit, in rege tria requiri, vt sit belli Dux, Iudex & Sacerdos. De Numa dicit Liuius, Tum Sacerdotibus creandis animum adiecit, quamquam ipse plurima sacra obibat, ea maxima, qua nunc ad Flaminem Dialem pertinent. Item Augustus Pontificem Maximum imperio iuauit, & idem secuti sunt cæteri Imperatores, qui simul Imperatores erant, & Summi Pontifices: tum etiam apud Hebræos Dauid Rex sacra curauit & ordinauit, Cantores instituit, Sacerdotes reprehendit, quod humeris suis non impouisset arcam Domini, & benedixit populo in nomine Dei. Salomon abiecit Abiathar, necessest Sacerdos Domini, & posuit pro eo Sadoch Sacerdotem. Iosua duxit populum, & præcipit Leuitis & Sacerdotibus, quando vel arca Domini mouenda esset, vel populus circumcidendus. Dicendum est, in ecclesia Evangelica Christum Dominum diuissime Sacerdotium à Regno. Sacerdotibus commisit curam rerum diuinarum & sacrarum. Quidquid ligaueris super terram: & reliqua dixit Apostolis.

Sunt igitur duo munera distincta in Ecclesia: Ecclesiasticum, & Regium: huius est cura ratio rerum ciuilium, illius rerum diuinarum.

An Rex tuta conscientia possit in regno permittere liberam religionem: hoc est, vt impune quisque colat Deum arbitrato suo? Respondeo, minime, nihil magis animos alligat, quam vnus Dominus, vna fides, vnus baptisma. Ephes. 4. Solliciti seruato veritate spiritus in vinulo pacis, licentia non solum gignit & nutrit dissensiones, sed etiam auget atque confirmat. Iulianus Apostata, teste Ammiano, vt dispositorem roboraret affectum, dissidentes Christianorum Antistites cum plebe discissa, in Palatium intromissos monebat, vt ciuilibus discordijs confopitis, suæ quisque Religioni seruiret intrepidus, quod agebat ideo obstinate. Optatus Mileuita. & Augustin. epist. 166. aiunt de Iuliano: Eo modo putans Christianorum nomen posse perire de terris, si unitati Ecclesie, de qua lapsus fuerat, inuideret, & sacrilegas dissensiones liberas esse permitteret. Nec est, quod obijcias Anastasium Imperatorem, & alios Imperatores Christianos permisisse liberam Religionem. Non admittimus huiusmodi exempla: quia contra, vel præterius id fecerunt: rati eo modo plura & deteriora mala ciuitari: libera Religione impune permessa pax dirimitur, securitas euertitur.

Nec est, quod obijcias apud Paganos liberam esse Religionem vanam, & tamen apud eos pacem seruari. Respondeo, apud eos esse varias inanium Religionum sectas, cum pace, quia non sunt apud eos publicæ conciones, quibus alij aliorum sectas confutent, aut hi vel illi dicant suam sectam esse ad salutem æternam necessariam, & nullum in alia secta saluum esse posse.

An Rex tuta conscientia queat permittere, vt in diuinis, siue in religione aliquid quis innouet? Respondeo, hoc esse munus summi Pontificis, videlicet curare, ne quis in Religione aliquid innouet: ipse est, interpretari declarareque ea, quæ sunt in Religione obscura, ambigua & dubia. Nihilominus Christiani Reges, vt patroni & defensores Ecclesiæ curare debent, vt consulo Romano Pontifice, & admonito atqueant religionis innoatores Ioseph. lib. 11. contra Apionem. Apud Athenienses lex erat, vt eos qui verbum effarentur præter leges, de Deo receptas, sine vlla venia Magistratus punirent. Apud omnes gentes eiusmodi innoatores coerciti & puniti sunt. Apud Græcos Socrates & Pythagoras damnati: Anaxagoras & Aristoteles accusati. Quiores, inquit Liuius libro 39. patrum auroque ætate negotium Magistratus datum est,

vt sacra

ut sacra externa fieri viderent. In Concil. Toleran. 6. sic habetur: *Ut quisquis succederent temporum Regni sortiretur a patre, non ante consideret Regiū sedem, quam inter reliqua conditionum Sacramenta polliceretur, non permissurum se degere in Regno suo eum, qui non est Catholicus. Si vero postquam ad regni gubernacula accessisset, huius ipse tamerator existeret promissi, esset anathema Maranatha in conspectu sempiterni Dei, & pabulum esseretur ignis aeterni. Extat in Codice tituli de hæreticis, & alijs titulis multæ leges contra Arianos, & alios hæreticos constitutæ, videlicet Constantini Magni, Theodosij Senioris, Arcadij, & Honorij, & Theodosij Junioris. Dion Cassius li. 52. Eos vero, qui in diuinis aliquid inuouant, odio habet, & corce, non Dei solum causas, quem tamen, qui contemnit, nec aliud sane magni quidem fecerit, sed quia noua quedam numina hi tales introducentes multos impellunt ad mutationem rerum. Vnde consuetudines, seditiones, conciliabula existant, res profecto minima conducibiles principum. Et de Religione inani, & falsâ Deorum loquebatur Dion Cassius. Laetan. li. 5. c. 20. Nihil est in rebus humanis Religione præstantius, eamque summa vi oportet defendi, Et li. 4. Inst. c. vlt. Religio vnica Deo tenenda est: nam hic est fons veritatis, hoc domicilium fidei, hoc templum Dei: quod si quis non intrauerit, vel à quo si quis exiuerit, à spe vitæ & salutis aeternæ alienus est.*

CAP. VII.

De Principibus.

Primo quaeritur, Quinam appellatione Principis intelligatur in iure? Respondeo, cum Glo. in c. Fundamenta. §. Proinde, in verbo Princeps, de elect. in 6. Principem dici eum, qui primum locum habet. Princeps aliquando late sumitur: uti docet Cardinalis in Clem. 1. de Testib. in 2. Notabilia: & tunc Princeps dicitur quilibet, qui primum locum tenet: ita ut ipsi etiam Imperatores, & Reges Principes vocentur, & ut ait Alexander in c. Luxuriosa. §. Ecclesia, dist. 35. etiam ipsi Ecclesiarum Antistites dicuntur principes: Immo viri primarij, quicumque sint illi, principes viri nominantur, id est, primi inter alios. Sumitur etiam Princeps aliquando pro filio primogenito Regis, ac ita Primogenitus Regis Angliæ dicitur princeps Valliæ, Primogenitus quoque Legionis, & Castellæ, Portugalliæ, Scotiæ nominatur princeps, sicut Primogenitus Regis Franciæ vocatur Delphinus, quia eius est Delphinatus. Aliquando vero principes appellantur, qui ciuitatis alicuius vel Prouinciæ administrationem habent à Rege, & ita olim Regno Neapolitano ij, qui ab Imperatoribus Græcorum præficebantur certis ciuitatibus, vel populis, vocari cœperant more Græcorum: qualis olim fuit Princeps Cupuanus, Princeps Tarentinus, Princeps Salernitanus. Et hinc est, ut in eo Regno sint multi Principes, cum tamen in alijs regnis pauci inueniantur.

Aliquando Principis nomen eum tantum significat, qui supremam habet potestatem in ijs prouincijs, & populis & gentibus, quibus præfice: sic Imperator, Rex, Summus Pontifex, Principes vocantur: sic sumitur, cum diximus Principis est, vltimas testatorum voluntates iustis de causis mutare: Principis est, monetam cudere, bellum hostibus indicere, indictum gerere.

Secundo quaeritur, An Princeps sit prærogatiua honoris, & dignitatis maior Duce, Marchione, & Comite? Respondeo, esse maiorem. id docet Paris in tractatu de Re militari. 7. §. An Princeps.

CAP. VIII.

De Ducibus.

Primo quaeritur, Quis proprie sit, & nominetur Dux? Respondeo: Duces appellabantur, qui summum in militia imperium obtinebant: qui si commissio prælio victoriam consequerentur, Imperatores conclamatione mili-

tum vocabantur. Vnde Lilius lib. 9. Lat. primum et ordi ar, inquit, à Ducibus comparantur, haud equidem ab uno egrugium ducem fuisse Alexandrum. Sic ille. Interdum autem Dux appellatur, cui pars Imperij ab altero superiore mandata est. Cicero Officiorum tertio: M. Artilius Regulus cum Consul iterum in Africa ex insidijs captus esset Duce Xantippo. in l. Conuentum. ff. de Pactis. publica conuentio est, quæ fit per pacem, quoties inter se duces belli quadam paciscuntur. Sic à Cæsare Duces sæpe appellantur, qui Legati ipsius erant, & Imperatore absente summam potestatem habebant: ut Labienus apud Cæsarem lib. 6. de Bel. Gallico. cuius hæc sunt verba ad milites: Præstate eandem nouis ducibus virtutem, quam sapienter Imperatori præstistis. Atqui hi nonnunquam Consulibus insignibus utebantur, & poterant dimitti ab Imperatore ignominie causa, ut scribit Vlpian. l. 2. ff. De his qui notan. in famia. Tacitus de Moribus Germanor. Reges, inquit, ex Nobilitate, Duces ex virtute sumunt: nec Regibus infirma, aut libera potestas: & Duces exemplo potius, quam Imperio: si prompti si conspici, si aucte aciem agant, admiratione præstant.

Aliquando Duces dicebantur, qui summum quidem Imperium obtinebant. Comites vero ij, quibus Imperij pars mandata erat. Cicero in Oratione pro Marcello: Huius autem rei, inquit, Cæsarem alloquens, tu idem Dux es & Comes. Postea vero Duces dicti sunt, quibus Rex, aut populus Regionis alicuius administrandæ potestatem dedit. Saxo libr. 3. Qualibet prouincia Theutonica terra suam habet Palatinum, Saxonia, Bavaria, Franconia, & Saxonia, quæ antequam à Romanis superarentur, regna fuerunt, à quibus ipsa in Ducatus nomina fuerunt permutata. Caroli Magni tempore Duces dicebantur, quibus duodecim Comitatus suberant. Theodolphus in Anno 849. Tassalonem, inquit, in Ducatu Baiuorum collocavit, per summum beneficium: Gryphonem vero partibus Neustria misit, & dedit ei duodecim Comitatus. Eum locum imitatus Aimonius lib. 4. c. 61. Tassalonem, ait, in Ducatum restituit. Gryphonem vero more Ducum, duodecim Comitatus donauit. Duces itaque sunt Regionis vel Prouinciæ præfecti, siue præfides. Greg. Turon. lib. 9. c. 7. Cum Ducatum urbium Thronica, atque Picauji administrauit: ad huc, & Vici Iulienis atque Bernarda urbium Principatum accepit. In lib. Feudorum, tit. Quis dicitur Dux, Marchio, Comes c. 1. legitur: Qui à principe de Ducatu aliquo inuestitus est, Dux solito more vocatur. Duces olim apud Romanos dicebantur hoc nomine militum duces: at vero ab Imperatoribus Romanis, præsertim à Carolo Magno, & posteris, qui deinceps sunt consecuti, Ducatus nomine, dignitas regalis est, quæ à Rege, siue Imperatore conceditur, appellati cœpit.

Secundo quaeritur, Quanta sit Ducum antiquitas, & quæ origo eorum prima? Respondent quidam Blondum secuti in descriptione Marchiæ Taruiniæ, Longobardos Reges fuisse primos, qui Ducum dignitatem, & titulum in Italiam introduxerunt: Vnde postea in ipso Romano imperio remansit, & inde ad alia Christianorum Principum regna manauit. Sed ex historijs constat Narsetem, qui post Belisarium à Iustiniano Imperatore missus est in Italiam, uti eam administraret, se vocasse Ducem Italiæ, ut ex Sigonio patet lib. 1. de Regno Italia.

Et deinde Longinus, qui fuit primus Exarchus ab Imperatore Constantinopolitano missus, ut eam Italiæ partem, quæ Imperatori parebat, gubernaret, non se Ducem, sed Exarchum appellauit, instar eius, qui toti Africæ Imperatori iubeatæ præerat, & Exarchus Africæ dicebatur. Et cum Longinus sedem suam Rauenne, non Romæ locasset, prouinciarum, ut Sigonius ait, Consularibus, Correctionibus, Præsidibusque sublati singulis ciuitatibus singulos Duces imposuit, & varios eis ad reddenda iura Iudices assignauit, misitque Romam præfectum, qui Verbum administraret: & hunc vocauit Ducem Romanorum, & inde tota ea pars, quæ huic Duci patebat, dici cœpit Ducatus Romanus, ita vt ex eo tempore, monetæ etiam genus quoddam Ducatus dictum sit Du-

tus Ro-

tus Romanus. Longobardi itaque eo tempore Italiam inuaserant, à Narsete in eam Prouinciam euocati: in qua Ducatus quatuor insignes, & primarios constituerunt. Nam Foro Iulij capto, primum Ducatum Foroiuliensem Alboinus primus Rex Longobardorum instituit, quem Guisulpho nepoti concessit Anno salut. D L X V I I I. Deinde idem Rex Alboinus in Umbria cepit Spoletum: in qua secundum Ducatum Spoletanum creauit, & in eo Ducatu Faroaldum constituit, qui fuit Primus Dux Spoletanus Tertius Ducatus fuit Beneuentanus. Nam Autharis, tertius Longobardorum Rex Beneuento expugnato, totum Samnium in Ducatum formulam redegit, & Beneuenti Zononem primum Regem instituit Anno Domini D. L X X V I I I. teste Sigonio. Quartus Ducatus, ut testatur Blondus, fuit Taurinensis. Fuerunt deinde alij Ducatus instituti, uidelicet, Perusinus, Romanus, Tuscus, Campanus.

Carolus Magnus, deuictis Longobardis, eorum Regnum, in Italia sibi uendicauit, & Ducatus, à Longobardis, in Italia constitutos, Patrijs uiris concessit. Et cum Longobardi antea Ducatus darent ad vitam eorum, quibus dabant, non perpetuo ad eorum posteros transmissos, nullum in eis uis filijs, & nepotibus, concedebant, ut Blondus scribit. Carolus Magnus cepit dignitatem concedere, eo iure, ut transfret etiam in posteros, ita tamen, ut Ducem iuramentum sese Imperatori obligarent. Et hinc nati sunt feudorum usus: quod institutum seruauerunt postea qui Carolum Magnum Imperatores consecuti sunt, & Germanorum Reges. Vnde temporibus Caroli Magni, & posteriorum eius, & deinde Germanorum Regum creati sunt multi Duces per Italiam, Galliam, & praesertim Germaniam, in qua sunt multi ducatus, quorum est origo antiquissima.

Tertio quaeritur, An Dux honoris, & dignitatis praerogatiua sit maior Marchione, & Comite? Respondeo, uariorem esse: nam si secundo Feudorum tit. Quis dicatur Dux. s. secundo. tres dignitates ponuntur, & primo loco Dux, deinde Marchio, & tertio loco Comes numeratur. Coram Rege Dux manet cooperto capite, & subsellium habet, cum tamen Marchiones, & Comites aperto capite, & stantes sint. Aliqui item Duces diadema & coronam habent, quam accipiunt cum inaugurantur.

Quarto quaeritur, An Duces sint Regibus subiecti? Respondeo, inter Duces quosdam esse, qui supremam in ciuilibus, & temporalibus potestatem, & iurisdictionem, instar Regum habent: & hi Regibus subiecti non sunt. Alij Duces sunt Regibus subiecti, tales sunt multi Duces in Gallia, & Duces in Castella, Aragonia, Portugallia, Betica, item in Sicilia, in Regno Neapolitano, in Anglia & Scotia. Primi generis Duces in suae ditionis locis id possunt, quod est Regum, quia alium in ciuilibus, & profanis superiorum nec habent, nec agnoscunt. Secundi uero generis Duces supremam non habent potestatem, sed restrictam, tantam uidelicet, quantum ipsis Reges concedunt: unde ea non possunt, quae sunt Regibus, uel supremis Principibus reseruata.

Quares, utrum ea possint uel praescriptionis, aut consuetudinis longo temporis decursu firmatae? Respondeo, non posse, quia noluerunt Reges, ut ea sibi Duces acquirerent, nisi ipsorum priuilegio; quare ius non habent iudicandi, uel gerendi bella, cudendi monetam, uel uectigalia imponendi: Immo etiam si Rex liberam illis facultatem concedat, quae uectigalia imponant, ea facultas finita, & extincta censetur, si semel imposuerunt, nisi Rex aliud expresserit. Quo fit, ut nequeant illi subditis noua uectigalia constituere, uel antiqua augere.

Quinto quaeritur, Quorumnam sit Duces creare? Respondeo, Imperatorum, Regum, & Romanorum Pontificum, praesertim in locis, & prouincijs Romanae Ecclesiae temporali potestati subiectis. At uero quidam Duces sunt qui electione, & suffragio constituuntur, ut Dux Venetiarum, Dux Genuesium: hi uero Duces suprema potesta-

te, & iurisdictione carent, quia ea est penes Rempublicam, siue Senatuum: habent tamen praerogatiuam honoris in Senatu cogendo, & dissoluendo, in sedendo, & in alijs pietisque.

CAP. IX.

De Marchionibus.

Primo quaeritur, Quinam sint & dicantur Marchiones? Marchio dictus est à marchia: siue marchia: & marchia, limitem significat à marchi Germanica uocabulo, quo limes designatur. Regino libro secundo Chronici. in Anno D C C L X X X V I I I. Post bac Carolus, inquit, Ratisbonam uenit, ibique marchas, & fines Baioariorum disposuit. Aimonius libro quinto. Ludouicus Neustriam marchis suis habere, & Carolemannus Burgundiam & Aquitaniam marchijs suis obtinere. Albertus Craetzius in Vandalia, libro tertio, capitulo decimo sexto. hoc uocabulum existimat deductum esse à uulgaris Saxonum lingua, apud quos marchia significat districtum unius ditionis. Scribit Paulanias, libro decimo, Gallos equestrem pugnam instituisse, ut singulos equites selectos equis sequerentur alij duo, qui domini equo occiso, suum submitterent, quique Domino, & sibi inuicem auxilio, & supplemento essent: Et hanc equestris pugnae institutionem uernaacula lingua ipsi Galli uocant Trimarchisiam, quod singuli equites constarent ex tribus. Equum enim ipsi marcham appellant. Vnde nunc etiam Brittones, qui praesertim Gallicam retinuerant, simul & Britannii Montani, quos Angli VVallos nominant, equum, marcham dicunt. Et ita in l. Baioariorum habetur: Si equus est, quem march. dicimus: & in alia lege: Si quis aliquem de equo suo deposuerit, quem march VVallo uocant. Et in l. Alemannorum: Si talem equum inuolauerit, quem Alemanni march dicunt. Marchio igitur est is, qui limitum certo regni, cum imperio praesit. Est enim uox Francorum & Germanorum, Aimonius libro quinto, capitulo undecimo. Reliqui Marchiones qui fines regni tuentur, & hostium arcere incursus. Aimonius libro quinto. Robertus Comes Parisiorum, frater Odonis Regis, Marchio Francorum uocabatur. Albertus Craetzius in Vandalia, Marchiones appellat, Praefides prouinciarum, & nomen ait esse Saxonicum, & ab alijs uariationibus uisuratum. Sic, inquit, dictus est Marchio Misnesis, Palensis, Syrius, Morauia in Germania; & in Italia, Marchio Taruisina, Anconitana, Mantuana, Ferrariensis. Ex his intelliguntur, quae interpretes de Marchionibus tradiderunt, in libro secundo Feudor. titul. Quis dicatur Dux, Marchio, Comes, habetur. Qui uero de Marchia à Principe inuestitus est, Marchio dicitur. Dicitur autem Marchio, quia marcha, ut plurimum iuxta mare sit posita. Alciatus in Traict. de singulari terramine, capitulo trigesimo secundo, ait, Marchionis nomen Gothicum esse, ac proinde ualere, ac si Magistrum equitum dicamus, quia marcham Germanicum equum dicunt, & marchare, equitare. Vldaricus Zafius in traict. de feudis par. quint. principali numero quarto. putat, marcham, uocabulum esse Gothicum, & significare Praefectum limitum. Romani etiam Imperij limites constituerunt, in quibus aduersus hostes milites, & eorum duces excubabant: quibus concessum est, ut sibi acquirerent, quae de hostibus caperent. Sed certe Marchionis nomen est, non antiquum, sed nouum à Longobardis, aut certe post Feudorum iura, & usum inuectum: is enim, qui in Prouincia iuxta mare sita praeficiebatur, Marchio uocari cepit. Postea uero factum est, ut Marchiones dicantur, qui uni ciuitati, uel oppido praesunt.

Secundo quaeritur, Utrum Marchio, honoris & dignitatis praerogatiua sit Comite maior? Ex c. 1. r. Quis dicatur Dux, Marchio, Comes, li. 2. Feudorum constat, Marchionem Comiti praecellere: primo enim loco ponitur Dux, secundo Marchio, tertio Comes. Ordinis enim litterae ratio

habe-

habetur in Iure, nisi aliud exprimat, *Et ita Baldus & ceteri Iuris Interpretes*. At teste Chaffaneo in *Cathalogo Gloria mundi. part. quinti. Considerat. 47.* in Germania & Gallia Comites Marchionibus præferuntur: quod verum necne sit in vniuersum, dubium mihi est: id enim fortassis in quibusdam Comitibus locum habet: cuiusmodi sunt Comes Flandriæ in Belgio, Comes Campaniæ, & Comes Burgundiæ in Gallia, & Comes Palatinus, vnus ex Electoribus Imperatoris: In Italia vero, Sicilia, Hispania, Anglia, Scotia, Regno Neapolitano Marchiones Comitibus anteferuntur. Si quis item Marchio sit simul, & Comes, prior est eo, qui solum est Marchio: nam quemadmodum duo vincula arctius ligant quam vnus, sic duæ dignitates potiores sunt vna. *Isaon in l. re conuicti. ff. de Legatu. 3. num. 17. & seqq.*

CAPVT X.

De Comitibus.

Primo quaeritur, Qualem dignitatem Comes habet? Respondeo, Comitum nomen aliquando esse generale: vnde Comites dicebantur, qui Imperatorem vel Regem comitabantur in bello. Fouere item Comites sacrarum largitionum, & rerum priuatarum Comites, & Sacri Palatii, & Comites Orientis. Item Comites erant, qui Prouincias administrabant. Sunt & Comites Palatii, qui ab Imperatore, vel à Romano Pontifice ius, & potestatem habent aliquos legitimis natalibus restituendi, vel creandi tabelliones, vel dandi tutores. In præfenti vero, Comes est, qui specialem dignitatem habet ab Imperatore, Rege, vel Romano Pontifice. Vnde capit. primo. titulus. *Quis dicitur Dux, Marchio, & Comes, lib. 2. Feudorum*, habetur: *Qui vero de aliquo Comitatu inuestitus est, Comes appellatur.* Et Comes dignitatem vna cum administratione, & iurisdictione habet. Comes item Baroni præfertur, & Regalem dicitur dignitatem habere, hoc est, quam Rex, vel Princeps concedere solet. Chaffaneus in lib. sup. cit. *Rex*, inquit, *habet sub se decem Duces: Dux, decem Marchiones: Marchio habet sub se decem Comites: Comes decem Barones: Baro, decem Feudatores.* Sed hæc modo in vsu non sunt, sed sunt, & fuerunt Reges, qui nullos sub se Duces habuerunt: & sunt Duces, quibus multi Comites parent, & alij, qui nullis Comitibus præfunt: & sunt Comites, in quorum ditione, & potestate sunt alij Comites: in his enim dignitatibus, multa vsus, & consuetudo mutauit, & quotidie mutatur: quare consuetudini standum est.

Quæritur, Qui Comitum nomine intelligantur? Comites apud veteres ij dicebantur, quibus pars Imperij cum potestate demandabatur. Vnde Comites appellari ceperunt, qui Proconsules, Procuratores in Prouincias euntes comitabantur: vel Senatus, vel ipsorum Magistratum voluntate, & iudicio erant eorum in publicis negotijs adiutores, & administrati: cuiusmodi sunt Quaestores, Legati, Scribæ, Accusij. Postea vero Comitum nomine Iurisperiti Prouincialium Magistratum Assesores appellati sunt: quos Magistratus arbitratu suo delectos secum deducebant. Vnde Paulus l. duodecima, §. primo. ff. de vacationi. & Immunitatibus: *Comites Praesidum, Proconsulum, Procuratorum, & Caesaris à muneribus, vel honoribus, & civilibus vacant.* Idem etiam in l. *Senatusconsulto. ff. de offi. Praesidis, & l. administrant. ff. de excusat. iur. ele. & l. diem functio. ff. de offi. Assessor. Sueton. de Iulio Cesare. cap. 42. Plinius libro nono, capitulo trigesimo.*

Comites sacrarum largitionum, quorum frequens mentio est in Inscriptionibus variarum Constitutionum in Codice Iustiniano, & Theodosij: ij erant, qui thesauris sacris, id est, Imperatoris, & Augustalibus pecunijs præerant: qui quidem liberalitatis, & donorum curam gerebant: ut docet Chaffaneus lib. 6. de Comitibus sacrarum largitionum: qui etiam dicebantur Comites sacri Palatii.

Comites rerum priuatarum, quorum sit mentio in l. 3. C.

de bonis vacantibus. lib. 10. & l. vlt. C. de petito. bonor. subdito. 10. dem lib. erant Gubernatores prius ex substantia Principis, ut colligitur ex Chaffaneus lib. 6. in Formulis.

Comes sacri patrimonij, cuius sit mentio in *l. vlt. de offi. Comitum sacri patrimonij in Codice*. is erat qui patrimonium Principis curabat. Chaffaneus lib. 6. in Formulis.

Comes sacri Palatii, præerat Palatio Imperatoris. l. 1. C. de Comitibus sacri Palatii. Chaffaneus ibid.

Comes sacri stabuli, erat equorum præfectus & rector, nunc vulgo Comes stabulis dicitur. Aimonius lib. 3. ca. 70. *Londogisus regulum Propositus equorum, quem vulgo Comes stabilem vocant.* Regino libro 2. eodem anno *Burchardum Comitem stabuli sui, quem corrupte Comes stabilem appellamus, cum elasse misit Classicam.*

Comes militum in l. 1. C. de offi. Vicarij. & l. nemo. C. de Assessor. militibus præerat. Et in partibus Orientis duo erant, vnus per Ægyptum, alter per Isauriam.

Comes horrearum in l. 1. C. de Pistoribus lib. 11. erat Curator pistrini Principis, habebatque mancipia quædam Purgandis horreis adscripta, coquendoque pani Principis.

Comes Archiatorum l. 1. *Qui à præbita 1190. C. Theodosij*: de cuius dignitate scribit Chaffaneus lib. 6. *Variarum*, vbi dictum munus, & officium explicat.

Comites auri, Comites formarum, riparum, Aluminum, quorum omnium sit mentio in lib. 11. §. 12. Cod. Chaffaneus lib. quem proxime ante memorauimus.

Comes commerciorum in l. 1. de Annona, & caritate. leg. 2. C. *Quæ res vendi non possunt*: is erat, qui negociationes curabat, & commercijs præerat: cui licebat sericum à Barbaris comparare.

Comes domesticorum in l. *destituenda*, C. de Aduocatis diuersor. iudicum, l. *neminem*. C. de decurionibus. libro decimo, præerat domesticis, & vnus erat Comes equitum, alter pedum.

Comes domorum is erat, sub cuius iurisdictione erant plurimi coloni & ingulini domorum & possessionum multarum, quæ ad Principis patrimonium pertinebant.

Comites scholarum l. 3. C. de offi. Magistr. & extr. tit. de Comitibus. & Tribunus scholarum in C. lib. 12. hierant, ad quos scholarum gubernatio pertinebat.

Ex his percipitur, quo modo intelligenda sint, quæ de Comitibus scripserunt Iuris interpretes, quæque nos hætenus diximus.

CAP. XI.

Quædam generatim de Ducibus, Marchionibus, & Comitibus.

Primo quaeritur, An quæ sunt supremo Principi iure communi reseruatæ, ea possint inferiores Principes, Duces nempe, Marchiones, & Comitibus, vi præscriptionis, vel consuetudinis, sibi acquirere? Respondeo, posse præscriptione, & consuetudine firmata longissimo temporis decursu, cuius initij memoria non extet: alioqui non posse. Abbas in cap. super quibusdam, de verbor. signif. num. 2. & in cap. vltim. de Consuetudine, Antonius de Imola ibidem. Vnde colligit Panormitanus in prædicto capitulo. Super quibusdam, posse Dominos inferiores, & ciuitates præscribere sibi potestatem, & ius restituendi legitimis natalibus, & famæ: creandi tabelliones, & concedendi aita similia, quæ sunt reseruatæ Principi, si præscriptio sit confirmata longissimi temporis lapsu, quod hominum memoriam excedat. Hoc idem docent cum Abbate Siluester in verbo *Gabella, tertia, questione secunda, numero quarto*. Tabernijs in verbo, *Pedagia, questione prima, numero secundo*, nam præscriptio, & consuetudo longissimi temporis processu munita, cuius initium in memoria hominum non est, ius & titulum dat, & privilegij vim habet, *Glossa in capitulo præfato super quibusdam, in verbo: Non exeat, Abbas, ibidem, numero*

mero octauo. Ioannes Andrens in capitulo secundo, de prabend. Hoc autem locum habet in his, in quibus aliquis est capax potestatis & iurisdictionis, in alijs non item, testibus Abbate, & Ioanne Andrea in locis supr. citat.

Is enim qui ciuilliter possidere non potest, nec etiam præscribere potest: Et ideo laicus vi præscriptionis sibi non acquirit ius, & potestatem in his, quæ spiritualia sunt. Quare, vt ibidem proxime dicti Auctores affirmans, post pacem Constantiæ compositam inter Imperatorem Henricum, & ciuitates Italiæ, multæ ciuitates sibi compararunt mixtum, & merum Imperium, quum sit vnum ex his, quæ Principi referuantur.

Hinc etiam est, vt pleræque ciuitates Italiæ, & earum Domini acquirerint ius noua vestigalia imponendi, & antiqua augendi: cum tamen hoc non possit, nisi Princeps, vt fufius alio in loco dicemus.

Secundo quæritur, Quorum sit Duces, Marchiones, & Comites creare? Respondeo, esse Imperatorum, Regum, & Romanorum Pontificum: ac ideo prædictæ dignitates, Regales esse dicuntur, quia nimirum eas dare, supremi solum Principis est.

Potest itidem Imperator, & Romanus Pontifex, vel Rex, in sua ditione alicui concedere nomen, & titulum Magni Ducis, vel Magni Marchionis, vel Comititis: ita tamen, vt id fiat saluo, & integro iure cæterorum Ducum, Marchionum, & Comitum, nec enim Princeps creditur cuiuspiam priuilegium concedere, quod iuri cæterorum noceat.

Item, prædictæ dignitates aliquando conceduntur à Principe, nomine, & iure feudi, cap. x. de his qui feudum dare possunt, & lib. 1. Feudo. vbi legimus. Feudum dare possunt Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatissa, Præpositus, si antiquitus eorum fuerit feudum dare. Marchio & Comes feudum dare possunt, qui proprie regni vel Regis Capitanei dicuntur. Et cap. 1. iii. Quis dicatur Dux, &c. lib. 2. Feudorum, Duces, Marchiones, & Comites dicuntur à Principe feudum accipere.

Aliquando vero eæ dignitates nomine, & iure feudi non habentur: cuius generis sunt ij Duces, Marchiones, & Comites, qui superiorem in Ciuilibus nec habent, nec agnoscunt, nec urbem, oppidum, castrumue cui præfunt, ab vilo acceperunt: quamquam existimo, Duces, Marchiones, & Comites olim ab Imperatoribus, vel Romanis Pontificibus beneficiarios, & tributarios, & vt vocant, Feudatarios esse constitutos: postea longissimi temporis lapsu feudum soluere desisse ipsi Imperatoribus,

Romanis Pontificibus coniuuentibus, tacentibus & nihil petentibus.

Finis Libri Vndecimi.

IOANNIS AZORII LOR- CITANI E SOCIE- TATE IESV,

INSTITVTIONVM MORALIVM Pars secunda:

LIBER DVODECIMVS,

De Charitate in Deum quadam breuiter
dicuntur.

CAPVT I.

Hactenus, Deo bene fauente, egi de Charitate, quæ parentibus naturalibus, spiritualibus, ciuilibus, & consanguineis, siue cognatis, debetur: Reliquum est, vt nunc agam de Charitate, & Amore, quo quisque suum Proximum prosequi debet. nam ad quartum Decalogi præceptum reducuntur officia Charitatis in proximum.

Antequam vero de Charitate in Proximum disputo, pauca quædam repetam de Charitate, qua Deum amare ex toto corde debemus.

Primo quæritur, Quanam ratio sit, qua Deus charitate, ex toto animo & corde diligitur? Scholastici Theologi in 3. distinct. 27. quærunte his verbis: Quæ sit ratio, sub qua Deus est charitatis obiectum: Conueniunt omnes, Deum esse obiectum Charitatis, vt est primum, & summum, infinitum, ac immensum in se, & ex se, & per se Bonum. Vnde charitate diligitur Deus secundum omnem rationem absolutam, & relatum, qui est in se, ex se, & per se bonus. Dixi, secundum omnem rationem bonitatis absolutæ, & relatæ, quam habet in se, ex se, & per se, absque comparatione vlla ad res creatas: nam charitate diligimus Deum non solum iustum, sapientem, omnipotentem, sed etiam Deum Trinum & vnum, Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: & hic amor est amicitie, & beneuolentiæ, quia amamus Deum propter ipsam, non propter nos. Quare Amor est concupiscentiæ, non beneuolentiæ, & amicitie. cum Deum diligimus vt creatorem omnium, gubernatorem, conseruatorem redemptorem, saluatorem, & datorem gratiæ, & gloriæ sempiternæ: tunc enim diligimus Deum ad bonum nostrum.

Dices: Quomodo ergo S. Thomas prima secunda quæst. 109. artic. 3. ad 1. ait: Charitas diligit Deum secundum quod est obiectum beatitudinis? Respondeo, S. Thomæ sensum esse, Deum esse charitatis obiectum, secundum omnem boni rationem absolutam & relatam, quam habet in se, & per se: non enim significat, Deum esse obiectum charitatis, vt est beatitudinis & gloriæ largitor & dator, sic enim Deus est obiectum Amoris concupiscentiæ, non beneuolentiæ.

Secundo quæritur, An ad amandum Deum super omnia, & propter ipsam, & plus quam omnia, ponenda sit virtus quædam charitatis naturalis? Minime, quia virtus non ponitur nisi vbi in moribus aliquid est difficile, & arduum: at teste S. Thoma parte prima, quæst. 60. artic. 5. & prima secunda, quæst. 109. artic. 3. diligere Deum super omnia, hoc est, vt est primum, & summum in se, & per se bonum, naturale est: ergo non eget homo virtute ad Deum su-

Scot. 3.
d. 27.
q. 1. art.
2. Ca.
br.
ibid. q.
1. art. 1.
dub. 3.

per